
vAstusUtropaniShat savyAkhyA commentary

वास्तुसूत्रोपनिषत् सव्याख्या

Document Information

Text title : Vastusutra Upanishad with Commentary

File name : vAstusUtropaniShat_savyAkhyA.itx

Category : upanishhat, vyAkhyA

Location : doc_upanishhat

Proofread by : K.S. Sheshadri Sharma

Description/comments : Check the text for only the upanishad

Latest update : October 16, 2022

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

April 28, 2023

sanskritdocuments.org

ವಾಸ್ತುಸೂತ್ರೋಪನಿಷತ್ ಸವ್ಯಾಖ್ಯಾ

ಅಥ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ವಾಸ್ತುಸೂತ್ರೋಪನಿಷದ್ .

ಪ್ರಥಮಃ ಪ್ರಪಾರಕಃ

ಷಟ್ಕಿಲ್ಪವಿಚಾರಃ

ಆಥರ್ವಣಾಂಗಿರಸ (1) - ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪೋ (2) ಹೋವಾಚ ಪಿಪ್ಪಲಾದಮಹಾಮತಿಂ .
ಷೋಡಶತಾಪಿನೀಮಧ್ಯೇ (3) ವಾಸ್ತುಸ್ಥಾಪಕವಿದ್ಯೇಯಂ (4) . ಯ ಏನಾಂ ವೇದ .
ಆಥರ್ವಣೀಯೇ ಹೋತೋದ್ಗಾತ್ಯಭಿಃ ಶಿಲ್ಪಶ್ರೋತ್ಯಭಿಃ

ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿರ್ಜ್ಞೇಯ ಇತಿ (5) .. 1..

ಸ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ದೇವತಾ . ತಸ್ಯ ವಿದ್ಯಾ ಷಟ್ಕಿಲ್ಪವಿಚಾರಃ (6) .

ಕೇಷಾಂ ಶಿಲ್ಪಕಾರಾ ಉಪಪಾದಯಂತಿ ಕೇಷಾಂ ಶಿಲ್ಪಕರ್ಮಾದಯ ಉಪಜಾಯಂತೇ,
ಕತಿವಿಧಾನೀತಿ ತಾನ್ ಹ ಸ ಆಂಗಿರಸಾದೀನ್ ನಿರೀಕ್ಷಮಾಣಾನ್ (ನಿರ್ಯಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾನ್)

ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ವವ್ರೇ . ಸ ಹ ಕುವಿತ್ತೋವಲಭುಜೋತ್ತೋಲಕಃ, (7) ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಃ
ಪ್ರಣಿಧಾಯ ಯಥಾಕಾಮಂ ಪೃಚ್ಛಾಮೀತಿ . ಕೋ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿರ್ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ
(8), ತಸ್ಮೈ ಹೋವಾಚ, ಮನ್ಯೇ ವಯಂ ವೇದಸದಸ್ಯಾ ಜ್ಞಾಪಯಿಷ್ಯಸೀತಿ
(ಜ್ಞಾಪಯಿಷ್ಯಾಮೋ) .

ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ಹೋವಾಚ - ಯೇ ವೈ ಕೇ ಚಾಸ್ಮಿಂಲ್ಲೋಕೇ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಜ್ಞಾನಮೇವ
ತೇ ಸರ್ವೇ ಕಾಮಯಂತೇ .

ಷಟ್ಕಿಲ್ಪಾಂಗಪ್ರಯೋಗೇಣ ಪ್ರಜನಯಂತಿ ರೂಪಾಣಿ (9) .. 2..

ರೂಪಂ ಶೈಲೇನ (10) ಖಾದಿರೇಣ, ಏವಂ ರೂಪಜ್ಞಾನಂಚ ಲೋಕೇ . ವೇದೇ ರೂಪಂ
ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪಂ ಭವತೀತಿ ವಿಶೇಷಃ . ತಜ್ಞಾ ನಂ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಂಚ .

ಯೂಪ (11) ಇದಂ ಜ್ಯೋತಿಃ .. 3..

ಸ ಹಿ ಯೂಪಃ ಖಾದಿರೇಣ ಶೈಲೇನ ವಾ ವೈತಾನೇ (12) ಉಕ್ತಂ . ವೃತ್ತಂ ಹಿ
ಯೂಪಮೂರ್ಧನ್ಯಂ ಸ ವಿಶ್ವಮಿತಿ ಯೂಪದಂಡಾದೌ . ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಮರೂಪಾಣಿ
ಸಮರೇಖಾಯಾಂ ಸ ಯೂಪಸ್ತಂಭೋ ಯೂಪದಂಡಃ . ತತ್ ಸಂಯೋಗೇನ
ಯೂಪೋ ಭವತಿ ತಜ್ಞಾ ನಂ ವಿಜ್ಞಾಪಯತಿ ಯ ಏವಂ ವೇದ ಸ ಹಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ
ಶಿಲ್ಪಾಧಿದೈವತಂ (13) . ಯ ಏವಂ ಜಾನಾತಿ ಸ ಪುರಶ್ರೇಷ್ಠಃ .

ವೃತ್ತಜ್ಞಾನಂ ರೇಖಾಜ್ಞಾನಂ ಚ ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಸ ಸ್ಥಾಪಕಃ .. 4..

ಖಾದಿರದಂಡಹಸ್ತೋ ದರ್ಭರಜ್ಜುಕರಃ, ತದ್ ರಜ್ಜುವಲಯವೇಷ್ಟಿತಮಿದಂ ತಸ್ಯ ರೂಪಂ ತಜ್ಞಾ ನಂಚ ಶಿಲ್ಪಜ್ಞಾನಂ . ತದ್ಜ್ಞಾನಾತ್ (ತಚ್ಚಿಲ್ಪಜ್ಞಾನಾತ್) ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಭವತಿ (ಪ್ರಭವತಿ), ತದ್ಜ್ಞಾನಾತ್ ಮೋಕ್ಷಃ, ಸ ಹಿ ಮಧುಃ (14), ಯ ಏವಂ ವೇದ .

ಶಿಲ್ಪಾತ್ ಪ್ರತಿಮಾ (15) ಜಾಯಂತೇ .. 5..

ಪ್ರತಿಮಾಯಾಃ ಶ್ರದ್ಧಾ ಸಂಚರತಿ, ಶ್ರದ್ಧಾತೋ ನಿಷ್ಠಾ, ತತಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಂ, ತಸ್ಮಾನ್ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತಿತಿ ಪಂಚ ವಾಸ್ತುಸೋಪಾನಾನಿ, ಯ ಏವಂ ವೇದ . ಅಧರ್ವಣೀಯೇ ಸರ್ವಾನುಭೂತಿರಿತ್ಯನುಶಾಸನಂ . ಅಥ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಾಧರ್ವಣಾಂಗಿರಸಕುವಿತ್ಯಾ (16) ದಯೋ ಹೋದ್ಗೀಥೇ (17) ಕುಶಲಾ ಬಭೂವುಃ . ವಾಸ್ತುಷಡಂಗಕಥಾಂ ಯಥಾಮತಿ ಬ್ರೂಹೀತಿ ಪ್ರೋಚುಃ ಪಿಪ್ಪಲಾದಮಿತಿ . ತಥೇತಿ ಸಮುಪದಿದಿಕ್ಷುಃ .

ಸ ಪ್ರವಹಣಃ ಶಿಲ್ಪಸೂತ್ರಾಧ್ಯಾಯಂ ಸ್ಥಾಪಕವಿದ್ಯಾಂ ಚಾವದತ್ .. 6..

ಸಾ ವಿದ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ, ಪ್ರಜಾಪತೇಶ್ಚಾಗ್ರಾ . ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ನಾರದಃ, ನಾರದಾನ್ಮಯಃ, ಮಯಾದ್ ವೈಶ್ರವಣಃ (18), ವೈಶ್ರವಣಾತ್ ಪಿಪ್ಪಲಾದಃ . ಶ್ರೋಷ್ಯಾಮೀತಿ . ಏಷಾಮುನ್ನೇಷಃ ಸತ್ಯಂ .

ಹೋವಾಚಾಂಗಿರಸಸ್ತೋ ಪೃಚ್ಛಾಮೀತಿ . ಪೃಚ್ಛೇತಿ ಹೋವಾಚ . ಕೇನ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಭವತಿ . ಕಥಂ ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಲೋಕೇ ಸಂಭವಂತಿ . ನಾಹಂ ಪ್ರಭೋ ಪಶ್ಯಾಮೀತಿ . ಸ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಮಾರ್ಗೇಣ ಪಿಪ್ಪಲಾದ ಉವಾಚ . ಭವ ತ್ವಂ ಶಾಂತಹೃದಯಃ ಆಂಗಿರಸ, ಮರ್ತ್ಯೇ ವಾ ಇದಂ ಸದಾಸೀತ್ ಶ್ರೇಷ್ಠಯಜನೇ . ಅಪಾಂ ಯೋ ಅಗ್ರೇ ಪ್ರತಿಮಾ ಬಭೂವ ಪ್ರಭೂಃ ಸರ್ವಸ್ಮೈ ಪೃಥಿವೀವ ದೇವೀ . ಪಿತಾ ವತ್ನಾನಾಂ ಪತಿರಘ್ನಾನಾಂ ಸಾಹಸ್ರೇ ಪೋಷೇ ಅಪಿ ನಃ ಕೃಣೋತು ..

ಇತಿ ಮಂತ್ರೇಣ (19) ತೃಪ್ಸ್ಯರ್ಥಮುಪಾಸತ ಇತಿ ಭಾವಃ .

ಯಜನೋಪಾಸನೇ ಚ .

ಶರೀರಮೂರ್ತಿರಹಿತೇ ಮನ ಆವೇಶ್ಯ ವಿಶೇಷೇಣ

ವಿಕಲ್ಪಿದೋಷಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ .. 7..

ಇತಿ . ರೂಪಾತ್ ಕ್ರಮೇಣ (ಪ್ರತಿಮಾ), ಪ್ರತಿಮಾಯಾಸ್ತತ್ತ್ವ ಬೋಧೋ ಜಾಯತೇ . ತತ್ತ್ವ ಬೋಧಾದ್ ಧಾರಣೇತಿ . ಧಾರಣಾಯಾ ಗಾಥಾ, ಕಥಾ ಪ್ರಸರತಿ ಲೋಕೇ . ಗಾಥಾಯಾ ರೂಪಾಣ್ಯುತ್ಪಾದಯಂತಿ ಸ್ಥಾಪಕಾಃ . ತಸ್ಮೈ ಹೋವಾಚ ರೂಪಕಲನಾರ್ಥಂ ಕಾರುಸಾಧನಾರ್ಥಂ ವಿಶೇಷಃ .

ವಾಸ್ತು ಷಡಂಗಮಿತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ .. 8..

ಶೈಲಂ ಖಿಲಪಂಜರಂ (20) ಕೀಲೇನ ಪಂಜರಾಕೃತಿಕೋಷ್ಠಕಾ ರೇಖಾವಾಸಃ
(ಕೀರ್ತ್ವಾವಾಸಃ) ತದಾ ರೂಪಾಂಗಾನಿ ಮರ್ಮಾಣ್ಯಾಶ್ರಯಂತೇ ತಚ್ಚೈಲಭೇದನಂ
. ಅಂಗಪ್ರಯೋಗಃ; ನ್ಯಾಸಭಾವನಾಸಂಬಂಧಪ್ರಬೋಧನಂ ಇತಿ . ಹೋವಾಚ
ಆಂಗಿರಸಃ-

ಕಥಂ ವಿಕಾಶೇನ ರೂಪವಾಸ್ತುಷಡಂಗಂ ಶಿಲ್ಪಂ ಸಂಸಿದ್ಧಂ ಭವತಿ . ಭಗವತಸ್ತಸ್ಯೈವ
ಮೇ ಕಾಮಂ ಬ್ರೂಯಾತ್ . ಶ್ರುತ್ವಾಹ, ಯೇನೈವಂ ಮೇ ಸ್ಥಾಪಕವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಪಾತಿನೀ
ಸಮಾವರ್ತತೇ (ಸಮಾವರ್ತನೇ) . ಸ ಹಿ ಷಡಂಗಕ್ರಮಮಾಹ .

(ಶೈಲಂ)

ಷಡ್ಧಾ ಶೈಲಂ ಜ್ಞೇಯಂ .. 9..

ಶಿಲಾ ತದ್ಧೇಶೇ ಲೋಕಜ್ಞಾನೇ ಷಡ್ಧಾ ಪ್ರಥಿತಾ . ಹಿರಣ್ಯರೇಖಿಕಾ, ಸಮವರ್ಣಾ,
ತಾಮ್ರಾ, ಧಾತುಪುಟಿತಾ, ಬಜ್ರಲಬ್ಧಾ, ಸೈಕತಾಲಿಕೇತಿ . ಯದಾ ಹಿರಣ್ಯರೇಖಾ
ಕುಟಿಲಾ ಸೋಽವಲಕ್ಷಣಃ . ಸಾ ಪ್ರತಿಮಾರ್ಥಂ ಹೀನಾ ವಿರೂಪಂ ಪ್ರದದಾತಿ .
ತದ್ಧರ್ಶನೇನ ವಿಕಲ್ಪಭಾವೋ ಪ್ರಭವತಿ . ದರ್ಶನಾದೇತಾ ಅರ್ಥಹೀನಾ ಉಚ್ಯಂತೇ,
ವದಂತಿ, ಭವಂತೀತಿ .

ಏತದರ್ಥಂ ಪ್ರತಿಮಾವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಭವತಿ . ಯದಾ ಪೂರ್ಣಶೈಲಮೇಕವರ್ಣಂ ಕೃಷ್ಣಂ
ಕೃಷ್ಣಪಿಂಗಲಂ ಹಾರಿದ್ರಂ ವಾ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾರ್ಥಂ ಧ್ಯೇಯಂ ಸಾ ಸಮವರ್ಣಾ .
ಕಠಿನತಮಗಾಢಪಿಂಗಲಶಿಲಾ ನ ಧ್ಯೇಯಾ .

ಯದಾ ಶೈಲಂ ಭಿತ್ತಾಕೃತೇರಪೃಥಕ್ ಪ್ರತಿಮಾಶಾಲಾರ್ಥಂ (21) ತದ್ ಧ್ಯೇಯಂ .
ಶೈಲಂ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಹೀನಂ ಭವತಿ .

ಯತ್ರ ಕೇವಲಂ ಲೀಲಾವಿಗ್ರಹಾ ನಿವಸಂತಿ ಭಿತ್ತಂಗೇ, ಇತಿ . ಶಿಲಾ ಧಾತುಪುಟಿತಾ
ಧೂಮವರ್ಣಾ ವ್ರಣೋಪೇತಾರೂಪಾರ್ಥಂ ಘೋರೇತಿ . ಶೈಲಾಂತರೇ
ಸ್ತರಾಭ್ಯಂತರೇ ಕೋಮಲರಸಬದ್ಧಾ ರೇಖಾಃ ಸಂತಿ ಯಾಃ ಪೀತಪ್ರಭಾಃ
ಸದಾಸಧಮಾ ಭವಂತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠೈಃ ಶಿಲ್ಪಕಾರೈಃ .

ಸೈಕತಾಲಿಕಶಿಲಾ ಯೂಪಯೋನಿಮಿಧುನಸ್ತಂಭ (22) ವೃಷಸ್ತಂಭಕುಂಡಾರ್ಥಂ
ವಿಶಿಷ್ಟಾ, ನ ರೂಪಾರ್ಥಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ, ತಜ್ಜ್ಞಾನಲಭ್ಯಸ್ಥಾಪಕಾಃ ಸಮುಪತಿಷ್ಠಂತಿ
ಜನಲೋಕೇ ಸಂಪನ್ನಾ ಮಹೀಯಂತೇ .

ಶೈಲಾದಂಗರಾಗಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಸರತಿ .. 10..

ಸರ್ವೇಷು ಲೋಕೇಷು ಕಾಮಚಾರೋ ಭವತಿ .

ಇತಿ ಆಧರ್ವಣೀಯೇ ವಾಕ್ಯಾಯಮನೋಮಾರ್ಗೇಣ ಪಿಪ್ಪಲಾದಕಲ್ಪೇ
ವಾಸ್ತುಸೂತ್ರಸಂಪ್ರದಾನಮಿತಿ ಚರ್ಚಾಕ್ಷೇಣ ಮುನಿಹೋತಾರೋಪನಿಧಾನೇನ
ಶೈಲಷಡಂಗಜ್ಞಾನನಾಮ ಪ್ರಥಮಪ್ರಪಾರಕಃ .

ದ್ವಿತೀಯಃ ಪ್ರಪಾರಕಃ

ಖಿಲಪಂಜರಜ್ಞಾನಂ

ಅಥ ಖಿಲಪಂಜರಜ್ಞಾನಂ (23) ಘಟನಮಿತಿ ಬ್ರೂಮಃ . ತೇನ ಆಚೇಷ್ಟೋ ಭವ ಆಂಗಿರಸ (24) ಗ್ರಾಭಕಾರ ಇವ .

ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾರ್ಥಕಪ್ರತಿಮಾ (25) ಗ್ರಾಹ್ಯಾ .. 1..

ಅನುಕೂಲ (ಪ್ರತಿಮಾನುಕೂಲ) ಶಿಲಾ ಅಭಿಜಿತಿ (26) ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ದರ್ಭೀಣ ಪಾತಯೇತ್ ಕಾರುಶಾಲಾಯಾಂ . ತತಃ ಉದುಂಬರಕೀಲೇನ ಶಿಲಾಂ ರೋಧಯೇತ್ .

ಪಾತನಂ ಪ್ರಥಮಾ ಕ್ರಿಯಾ .. 2..

ಪಾತನಾಂತೇ ಉತ್ಪಾದನಂಚ, ಪಿಚ್ಚಿಲಕರಣಾರ್ಥಂ ಹೋತಾಽಧ್ವಯುಃ ಸ್ಥಾಪಕೈಃ ಸಹ ರೂಪಶಿಲಾಂ ಮರ್ದಯೇತ್ .

ಮರ್ದನಂ ದ್ವಿತೀಯಾ ಕ್ರಿಯಾ .. 3..

ಆದೌ ಓಂ-

ದಧಿಕ್ರಾವಣೋ ಅಕಾರಿಷಂ ಜಿಷ್ಟೋರಶ್ವಸ್ಯ ವಾಜಿನಃ .

ಸುರಭಿ ನೋ ಮುಖಾ ಕರತ್ಪ್ರ ಣ ಆಯೂಂಷಿ ತಾರಿಷತ್ ..

(ಇತಿ) ಮಂತ್ರೇಣ (27) ತತಃ ಮಹಿಲುಕ (28) ಪಯಸಾ ಶಿಲಾಂ ಕ್ಷಾಲಯೇತ್ (ಮರ್ದಯೇತ್) , ಏತತ್ ಸರ್ವಂ ಕುಂಭೀಕಾ (29) ಮೋಚನಾರ್ಥಂ (ವರ್ಜನಾರ್ಥಂ) . ತತ ಆಪಾದಶೀರ್ಷಂ ಶತಕೇಶಿವೃಷಂ (30) ಚಿಂತಯೇತ್ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇಚ್ಚ .

ಓಂ ಶತಕೇಶಾಯ ಮಹರ್ಷಭಾಯ ಮೇ ರಕ್ಷ ರಕ್ಷ ಸ್ವಾಹಾ ಇತಿ ಬ್ರೂಯಾತ್ . ಮಹರ್ಷಭ ತಸ್ಯ ನವ ನಭಸ್ತತೋ ವಾಶ್ರಾ ಆಪಪೃಥಿವೀ ತರ್ಪಯತು .

ಏತೇನ ಜಂಗಿಡಾದಯಃ (31) ಪಲಾಯಂತೇ . ಏವಂ ಶುಭಂ ಭವತಿ, ಮನಃ ಪ್ರಮೋದಂ ಭವತಿ, ಸೋಽಮೃತೋ ಭವತೀತಿ . ತತೋ ಮಂಡಲಕರಣಂ ವಲಯಕೀಲಸಂಯುತಯುಜುವದಂಡೇನ (32) ರಜ್ಜುಸಂಯೋಗೇನ ಮಂಡಲೈಕಂ ರಚಯನ್-

ಪುನಂತು ಮಾ ದೇವಜನಾಃ ಪುನಂತು ಮನವೋ ಧಿಯಾ .

ಪುನಂತು ವಿಶ್ವಾ ಭೂತಾನಿ ಪವಮಾನಃ ಪುನಾತು ಮಾ .. (33)

ಇತ್ಯನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ವಿಲಂ ನಿರ್ಧಾರಯೇತ್ .

ವಿಲಮಿತಿ ಮರ್ಮ ಜ್ಞೇಯಂ .. 4..

ಏಷಾ ತೃತೀಯಾ ಕ್ರಿಯಾ (34). ವಿಲಸ್ಯೋಭಯಪಾರ್ಶ್ವಗಂ ಪೃಥಗ್ಗಿಂದುಮವಲಂಬ್ಯ ಮಂಡಲದ್ವಯಂ ರಚಯಂತಿ ಸ್ಥಾಪಕಾಃ . ತದ್ದೇಶೇ ಶಿಲಾಕ್ಷೇತ್ರೇ ರೇಖಾಯಾಂ

ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷನ್ಯಾಯೇನ ಸಂಲಗ್ನೇನ ವೃತ್ತಯುಗ್ಮಮಾಚರಂತಿ . ತದ್
ಯಾಮಲಮಂಡಲಮಿತಿ . ಏಕೇನ, ದ್ವೈ ಏಕರೇಖಾಯಾಮಿತಿ ಧ್ಯೇಯಂ .

ಶಿಲ್ಪಶ್ಲೋತಾರಃ ಶೃಣುತ, ಕೇನೋಪಾಯೇನ ವಜ್ರೇಣ (35) ರೇಖಾಃ ಕರ್ತೃವ್ಯಾಃ . ತತಃ
ಕೀರ್ತ್ಯಾವಾಸಃ (36) ಪ್ರಜಾಯತೇ .

ನ ಕೃತ್ಯರೂಪಾರ್ಥಂ (37) ರೇಖಾಕರಣಂ ಕರ್ತೃವ್ಯಂ .. 5..

ಆದೌ ವೃತ್ತಂ ವೃತ್ತಂ (38) ಇತಿ ವಿಶ್ವಂ .. 6..

ತದ್ರೂಪೇ ಪ್ರಾಣಃ, ಯಥಾ ಪುರುಷಸ್ಯ ಮನಃ, ತದ್ವೃತ್ತಂ ಕಾಲಃ, ಏಷ ವಾಸ್ತುವೇದೇ
. ವೃತ್ತಸ್ಯ ಗತಿರವಧಾರಿತಾ , ಯಥಾ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಃ . ವೃತ್ತಸ್ಯಾಧಾರೋಽಮೃತಂ
ಬಿಂದುಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಃ , ಯಥಾಽಽತ್ಮಾ . ಬಿಂದುಂ ಸಮಾರಭ್ಯ ತದ್ಬಿಂದುಮಿಲಿತೇನ
ಪರಿಭೂ ಪರಿಧಿಃ ಸಂಜಾಯತೇ . ತದ್ ಹಿ ವೃತ್ತಂ ಪರಮೇಷ್ಟೀ, ತದ್ ದ್ರಷ್ಟಾ, ತದ್
ಯೋಗಃ . ತತ್ ಋತುಃ, ತತ್ ಸತ್ಯಂ . ಯ ಏವಂ ವೇದ .

ಏಕೈಕಸ್ಯ ಸಂಯೋಗೇ ಏಕೀಭವತಿ ಇತಿ ತಸ್ಯ

ಭಾವಃ ವೃತ್ತಂ ಹಿ ಪೂರ್ಣಂ .. 7..

ಬಿಂದುಸ್ತಸ್ಯಾಧಾರಃ, ಆಹುತಿರಿವ ಜಗನ್ಮಯಃ ಪ್ರಾಣಃ . ಸಾ ಸ್ಥಿತಿಃ, ಯಥಾ
ಗಾಯತ್ರೀ ವೇದಪದಂ . ತಸ್ಯೈವ ಶೈಲಸ್ಯೋಪರಿ ಮಂಡಲಂ, ಮಂಡಲಕರಣೇ
ವಾಸ್ತುಗಾಯತ್ರೀಂ (39) ಅಥವಾ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರಂ (40) ಜಪೇತ್ . ಇತಿ
ಕೃತ್ಯಂ ವೃತ್ತಮಭ್ಯಂತರೇ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯಾಧಾರಂ ಮನ್ಯೇ, ಯಥಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ
ಭ್ರಮಂತಿ ತಥಾ ನಾನಾರೂಪಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ . ಸ ವೈ ಪ್ರಾಣಃ ಕ್ಷೇತ್ರವಿಭಾಜನಂ
ಪ್ರತಿಮಾಂಗೋಪಲಬ್ಧಯೇ, ತಸ್ಮಾತ್-

ರೇಖಾನ್ವಯೇ ಸರ್ವಾಂಗಾನಿ ನ್ಯಾಸಯ (ಆಚರ) .. 8..

ಇತಿ ಭೇದನಕ್ರಿಯಾ . ಏವಂ ವಜ್ರೇಣ ಶಿಲಾಯಾಂ ರೇಖಾಂಕನಕರಣಂ ಧ್ಯೇಯಂ,
ನ ಭೂಮೌ ನ ವಾ ಇಷ್ಟುಕೇ (41). ಅಥಾಸೌ ಆಂಗಿರಸೋ ಹೋವಾಚ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ
ಭಗವಂತಂ ಪಿಪ್ಪಲಾದಂ ದ್ವೈ ಪ್ರಶ್ನೈ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ, ತೌ ಚೇನ್ಮೇ ವಕ್ಷ್ಯತಿ . ಕಾ ರೇಖಾ,
ಕಸ್ತಸ್ಯಾ ಭಾವಃ, ಕತಿ ಭೇದಾಃ, ಬ್ರೂಹಿ ಪಿಪ್ಪಲಾದೇತಿ .

ತಾನ್ ಹ ಸ ಋಷಿರುವಾಚ -ಆಂಗಿರಸ, ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪ ಶೃಣು ರೇಖಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ
. ತಥಾ ತಾಸಾಂ ಭಾವಂಚ . ರೇಖಾ ನ್ಯಾಸಸ್ಯಾಧಾರಃ ಸಾ ಧಾರೇವ . ಸಾ
ಕರ್ಮಪ್ರತೀತೇರಧಿಭೂತಮಧಿದೈವತಂಚ .

ತೇಜಾಂಸಿ ಸರಲರೇಖಾಃ .. 9..

ತದ್ರೇಖೇಣ ಮಂಡಲಂ ಭಿಂದಂತಿ, ಯಥಾ ಕರ್ತಾರಃ ಕರ್ಮಣಾ ವಿಶ್ವಂ
ಪರಿಭಿಂದಂತಿ, ತೇಭ್ಯಃ ತದ್ರೂಪೇಣ ರೂಪಾರ್ಥಂ ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವೇನ (42) ದೇಶಕಥಾನುಮತಂ
(43) ಸರ್ವಾಣಿ ರೂಪಾಂಗಾನಿ ಪ್ರಭವಂತೀತಿ ಅಂಗಸಾಮ್ಯಂ ಪ್ರಭವತೀತಿ .

ನಾಭೌ ರೂಪಕರ್ಮ ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ .. 10..

ಸಮತಾರ್ಥಂ ಸರ್ವಾಣ್ಯಂಗಾನಿ ನಿರ್ಣಯೇತ್ . ಏವಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಕಲ್ಪಃ . ಯಥಾ
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾ ತಥಾ ರೂಪಪ್ರಜ್ಞಾ . ತದ್ ವಿಜ್ಞಾಯ ಕಾರುಜ್ಞಾ ವಕ್ರತಃ ರೂಪಕರ್ಮಣಿ
ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಯಂತಿ . ರಮಂತೇ ಯಥಾಪೂರ್ವಪೂರ್ವಪ್ರಜ್ಞಾಯಾಂ .
ಯಥಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾ ತಥಾ ರೇಖಾನ್ವಯೇ ರೂಪಾಂಗನ್ಯಾಸೋ ಮಹೀಯತೇ .
ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸ್ಥಾಪಕಾಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಮಹೀಯಂತೇ . ಯ ಏವಂ ವೇದ . ತಜ್ಞಾ ನೇನ
ಸ್ಥಾಪಕಾ ರೂಪಜ್ಞಾ ಭವಂತಿ (44). ತೇ ವಿದ್ವಾಂಸಃ, ತೇ ವಿಜ್ಞಾತಾರಃ ಕಾರುಕರ್ಮಣಿ
ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭೂತಿಂ ಲಭಂತೇ . ಯಥಾ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟೌ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ (45)
ಪ್ರಜಾಯಂತೇ, ತಥಾ ವೃತ್ತಾದಾರೇ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಾದಯೋ ವಾಸ್ತುಹೋತಾರೋ
ಭೂತ ಮಹಾಭೂತಲಕ್ಷಣಾನಿ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪನೇನೇತಿ .

ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯರೀತ್ಯಾ ವೃತ್ತಂ ಹಿ ತೇಜಸ್ತದಾಪಾಂಭಾಸೇ ಚತುರಸ್ರಂ .. 11..

ಚತುರೇಖಾಬದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರಮಿತಿ . ಯಥಾ ಸರಿತ್ಕುಂಡೇ ತಥಾ ರೂಪಕ್ಷೇತ್ರೇ ಚತುರಸ್ರಂ
(46) ಸರ್ವಮಾಪಾದವಿಶ್ವಂ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಮಾರ್ಗೇಣ ಶ್ರುತಿರ್ದರ್ಶಯತಿ (47). ತಥಾ
ಹಿ ರೂಪಕ್ಷೇತ್ರೇ ತದ್ರೂಪಸ್ವಾಧಾರಃ . ಭೂಯಸ್ವಾದ್ ವಾಸ್ತುಶ್ರೋತಾರ ಏನಂ
ಗೃಹ್ಣಂತಿ ಭೂಯೋ ವೃತ್ತಮಧ್ಯೇ .

ಕರ್ಣದ್ವಯಂ ಮರುದ್ಭಾವೇನ ಆಚರಂತಿ .. 12..

ಯಥಾ ಮರುದಪ್ಸಂಯೋಗಾತ್ ಫೇನೋ ಭವತಿ . ಪುನಃ ಫೇನಾದ್ ಬುದ್ಬುದಃ
ಸಂಭವತಿ, ತಥಾ ಚತುರಸ್ರಂ ಕರ್ಣರೇಖಾಯುಗ್ಮಸಂಯೋಗಾದ್ರೂಪಕ್ಷೇತ್ರಂ
ಸಕ್ರಿಯಂ ಭವತೀತಿ . ಸಾ ಮಾರುತಕೀಲಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರತೀತಿಃ .

ಧರೇವ ಕರ್ಣಿಕಕ್ಷೇತ್ರಮಾಕರ್ಷಯಂತಿ ಸ್ಥಾಪಕಾಃ .. 13..

ತತಃ ಸ್ಥಾಪಕಾ ಮಧ್ಯಮಾರುಹ್ಯ (48) ಕರ್ಣಿಕಕ್ಷೇತ್ರಮಾಚರಂತಿ . ಮಂಡಲಮಧ್ಯೇ
ದ್ವೇ ಮಧ್ಯರೇಖೇ ಲಿಖಂತಿ ಮಧ್ಯರೇಖಾ ಮಧ್ಯಪ್ರಸ್ಥರೇಖಾ ಭವತಿ . ಸಮಮಾನೇನ
ತತ್ರೋಪಲಭಂತೇ ಚತುಷ್ಟಂಡಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ ಚತುರ್ವಿಧಪಾಂ ಪೃಥಿವೀಮಿವ, ಏಷಾ
ಭೂಮಿಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಭಾವನಾ . ತತ್ರ ಮಧ್ಯೇ-

ಲಬ್ಧಬಿಂದುಃ ರಸಾಯಾಃ ಪ್ರಾಣಃ .. 14..

ಮರ್ಮ ವದಂತಿ ಶಿಲ್ಪಕಾರಾಃ . ತಸ್ಯ ಭಾವಂ ಶೃಣ್ವಂತು ಸರ್ವೇಽಮೃತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ
ಶಿಷ್ಯಾಶ್ಚ . ಅಪ್ಪೃಥಿವೀಸಂಯೋಗಾತ್ ಯಥಾ ದ್ಯೌಃ (49) ಸಂಭವತಿ ಯಥಾ
ಶ್ರುತೌ ಉಕ್ತಂ (50) ತದಾಕಾಶೇ ಸವಿತಾ ದ್ಯುರೂಪೇಣ ಭ್ರಮತಿ . ಸ ಸವಿತಾ
ವ್ಯೋಮಚರೋ, ಯಸ್ಯ ಗತಿರಖಂಡಾ . ತಥಾ ಹಿ ಮಾರುತಸ್ಯ ತಿರ್ಯಗ್ ಗತಿಃ
. ತತ್ರ ಖಂಡಿತರೇಖಾನ್ ನೀತ್ವಾ ಶಿಲ್ಪಸಂಬಂಧಾರ್ಥಮಾಕಲ್ಪ್ಯ ಲಬ್ಧಸ್ಥಾಪಕಾಃ
ಶಿಲ್ಪಸಂಭಾರೇಣ ದ್ವಿಧಾ ಬಹುಧಾ ಬಿಂದೂನ್ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ಪ್ರಜನಯಂತಿ
ಬಿಂದೂನ್ . ತದ್ವಿಜ್ಞಾತಾರೋ ವೃತ್ತಾಲಯೇ ಅಧೋರ್ದೇ ದ್ವಿಧಾಕರಣನ್ಯಾಯೇನ

ವಹ್ನಿವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಮಾಚರಂತಿ (51) ಕಾರುಕಾರಾಃ . ವೃತ್ತಮಧ್ಯೇ ಕದಾಚಿತ್ ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠತಿ
ತತ್ ತ್ರಿಹುತಂ (52).

ತ್ರಿಹುತಾಗ್ನಿಃ ಸ್ಮರ್ಯತೇಽಪಿ ಚ ಲೋಕೇ .. 15..

ನಿಮ್ಮಗಾಸ್ತ್ರಿಹುತಾ ಆಪ ಇತಿ .. 16..

ತದುಭಯಸ್ಯ ಸಂಯೋಗಾನ್ ಮಿಥುನಭಾವೋ ಭವತಿ . ಯೇ ಜಾನಂತಿ ತೇ
ಸಂಪನ್ನಾ ಭವಂತಿ . ಸ ಉನ್ನೇಷಭಾವಃ . ಅಗ್ನಿರಾಪಃ ಸಂಯೋಗಾದ್ ದಿವ್ಯಂ (53)
ಭವತೀತಿ . ತನ್ಮಹಚ್ಛಂದೋ ಹೋತಾರೋ ಜಾನಂತಿ ಯಜ್ಞೇ ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿ
ಕುಂಡೇ ಸ್ಥಂಡಿಲೇ ಲಿಖಂತಿ, ತೇನ ದೇವಲೋಕಾಃ ಪಿತೃಲೋಕಾ ಆಹುತ್ಯಾ
ತೃಪ್ಯಂತಿ (54). ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ತತ್ ಸಾಯುಜ್ಯಂ ಪ್ರದದಾತಿ . ಏವಂ ಬಹುಧಾ
ಶ್ರುಯತೇ, ಸರ್ವೇ ರೂಪಕಾರಾ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾ ವೃತ್ತಾಭ್ಯಂತರೇಣ ಕ್ಷೇತ್ರಮಧ್ಯೇ
ಸಮಾಂತರಾಲಷಡ್ವಿಂದುಮಾರುಹ್ಯರೇಖಾಃ ರೇಖಾಂ ರೋಧಯಂತಿ .

ಷಟ್ಕೋಣಕೋ ಹಿ ಆಕರ್ಷಣೀವಿದ್ಯಾ (55) ವಿಶೇಷಃ .. 17..

ತನ್ಮಿಥುನಚ್ಛಂದೋಯೋಗೇನ ಯಾತುಧಾನಾಃ (56) ಪ್ರತಿಘಾತಯಂತಿ .
ಮಾಂಡವ್ಯಾದಯೋ (57) ಬಹುಧಾ ದೇವಾನ್ ಪೂಜಯಂತಿ . ಆಕರ್ಷಯಂತಿ
ರುದ್ರಾನಾದಿತ್ಯಾನ್ ವಸೂನ್ . ಸಾಽಕರ್ಷಣೀ ವಾಸ್ತುವೇದೀಯರೇಖಾಂಕನೇ
ಶ್ರೇಯಸೀ ಭಾವವ್ಯಕ್ತೋಪಾಯೇತಿ .

ಯಥಾ ರೂಪೇ ತಥಾ ಯೂಪೇಽನುಚ್ಛೇದಾಂತಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ .. 18..

ಯಾಜ್ಞಿಕಾ ಯೂಪೇ ಸ್ಥಾಪಕಾ ರೂಪೇ ಸಮಾನಾಶ್ಚರಂತಿ (58).

ಖನಿತ್ರಪ್ರಕಾರೋ ಧ್ಯೇಯಃ .. 19..

ಏತದ್ ಬ್ರಹ್ಮಮಂಡಲೇ ಖನಿತ್ರಕಾರಾಣಾಂ ಕಲಾಷೋಡಶೀನ್ಯಾಯೇನ
ತತ್ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಷೋಡಶಾಂಶೇನ ಛೇದಯಂತಿ (59). ಸೌಮ್ಯಯೂಪಸ್ಯ (60)
ದಂಡೋ ಯದಾಽಷ್ಟಾಂಶಃ ಸ ಯಜಮಾನಾಯ ಪ್ರೀತಿಕಾರ್ತಮಾರ್ಥಃ .
ಕದಾಚಿತ್ ತತ್ಕಲಾಂಶೇನಾಂಶಾನ್ ಛೇದಂತಿ ಸೋಽಪರಾವಿದ್ಯಾಯಾಂ
ವೃಷಸ್ತಂಭಃ . ಅಗ್ನಿಸ್ತಂಭೋ ಭವತಿ ಕಾಮ್ಯಾನುಸಾರತಃ ಶಿಲಾಯಾಂ ವಾ
ಉದುಂಬರದಾರವೀಯಃ . ಶಿಲಾಯೂಪೋ ಧ್ರುವೇತಿ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪ ಜ್ಞೇಯಂ
. ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ಸೌಮ್ಯಯೂಪೋ, ವಿಷ್ಟಯಜ್ಞಾರ್ಥಮಷ್ಟಾಂಶಯೂಪಃ,
ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಾರ್ಥಂ ಷೋಡಶಾಂಶ ಇತಿ ಧ್ಯೇಯಂ (61).

ಸೂತ್ರಾಯನೇ (62) ರೇಖಾಃ ಸುಭಗಾ ಭವಂತಿ .. 20..

ಭಾವಂ ಪ್ರದದತಿ . ಏತಜ್ಞಾನಂ ಗುಹ್ಯಜ್ಞಾನಂ . ಏಷಾ ಖಿಲವಿದ್ಯಾ, ರೇಖಾಕರಣ
ತತ್ .

ಖಿಲಪಂಜರಜ್ಞಾನಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ .. 21..

ಯೇ ಜಾನಂತಿ ತೇ ರೂಪಜ್ಞಾಸ್ತತ್ತ್ವ ರೂಪಾಣಿ ಘಟಯಂತಿ . ರೂಪತತ್ತ್ವೇ ವಿನಾ
ರೇಖಾಕರಣಂ ರೂಪಂ ಹೀನಮಿತಿ ಧ್ಯೇಯಂ .

ಉತ್ಥಿತರೇಖಾ (63) ಅಗ್ನಿರೂಪಾಃ ಪಾರ್ಶ್ವಗಾ (64) ಅಬ್ಜೂಪಾಃ,

ತಿಯಗ್ನೇಖಾ ಮರುದ್ರೂಪಾ ಇತಿ .. 22..

ರೇಖಾಪ್ರಭೇದೇ ಭಾವಭೇದಾ ಉಪಜಾಯಂತೇ . ರೇಖಾಸುಸೃತಂ ರೂಪಂ
ವಿಭಾತಿ . ರೂಪಂ ಸುರೂಪಂ ಭವತೀತಿ (65). ತತ್ತ್ವ ರೇಖಾವಲಂಬನೇ

ರೂಪಾತ್ಮಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತಿ ಪ್ರತಿರೂಪೇ ಚ . ಯಥಾಸಹುತ್ಯಾ ವೃಷ್ಟಿಭವತಿ
ತಥಾ ರೂಪಸೌಭಗಾದ್ ಧ್ಯಾನಭಾವಃ ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠತೇ . ಯಥಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದನ್ನಂ

ಸಂಭವತಿ ತಥಾ ಧ್ಯಾನಾಲ್ಲಯ ಉಪಜಾಯತೇ . ಲಯಾನ್ಮನುಜಾ ದಿವ್ಯಾ ಭವಂತಿ
. ಯಥಾಸನ್ನಾತ್ ಪ್ರಾಣಃ ಸಂಚರತಿ ತಥಾ ಲಯಾತ್ತದ್ಭಾವಮನುಭವಂತಿ, ಮನೋ

ನಿಶ್ಚಲಂ ಭವತಿ . ತೇಷಾಂ ನ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಃ ಏತದರ್ಥಂ ರೂಪಂ ಕಲ್ಪಯಂತಿ
ಋಷಯೋ ಲೋಕೇ . ರೂಪೇ ರೇಖಾ ಆಹುತಯ ಇವ .

ರೂಪಸೌಭಗಾದ್ ಧ್ಯಾನಭಾವೋ ಜಾಯತೇ .. 23..

ಸಾ ಹಿ ವೃಷ್ಟಿಃ . ಸಾ ಋತಸ್ಯ ಧಾರಾ ಯಥಾ ಪರ್ಜನ್ಯಾದ್ ಬಹುಧಾಸನ್ನಾನಿ
ಸಂಭವಂತಿ (66) ತಥಾ ರೇಖಾಯಾ ರೂಪಾಣಿ .

ಅಗ್ನಿರೇಖಾಯಾಮುತ್ತುಂಗರೂಪಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ .. 24..

ತಾನಿ ಸರ್ವಾಣ್ಯುದಾರಭಾವಪ್ರದಾಯಕಾನಿ ಸೌಮ್ಯೋತ್ಥಿತಾಕೃತೀನೀತಿ .

ಅಭ್ರೇಖಾಯಾಮುತ್ಸುಕರೂಪಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ .. 25..

ತಾನ್ಯುಗ್ರಭಾವಪ್ರದಾಯಕಾನಿ .

ಮಾರುತರೇಖಾಯಾಂ ತೈಜಸರೂಪಾಣಿ .. 26..

ತೀಕ್ಷ್ಣ ಭಾವಪ್ರದಾಯಕಾನಿ ಯೋಧರೂಪಾಣ್ಯುಪಜಾಯಂತೇ . ತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ
ಭೀಷಣರೂಪಾರ್ಥಂ . ಕರ್ಣಜಾ ರೇಖಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಇತ್ಥಂ ರೂಪಕರ್ಮಾರ್ಥಂ .

ರೇಖಾಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವಮಿತಿ ಜ್ಞೇಯಂ .. 27..

ಯೇ ಜಾನಂತಿ ಸರ್ವಂ ತೇ ಸ್ಥಾಪಕೋದ್ಧೀಧರೂಪೇಣ (67) ಖ್ಯಾತಾ ಭವಂತಿ .

ಇತಿ ಪೈಪ್ಪಲಾದೀಯವಾಸ್ತುಸೂತ್ರೇ ವಾಕ್ಯಾಯಮನೋಮಾರ್ಗೇಣ ಸಂಪ್ರದಾನಮಿತಿ
ಚರ್ಚಾಕ್ಷೇಣ ಮುನಿಶ್ರೋತ್ರೈಣಾಮುಪನಿಧಾನೇನ ಖಿಲಪಂಜರಾಕರ್ಷಣಜ್ಞಾನಮಿತಿ

ವಾಸ್ತುಸೂತ್ರಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಪ್ರಪಾಠಕಃ .

ತೃತೀಯಃ ಪ್ರಪಾಠಕಃ

ಶೈಲಭೇದನಂ

ಶಿಲ್ಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಆಶ್ರಯತೇದಂ . ವಾಸ್ತುಷಡಂಗಮಧ್ಯೇ ಏತೇ ಶೈಲಭೇದನೋಪಾಯಾಃ
ತಥೇತಿ ಸಮುಪವಿಶಂತಿ ತೇ . ಆಧರ್ವಣಾಂಗಿರಸಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪ ಉವಾಚ ಭಗವಂತಂ
ಪಿಪ್ಪಲಾದಂ, ಅಸ್ಮಾನ್ ವದಂತು ಶಿಲ್ಪಾಚಾರೇ ಭೇದನಾರ್ಥಂ ಯದ್ ಯದ್ ಶ್ರೇಯ
ಇತಿ . ಯತ್ ಕತಿಧಾ ಅಲಭ್ಯಮುವಾಚ ತ್ವಾಂ ಪೃಚ್ಛಾಮೀತಿ, ಪೃಚ್ಛೇತಿ ಹೋವಾಚ
. ಕಾ ಶೈಲಭೇದನಸ್ಯ ಗತಿಃ, ಕೇ ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿ . ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಸ್ತರೇ
ಖಿಲಪಂಜರಾರ್ಥಂ ರೇಖಾಕರಣೇ ಕಿಂ ವಾ ಪ್ರಯೋಜನಂ,

ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ಹೋವಾಚಃ-

ರೇಖಾನುಕ್ರಮೇಣ ರೂಪಾಂಗಾನ್ಯಾಚರಂತಿ .

ರೂಪಸ್ಯ ಭಾವೋ ಮುಖ್ಯಃ .. 1..

ಭಾವಾತ್ ಪ್ರೇರಣಾ (68) ಪ್ರಸರತಿ, ಪ್ರೇರಣಯಾ ದಿವ್ಯಬೋಧಃ ಸಂಜಾಯತೇ .
ತತ್ತ್ವಿಯಾ ಹಿ ಭೇದನವಿದ್ಯಾ . ಯಥಾ ಪರಾವಿದ್ಯಾಯಾ ದಿವ್ಯತ್ವಂ ಜಾಯತೇ ತಥಾ
ಸುರೂಪಾದ್ ದಿವ್ಯತ್ವಮುಪಲಭಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ . ತೇಷಾಂ ಮನೋವೃತ್ತ್ಯಾಂ
ರೂಪಸ್ಯ ಭಾವಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ರೂಪಕರ್ಮಣಿ ಸಾವಧಾನೇನ ಸ್ಥಾಪಕಾ ಆಚರಂತಿ
. ರೂಪಮಧ್ಯೇ ಕಿಂಚಿತ್ ಸೌಮ್ಯಂ ಕಿಂಚಿದುಗ್ರಂ ಚ .

ಭಾವಾನುಸಾರತೋ ರೇಖಾವಿಧಾನಮಿತಿ ಜ್ಞೇಯಂ .. 2..

ಏತದ್ ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಸ ಮರ್ಮಜ್ಞಃ (69). ಸ ಲೋಕೇ ಮಾನ್ಯೋ ಭವತಿ ಗ್ರಾಮೇ
ವಾಸ್ತೂದ್ಗೀಠರೂಪೇಣ ಖ್ಯಾತೋ ಭವತಿ . ನೃಪೇ ಚಾಕ್ರ (70) ರೂಪೇಣ .

ತೇಷಾಂ ಬಹುಧಾಕೃತ್ಯಂ ಶ್ರೇಯಃ .. 3..

ತೇ ಶೈಲಂ ಛಿಂದಂತಿ, ರೂಪಾಣ್ಯುತ್ಪಾದಯಂತಿ . ರೂಪಾಂಗಾನಿ ರೇಖಾನುಪಾತೇ
ಪಾತಯಂತಿ . ಅಂಗಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಕ್ಷೀಣಕೂಟಾಂಗಾನಿ ಭಿಂದಂತಿ . ಕೂಟಾದ್
ಯತ್ಕೃಶಿಲಾ ಉದ್ವೃತ್ತಾಸ್ತಚ್ಚಿಲಾಃ ನಿಕ್ಷಿಪಂತಿ ಸಮಂತ್ರೇಣೇತಿ ತ್ಯಾಗಃ .
ಅಂಗಾನ್ಯುತ್ಥಿತಕೂಟಾನಿ ನೀಚಾನಿ, ಏತನ್ನ್ಯಾಸಬೋಧಃ .

ನ್ಯಾಸಾರ್ಥಂ ಕಾಲಬೋಧೋ ಧ್ಯೇಯ ಇತಿ .. 4..

ನ ರಾತ್ರೌ, ನ ದರ್ಶೇ, ನ ಸೂರ್ಯಸೋಮಯೋಃ ಸಂಗಮೇ, ನ ಸಂಧ್ಯಾಯಾಂ ವ
ಉಷಾಯಾಂ ಚರಂತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರೂಪಕಾರಾಃ . ತೇಽಭಿದೃತಾರ್ಥಮುದುಂಬರದ್ವಿಪಕ್ಷಾನ್
(71) ನಿಖಾಯ ರೂಪಶಿಲಾಮವರೋಧಯಂತಿ . ತದ್ ರೋಧನಂ . ರೋಧನಕಾಲೇ
ಪರ್ಜನ್ಯಪೂಜನೇ ಜಟಾವೇದಂ (72) ಪಠೇದಿತಿ ಪಠನೋಪಾಸನೇನ ರಸವಿಜ್ಞಾತನ್ಯಾಯೇನ
ಋಷಯಃ ಶೈಲಾಚಾರ್ಯಾ ಭಿಂದಂತಿ ಶೈಲಂ .

ತದ್ಭೇದನೇಽಭಿಮಂತ್ರಯಂತಿ ಖನಿತ್ರಾಣಿ .. 5..

ಓಂ ಉತ್ತಿಷ್ಠ ಪುರುಷಿ ಕಿಂ ಸ್ವಪಿಷಿ ಭಯಂ ಮೇ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಂ .

ಯದಿ ಶಕ್ಯಮಶಕ್ಯಂ ಹೊ (ದುರ್ಗೇ) ಭಗವತಿ ಶಮಯ ಸ್ವಾಹಾ ..

ಇತಿ ಖನಿತ್ರಪ್ರಯೋಗಮಂತ್ರಃ . ಮಂತ್ರಾತ್ ಕಾಲೋ ವಿನಶ್ಯತಿ, ಭಯಂ ವ್ಯಪೋಹತಿ . ಏತಜ್ಞಾನೇನ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ಚರಂತಿ ವೈಶ್ವಾನರೇ ಜುಹ್ವತಿ . ಯಥಾಽಜ್ಞಾರೇಷು ಭಸ್ಮಾರ್ಥಂ ಜುಹುಯಾತ್ ಪಾಪಾನಾಂ ತಥಾ ಶಿಲ್ಪಕಾರಾ ರೂಪಾರ್ಥಮಗ್ನಿಹೋತ್ರಮಾಚರಂತಿ ವೈಶ್ವಾನರೇ ಜುಹ್ವತೀತಿ .

ವಾಸ್ತುಯಜ್ಞಾತ್ ಖನಿತ್ರಬಾಧೋ ವ್ಯಪೋಹತಿ . ಕುಶಂಕಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ . ಖನಿತ್ರಪ್ರಯೋಗೇ ದೌರ್ಬಲ್ಯಬೋಧೇ ಮಂತ್ರಂ ಮನಸಿ ಧ್ಯಾಯಂತಿ .

ಮಂತ್ರಃ ಓಂ ಚಕ್ಷುರಸಿ ಚಕ್ಷುರ್ಮೇ ದಾಃ ಸ್ವಾಹಾ .

ಪರಿಪಾಣಮಸಿ ಪರಿಪಾಣಂ ಮೇ ದಾಃ ಸ್ವಾಹೇತಿ .. (ಅಥರ್ವವೇದ 2.17.6-7)

ಏಷಾ ಕ್ರಿಯಾ ಧ್ಯೇಯಾ, ಯ ಏವಂ ವೇದ .

ಅಥಾಂಗಿರಸಾದಯ ಉದ್ಗಾತಾರಃ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ ಕಶ್ಚ ಸ್ವನಿತ್ರಪ್ರಕಾರ ಇತಿ .

ಖನಿತ್ರಪಂಚಕಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ .. 6..

ಶೃಣುತ, ಕೇನೋಪಾಯೇನ ಶಿಲ್ಪೋದ್ಗಾತಾರೋ ಭೇದನಕರ್ತೃನಾದ್ಯಾಚರಂತಿ . ಖನಿತ್ರಕರ್ಮ ನ ವೈ ರೂಪೇ ಸೋಮಶಾಲಾಯಾಂ ಸ್ಥಂಢಿಲಕರಣೇ ಹೋತಾರಃ ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿ . ಯಥಾ ಬೃಹಸ್ಪತೇರ್ಗೃಹಶಾಲಾಪ್ರಕರಣೇ ಲೋಕವಾಸ್ತೂಪಾಖ್ಯಾನೇ ಪೂರ್ವಂ ವೇದೇ ಉಕ್ತಂ (73). ಖನಿತ್ರಾಪ್ರಯೋಗೇ ರೂಪಾಣ್ಯಪರೂಪಾಣಿ ಭವಂತಿ . ಕುಕ್ಕುಟಿಕಾ (74) ಅಪರೂಪಾಣಿ ಪೂಜಯಂತಿ ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ . ತತ್ ಖನಿತ್ರಪ್ರಯೋಗೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನ್ ತದ್ಭೇದಾನ್ ವದಾಮಿ .

ಭೇದಾಸ್ತು ಲಾಂಜೀ, ಲಾಂಗಲೀ, ಗೃಧ್ರದಂತೀ, ಸೂಚೀಮುಖಾ, ವಜ್ರಾ ಇತಿ . ಸರ್ವೇ ಆಯಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ ಭವಂತಿ ಕ್ಷೀಣಾಃ ಪ್ರಶಸ್ತಾಶ್ಚ . ಮುಷಲಧರುಭೇ ಮುಷಲದಂಡೇನ ಖನಿತ್ರಂ ಘಾತಯಂತಿ ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿ ಶಿಲಾಭೇದನೇ ತತ್ . ಸರ್ವಾಸ್ತಾಣಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಾನಿ, ಗವಾಂಬುಪುಟಿತಾನಿ . ತತಃ ಇಂಗಿಡಲೇಪಿತಾನಿ ಚರ್ಮಶಾಣಿತಾನಿ ಚ .

ರೂಪಪ್ರಕರ್ಷಾರ್ಥಂ ರೂಪಾಂಗಂ ಸ್ಥಿಗ್ಧಮಿತಿ .. 7..

ಸೌಮ್ಯೇನ ಭೇದಯಂತಿ ಯೇ ತೇ ಶಸ್ತ್ರೀಣಃ . ಶಸ್ತ್ರಂ ದ್ವಿಮುಖೀ ಘೂರ್ಣಿಕೇತಿ (75) . ಅಯೋಮುಖಾಸ್ತಾಣಿ ಪಾಲಾಶಶಲಾಕಾಂ ವಹಂತಿ , ಇದಂ ತೇಷಾಂ ರೂಪಂ . ಅಥ, ಆಂಗಿರಸಃ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಭಗವಂತಂ ಪಿಪ್ಪಲಾದಂ, ಕೇನ ವಜ್ರಮಿವ ಕರಿನಶಿಲಾಂ ಖನಿತ್ರೇಣ ಭಿಂದಂತಿ ವಾಸ್ತುಕಾರಾಃ . ತಂ ಹೋವಾಚ ವಕ್ತು-

ಶಿಲ್ಪಕಾರಾಃ ಪ್ರಲೇಪಯಂತಿ ದ್ರಾವಕರಸಂ .. 8..

ಶಂಖದ್ರಾವ-ಕುಷ್ಠರಸ-ಸೈಂಧವಖರ್ಪರ-ಉಕತ್ನವಲ್ಕಲಚೂರ್ಣೇನ (76) ಸಹಿತಂ ಶಿಲಾದ್ರವಣಾರ್ಥಮೇವಂ ರಸಚತುಷ್ಟಯಂ, ಅನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ದಶಾಹಮರ್ದನಾಂತೇ ವೈತಾನೇ ಖನಿತ್ರಂ ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿ, ಖನನಮಾಚರಂತಿ ಭದ್ರೇಣ (77) ಸ್ಥಾಪಕಾಃ . ಏಷಾ ಹೇತಿವಿದ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ .. 9..

ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಪರ್ಣಮಣಿಃ ಪರಿಧೇಯಃ .. 10..

ಖನಿತ್ರಕರ್ಮಣಿ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಪಾಠಾಮೂಲಿಕಾಂ ಧಾರಯಂತೀತಿ ಸ ಕವಚಃ .

ಮಂತ್ರೇಣ ಸಹ ಧಾರಯಂತಿ ಪರ್ಣಮಣಿಂ . ಅನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ-

ಓಂ ಶಂ ನೋ ದೇವೀ ಪ್ರಶ್ನಿಪರ್ಣ್ಯಶಂ ನಿಃಖುತ್ಯಾ ಅಕಃ .

ಉಗ್ರಾ ಹಿ ಕಣ್ವಜಂಭನೀ ತಾಮಭಕ್ಷಿ ಸಹಸ್ವತೀಂ . (ಅಧರ್ವವೇದ 2.25.1)

ಭೇದನಾದಂಗಸೌಭಗಂ (78) ಪ್ರಭವತಿ .. 11..

ಯಥಾ ದೇಹೇ ತಥಾ ದೈವಾಂಗೇ ಗುಲ್ಪವಲಯಕುಕ್ಷ್ಯಾದಯಃ, ಉಷ್ಟೀಷಮೇಖಲಾದಯಃ

ಖೋದಯಂತಿ ಸೌಭಗೇನ, ಉಡ್ಡುಪಯಂತಿ ಕುಕ್ಷಶಿಲಾಃ, ವಿಸೃಜಂತಿ ತಚ್ಚಿಲಾಮಿತಿ .

ರೇಖಾನುಪಾತೇನಾಂಗಾನಿ ನಿಧೇಯಾನೀತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಕೃತ್ಯಂ .. 12..

ಏತೇನ ವಾಸ್ತುವೇದವಿಧಾನೇನ ರೇಖಾನುಪಾತೇಽಜ್ಞಾನ್ಯಾಸೋ ವಿಧೇಯಃ .

ಗಾಥಾನುಪ್ರಾಸೇ ಲಕ್ಷಣಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ಭವತಿ .. 13..

ಯಥಾ ಗಾಥಾಯಾಃ ಕಥಾಸ್ತಥಾ ರೂಪಲಕ್ಷಣಾನ್ಯಾಚರಂತಿ ರೂಪಕಾರ-ರೂಪಜ್ಞಾಃ,

ತಥಾ ವ್ಯಕ್ತರೂಪಂ ಸಂಭವತಿ . ಯದ್ ರೂಪಸ್ಯ ಹಾವಭಾವಾದಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ

ತದ್ ವ್ಯಕ್ತರೂಪಂ . ರೂಪಾದುಪಾಸಕಾ ಭಾವಸಿದ್ಧಿಮುಪಲಭ್ಯಂತಿ ಯಜ್ಞೇನ

ಧ್ಯಾನಮಿತಿ ಪ್ರಯೋಗಃ (79) .

ಧ್ಯಾನಪ್ರಯೋಗೇ ರೂಪಸೌಷ್ಠವಂ ಸೃಷ್ಟಂ ಭವತಿ .. 14..

ತಥಾ ಹಿ ಧ್ಯಾನರೂಪಂ ಕಥಯಂತಿ ವಾಸ್ತುಕಾರಾಃ .

ಯಥಾ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತಥಾ ರೂಪಲಕ್ಷಣಂ .. 15..

ರೂಪಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಾನುಕ್ರಮೇಣ ರೂಪಾಣಿ ಭವಂತಿ . ತೇಷಾಂ ತತ್ತದ್ಗುಣಾಃ

ಪ್ರಭವಂತಿ ಕಾಮಚಾರೀಣಾಂ ಹೃದಯೇ ಇತಿ . ಕಾಮೋ (80) ಜನಾನಾಂ

ಧ್ರುವಾವೃತ್ತಿರಿತಿ .

ಅಂಗಾನಿ ಅರ್ಧಾಕಲೇ (81) ಸುಷಮಂ (82) ಧೈಯಾನಿ .. 16..

ಅರ್ಚಾಯಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಪೂರ್ಣಾಕಲಂ ವರ್ತುಲಾಂಗಂ, ನ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಿತಿಭಿತ್ಯೇ-

ಹರ್ಸಾವಧಿ ಉಭಯದಿಶಿ ಚೋರ್ಧ್ವೇ ನ ವರ್ಧಯೇತ್ .. 17..

ಉಷ್ಟೀಷಮೇಖಲಾದಿ ಅಪವೃಜಿನೇನ ರೇಖಾಕಾರೇ ಉತ್ಥಿತೇ ದರ್ಶಯನ್,

ಭೇದನಕಾಲೇ ರೂಪಶಿಲೋಪರಿ ಶಂಖದ್ರಾವಂ ಸಿಂಚಯನ್, ಅಪವೇನಾತ್

ಸಂರಕ್ಷಯೇದಿತಿ ಕ್ರಮಃ .

ರಕ್ಷಾವಿಧಾನೇನ ವಿಘ್ನಾಘಾತಯಃ .. 18..

ರಕ್ಷಾವಿಧಾನೇನ ವಿಘ್ನಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ . ಖೋದನಾರಂಭೇ “ಓಂ ಹೋಜಾ ಹೋಜಾ

ಶತಕೇಶಿ ವೃಷ ಮೇ ಸಂರಕ್ಷಯ” ಇತಿ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಸ್ಥಾಪಕಃ . ಅವಿಘ್ನೇನ

ಕರರೇಖಾದಿ ಗಾತ್ರಲಕ್ಷಣಾನಿ ದೃಷದಿ ದೈವಭಾವೇನ ಕರ್ತವ್ಯಂ . ತದ್ಗುಣಾತ್ ಸಿದ್ಧಿಂ

ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ಕಾಮ್ಯೇನ ವಾ, ಅಕಾಮ್ಯೇನ ಸಾಯುಜ್ಯಂ ಪ್ರದದಾತಿ ಏತದರ್ಥಂ
ಭೇದನಕಾರುಕರ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ .

ರೇಖಾನ್ವಿತಮಂಗಪಾತನಂ ಭೇದನೇ ಮುಖ್ಯಂ .

ರೇಖಾಕ್ರಮೇಣ ಭೇದನಂ ಚತುರ್ಥಾ ಜ್ಞೇಯಂ .. 19..

ನ್ಯಾಸವಿಧಾನೇನ ತದೇಕಾಶ್ರಯಿ, ಯುಗಲಾಶ್ರಯಿ, ಖಂಡಾಶ್ರಯಿ, ಸ್ಪರ್ಶೀತೇತಿ
. ಯದಾ ಪೂರ್ಣರೇಖಾಯಾಂ ರೂಪಾಂಗಂ ನಿಪತತಿ ತದೇಕಾಶ್ರಯಿ .

ಯದಾ ರೂಪಸ್ಯ ಪ್ರಭವಾಂಗಂ ಸಮ್ಮುಖಾಂಗಂ ವಾ ಭಿನ್ನರೇಖಾಮಾಶ್ರಯತಿ
ತದ್ ಯುಗಲಾಶ್ರಯಿ . ಯದಾ ತತ್ ಪೃಥಗಂಗಂ ಭಿನ್ನರೇಖಾಯಾಂ ವಾ
ಮೂಲರೇಖಾಯಾಂ ಕೇವಲಮಂಗಾಂಗಂ ನಿಪತತಿ, ಅಥ ಊರ್ಧ್ವೇ ಚ ತತ್
ಖಂಡಾಶ್ರಯಿ . ಯದಾಽಜ್ಞಾಂಶಃ ಕೇವಲಂ ಕಿಂಚಿದ್ ರೇಖಾಚುಂಬಿತಸ್ತತ್ ಸ್ಪರ್ಶೀತಾ
ಹೀನಂ (83). ನೇಮ್ಯವಲಂಬಿತಾಂಗಂ ಕದಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಭವತಿ .

ನೇಮ್ಯೋತ್ತರೇ ರೂಪಾಂಗಂ ನ ವರ್ಧಯೇತ್ .. 20..

ಇತಿ ಪಾತನಾನುಶಾಸನಂ . ಭೇದನಕಾಲೇಽವಾಗ್ ಭವೇತ್ . ಗಾಥಾಕಥಾಃ ಸತತಂ
ಸ್ಮರೇತ್ . ರೂಪಪ್ರಾರಂಭೇ ಖನಿತ್ರಾಣಿ ಪ್ರೋಕ್ಷಯೇತ್ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಮಂತ್ರೇಣ .
ತತ್ಪ್ರಭಾವೇನ ದೋಷಾ ಅರಿಷ್ಟಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ .

ಖನಿತ್ರಚಾಲನವಿಧಿಧ್ಯೇಯವಿಶೇಷಃ .. 21..

ವಾಮಹಸ್ತೇ ಜರಲೇನ ಖನಿತ್ರಮವರೋಧಯೇತ್ . ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಯಾಂ ರೋಧಯೇತ್
ಖನಿತ್ರಂ . ಇತಿ ಕೃತ್ಯಂ . ದಕ್ಷಿಣಕರೇ ಕುಟುಂಬಕಂ ಧಾರಯೇತ್ ಭೇದನಾರ್ಥಂ
ಧೈವಲಕ್ಷಣಾನಿ ರೂಪಕರ್ಮಣಿ ವೇದಯಂತೇ . ಇತಿ ಭೇದನವಿಧಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ .
ವಾಕ್ಯಾಯಮನೋಮಾರ್ಗೇಣ ಚರ್ಚಾಕ್ಷೇಣ ಮುನಿಶ್ರೋತ್ಸ್ಮಾಣಾಮುಪನಿಧಾನೇನ
ಶೈಲಭೇದನಭ್ರಸ್ಕಕ್ರಮ ಇತಿ ತೃತೀಯಪ್ರಪಾರಕಃ .

ಚತುರ್ಥಃ ಪ್ರಪಾರಕಃ

ಅಂಗಪ್ರಯೋಗಃ

ಅಥ ಪಿಪ್ಪಲಾದಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಟೋ ಹೋವಾಚ - ಶಿಲ್ಪಜಿಜ್ಞಾಸುತ್ರಯ, ವಾಗ್ರೂಪಾಣಿ
ಚ ತನ್ಯಾಂಗಜ್ಞಾನಮಾಹುಃ . ಪುರಾ ಬ್ರಹ್ಮೈಕಂ ಸತ್ಯಮಸ್ತಿ . ತಜ್ಞಾನೇನ
ಹೃದಯಾಕಾಶೇ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಜ್ಯೋತಿಃ ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ಏವಂ
ಯತ್ಕಿಂಚ ವಾಚಾ ತದ್ರೂಪೇಣ ವಿಜ್ಞಾನವಾಚಾ ಪ್ರಪನ್ನೇನಾಚರಂತಿ . ಯ ಏವಂ
ವೇದ . ಯತ್ರ ಭಾವನಾ ಶೂನ್ಯಾ ತನ್ನಿಗುಣ ಗುಣತ್ವಭಾವನಯಾ ಸಗುಣಂ ಭವತಿ
. ಸಗುಣಾನ್ ಮನಃ ಸ್ಥೂಲಂ ಭವತಿ .

ಪ್ರತೀತಾತ್ ಪ್ರತೀಕಃ .. 1..

ಪ್ರತೀತ-ಪ್ರತೀಕ-ಪ್ರತಿಮಾ-ಕ್ರಮೇಣ ತ್ರೀಣಿ ಮುಖ್ಯಾನಿ . ಯದಾ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲಾನುಭಾಸೇ
 ಬ್ರಹ್ಮ ಉಪಲಭ್ಯತೇ ತತ್ ಪ್ರತೀತಂ . ಯಥಾ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಪುರುಷಃ . ಯಶ್ಚಕ್ಷುಷಾ
 ನ ಪಶ್ಯತಿ ಯೇನ ಚಕ್ಷುಂಷಿ ಪಶ್ಯಂತೀತಿ . ಯದುಪಮೋಪಮೇಯಕ್ರಮೇಣ
 ಅನುಭವಭಾವಾನ್ ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ ತತ್ ಪ್ರತೀಕಂ . “ಅಂಗುಷ್ಠಮಾತ್ರಃ ಪುರುಷ”
 ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯೇನ . ಯಾ ಸಪರ್ಯಾಯಾಮಾನಂದಂ ಪ್ರದದಾತಿ ಸಾ ಪ್ರತಿಮೇತಿ .
 ಅವ್ಯಕ್ತ-ವ್ಯಕ್ತ-ಪ್ರಕಟ-ಕ್ರಮೇಣ ನಿರ್ಗುಣ-ಸೂಕ್ಷ್ಮ-ಸ್ಥೂಲ ಭಾವೇನ ಜನಾನಾಂ
 ದೈವಭಾವಾಹರಣಂ ಕುರ್ವಂತೀ ಸಾ ದೇವಯಜನವಿದ್ಯಾ . ಶತಪಥೇ
 ಛಾಂದೋಗ್ಯೇ ಚೋಕ್ತಾ -ಏಷ ಕ್ರಮಃ, ಏಷಾ ದೇವಯಜನವಿದ್ಯಾ . ಆತ್ಮಾನಂದೇನ
 ಯಜನೋಪಾಯೇನ ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶದ್ ದೇವತಾ ತಾಕ್ಷ್ಯೋರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಉಕ್ತಂ .
 ಯಥಾ ಅಂಗುಷ್ಠಮಾತ್ರಪುರುಷಸ್ಯ ಭಾವಃ ಪ್ರಭವತಿ ವಿಕಲ್ಪೇನ ಅಂಗುಷ್ಠಮಿತಿ
 ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಾತ್ರಂ (84). ಸ ಯೂಪಸ್ಯ ದಂಡ ಇವ .

ರೂಪಾದಂಗಾನಿ ಸಂಜಾಯಂತೇ .. 2..

ತದ್ಭಾವಾದ್ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪಂ ಜಾಯತೇ . ಯಥಾ ಪುರುಷೇ . ಇತಿ ಜ್ಞಾನಂ
 ಜ್ಯಾಯಂ; ಯತ್ರಾನ್ಯೈರ್ವಿದ್ವಿಧಾ ಭವತಿ ತದಿತರಜ್ಞಾನಂ ನಿಶ್ಚಿತಂ ಭವತಿ . ಏತದೇವ
 ಸತ್ಯಂ . ತದಿತರ ಇತರಂ ಜಿಘ್ರತಿ . ತದಿತರ ಇತರಂ ಪಶ್ಯತಿ . ತದಿತರ ಇತರಂ
 ಶ್ರುಣೋತಿ . ತದಿತರ ಇತರಮಭಿವದತಿ . ತದಿತರ ಇತರಂ ಮನುತೇ . ತದಿತರ ಇತರಂ
 ಜಾನಾತಿ . ಯತ್ರ ಇತರಾಭಾವಂ ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ತತ್ ಕೇನ ಕಂ ವಿಜಾನೀಯಾದಿತಿ
 ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕೇನ ಉಕ್ತಂ . ಯ ಏವಂ ವೇದ .

ಅತೋ ದ್ವಿಧಾ ಬ್ರಹ್ಮ ರೂಪವದ್ ಭವತಿ .. 3..

ಸ್ಥಾಪಕಾಃ ಸಪರ್ಯಾರ್ಥಂ ಶೈಲೇ ರೂಪಾಣಿ ಚರಂತಿ (85).

ರೂಪಾರ್ಥಂ ಕೋಷ್ಠಕಾ ಮುಖ್ಯಾಃ .. 4..

ಯಥಾ ಶುಲ್ಕೇ ತಥಾ ಚ ಶಿಲ್ಕೇ . ವಿನಾ ಕೋಷ್ಠಕಂ ರೂಪಸ್ಯ ಭಾವಃ ಸಮ್ಯಕ್ ನ
 ಭವತಿ . ಸಪರ್ಯಾಯಾಂ ಕ್ಷಣ್ಣತಾ ಜಾಯತ ಇತಿ . ಊರ್ಧ್ವಗ-ಪಾರ್ಶ್ವಗ ಕ್ರಮೇಣ
 ಚೂರ್ಣೇನ ರೇಖಾವಿಭಾಜನಮಿತಿ ಕೋಷ್ಠವಿದ್ಯಾ ಗ್ರಾಭಾರ್ಥಂ .

ವರ್ಗೀಕರಣಂ ಮುಖ್ಯಕೃತ್ಯಂ .. 5..

ಯಜ್ಞಾರ್ಥಮಿದಂ ಶುಲ್ಕಂ ಕಾರುಕರ್ಮಾರ್ಥಂ ಶಿಲ್ಪಮಿತಿ ಜ್ಞೇಯಂ . ಇತಿ
 ಸುಲಭಕ್ರಿಯಾ . ಏವಂ ವೇದೇ . ರಜ್ಜ್ವಸ್ತಾವತ್ ಪ್ರಸಾರಣೇ ವರ್ಗೀಕರಣಮಿತಿ ತಸ್ಯ
 ಭಾವಃ . ಯಾವತ್ ಪ್ರಮಾಣಂ ಕ್ಷೇತ್ರಶೈಲಂ, ತತ್ರ ರೇಖಾ ಅವಿಕೃತಂ ಪ್ರಕುರ್ವಂತಿ
 ಮಾನದಂಡೈಃ ಶಿಲ್ಪಕಾರಾಃ . ತೇನ ಬೃಹದ್ವರ್ಗಾ ಬಹುಧಾ ಭವಂತಿ ಕ್ಷೀಣಾಕೃತೌ
 . ಏಕಃ ದ್ವೌ ದ್ವೌ ಚತ್ವಾರಃ . ಚತ್ವಾರೋ ದ್ವಿಗುಣಿತೇನ ಅಷ್ಟೌ . ಏವ ಕ್ರಮೇಣ
 ಬಹುಧಾ ಕೋಷ್ಠಕಾ ಭವಂತಿ ಗುಣವರ್ಧನೇನೇತಿ . ಯಥಾ ಶುಲ್ಕವಿಭಾಜನೇ

ಯುಗ್ಮಂ ಅಯುಗ್ಮಂ ಯಜ್ಞಮೇಖಲಾದೀನರ್ಧಪ್ರಮಾಣೇನ ಚಿಕೀರ್ಷಾಕ್ರಮೇಣ
ವರ್ಧಯಂತಿ ತಥಾ ಸ್ಥಾಪಕಾಃ .

ಕೋಷ್ಠಕಾಂತರಾಲೇ ರೂಪಸ್ಯಾವಯವೋ ಧ್ಯೇಯಃ .. 6..

ಸ್ಥಾಪಕಾಃ ಪರಿಮಿತಾಂಗಾವಯವಾದಿ ಮಾನಂತಿ (ಮೀಯಂತೇ) . ಅಯಂ
ತಾಲನಿಯಾಸೋ ಚಿಕೀರ್ಷಾಕ್ರಮೇಣ .

ಪರಿಮಿತಾಂಗಹಾರಾದ್ ಭಾವಲಕ್ಷಣಾನಿ ಜಾಯಂತೇ .. 7..

ಅಪರಿಮಿತಾಂಗಾನಾಂ ತೇಷಾಂ ಭಾವವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಭವತಿ, ಇತಿ ದೋಷಃ . ಕುಂಡಸ್ಯ
ಕೋಷ್ಠಕೇ ವ್ಯತಿಕ್ರಾಂತೇ ಹೋತಾರೋ ಮೂಕಾ ಭವಂತಿ, ತಥಾ ಚ ಮೂರ್ತ್ಯಾಂ .

ಕೋಷ್ಠಕೇ ವ್ಯತಿಕ್ರಾಂತೇ ರೂಪಮವದ್ಯಂ ಭವತಿ .. 8..

ಸ್ಥಾಪಕಾಃ ಪೈಶಾಚತ್ವಂ ಲಭಂತೇ . ಅಥ ಶುಲ್ಪವಿದ್ಯಾಶಿಲ್ಪವಿದ್ಯಯೋಃ ಕೋ ಭೇದಃ ?
ಕಿಂ ತಸ್ಯ ಸಂಧಾನಮುಪಲಭಂತೇ, ಕಿಂ ಪಾರ್ಥಕ್ಯಮಿತಿ ವದಂತು ಧರ್ಮಪುರುಷಾಃ
ಪಿಪ್ಪಲಾದಾಃ .

ಶುಲ್ಪಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸಾಧನಂ ಶಿಲ್ಪಂ ರೂಪಸ್ಯ ಸಾಧನಂ .. 9..

ಇತಿ ಭೇದಃ . ಶುಲ್ಪಕಾರಾ ದಂಡರಜ್ಜುಸಹಿತಂ ಕುಂಡಸ್ಥಂಡಿಲ-ಶಾಲಾ-ಯೋನಿ-
ಮೇಖಲಾ ಯೂಪಾದಿ ನಿರ್ಣಯಂತಿ .

ಶಿಲ್ಪಕಾರಾಣಾಂ ರೂಪಶೈಲೇ ರೂಪಶಾಲಾದಿ ಧ್ಯೇಯಂ .. 10..

ಇತಿ ತೇಷಾಂ ಪಾರ್ಥಕ್ಯಂ ನ ಮರ್ಮಣಿ ಭೇದೋ ಜಾಯತೇ .

ಯೂಪಾದ್ ರೂಪಂ ರೂಪಾದ್ ಯೂಪ ಇತಿ ಸ್ವಭಾವಃ .. 11..

ಆಹುಃ ಶ್ಲೋತಾರಃ ಕೇನ ರೂಪೇಣ ಶುಲ್ಪಕಾರಾಃ ಕಾರುರೀತ್ಯಾ ಯೂಪಂ
ನಿರ್ಧಾರಯಂತಿ ಯಥಾ ಪೂರ್ವವೇದಾಚಾರೇಣ .

ಯೂಪಸ್ಯ ಮಾನಂ ಧ್ಯೇಯಂ .. 12..

ಶೃಣುತ ವಾಸ್ತುಕಾರಾಃ . ಯಜಮಾನಸ್ಯ ತ್ರಿಮುಷ್ಟಿಕಮಾನೇನ ರೇಖಾಮಾನಯ
. ತದ್ವೈಘ್ನೇಣ ಸಹ ದ್ವಿಹ್ರಸ್ವರೇಖಯಾ ವಾಮಗಂ ತ್ರಿಹುತೈಕಂ ಚರ, ಇತಿ
ತ್ರಿಹುತೀಕರಣಂ . ತತ ಊರ್ಧ್ವೇ ವಾಮೇ ಚ ಸಂಕೀರ್ಣತ್ರಿಹುತಂ ಸೃಜಯನ್
ಲಂಬಮಾನೇನ ಚತುರಸ್ತ್ರೈಕಂ ಆಚರ, ಇತಿ ವರ್ಗೀಕರಣಂ . ತದ್ ವರ್ಗದ್ವಿಖಂಡೇನ
ವಿಭಾಜಿತಕ್ಷೀಣೈಕಭಾಗೋ ಯೂಪಸ್ಯೋತ್ಥಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ .

ಷಡ್ಭಾಗಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗೋ ಧ್ಯೇಯಃ .. 13..

ತತ್ರ ಪಾರ್ಶ್ವಕ್ಷೇತ್ರೇ ಷಡುಪಕ್ಷೇತ್ರಲಾಭಾರ್ಥಮಿದಂ ವಿಭಾಜನಂ (86) .
ತದ್ವಿಭಾಗೇಭ್ಯೋ ನಿಮ್ಮೈಕಭಾಗ ಪಾರ್ಥಿವಾಂಗಂ ಪ್ರೋತ್ಥನಾರ್ಥಂ ಭೂಮಿದೇವತಾ
. ತದುತ್ತರಾದ್ವಿಭಾಗೋಽಧೋಽಙ್ಗಂ ಮೇಖಲಾಬಂಧನಾನಂತರಂ ನ್ಯಾಸಾರ್ಥಂ
ಸ ಮೈಥುನಕಾಂಡಃ, ರುದ್ರೋ ದೇವತಾ . ತದುತ್ತರೇ ದ್ವೌ ಭಾಗಾವುತ್ತಮಾಂಗಂ

ಪ್ರಾಣಾಽಽವಾಹನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಜಾಪತಿದೇವತಾ . ತದುತ್ತರೈಕಭಾಗಸ್ತುಂಗಾಂಗಂದ್ವಜರೋಪಣ
ಸವಿತಾ ದೇವತಾ . ಏವಂ ಕ್ರಮೇಣ -

ಪುರುಷಸ್ಯ ರೂಪೇಽಙ್ಗಚತ್ವಾರೋಷ್ವಾಂಗಕ್ರಮೇಣೋಪಜಾಯಂತೇ .. 14..

ಪಾರ್ಥಿವಾಂಗಂ, ಕರ್ಮಾಂಗಂ, ಅಧೋಽಙ್ಗಂ, ಪ್ರಜನನಾಂಗಂ, ಉತ್ತಮಾಂಗಂ,
ಪ್ರಾಣಾಂಗಂ, ತುಂಗಾಂಗ, ಜ್ಯೋತಿರಂಗಂ, ಕ್ರಮೇಣ ಪುರುಷಾಕಲೇಽಷ್ವಾಂಗಪುರುಷಸ್ಯ
ರೂಪಂ .

ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಧೀರಾಃ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ . ಪ್ರಿಯಥಾ ಕಿಂ ರೂಪಸ್ಯ ತಾಲಂ, ಕಸ್ತಸ್ಯ ಭಾವೋ
ಲಕ್ಷಣಂಚ ಸಂಬಂಧಮಿತಿ . ತದವಗಮಾಯ ಉಪಜ್ಞಾಕ್ರಮೇಣ ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ
ವವೇ .

ಪಾಲಾಶದಂಡರಜ್ಜುಸಂಯೋಗೇ ರೇಖಾಮಾನಯ .. 15..

ಶೈಲೇ ಕೋಷ್ಠಕಾನಾಮುತ್ಥಿತಕ್ರಮೇಣ ರೇಖಾಮಾಚರೇತ್ . ಪಯಸಾ ಶೋಣಶೈಲಚೂರ್ಣಸ
ಧೀರಾಃ ಕೋಷ್ಠಕಾನ್ ಪ್ರಕುರ್ವಂತಿ . ಕೋಷ್ಠಮಧ್ಯೇ ಪಾದಾಚ್ಚಿರೋವಧಿ
ರೂಪಮುಪಲಬ್ಧವ್ಯಮಿತಿ .

ನಿಮ್ಮಾದೂರ್ಧ್ವಾವಧಿ ಸದಾ ರೇಖಾದೀನಾಚರ .. 16..

ಸಾ ಹಿ ಉತ್ಥಿತಕ್ರಿಯಾ . ಸ ರುದ್ರಪತಿಃ ಪುರುಷ ಏವಂ ವೇದೇ .

ಪುರುಷಸ್ತಂಭ ಇವ ಸ್ತಂಭೋ ವೈ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ರೂಪಂ .. 17..

ದಶಯಜ್ಞಸ್ಯಾಧಾರಃ (87) ಸ (88) ವೃಷಸ್ತಂಭಃ ಪಿತೃಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ, ರುದ್ರಪ್ರೀತಯೇ .
ಪ್ರಜಾಪತಿರೇವ ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಃ ಸ ಹಿ ಪ್ರಾಣಜಾಗೃತಿರಿತಿ .

ಯಥಾ ಸ್ತಂಭಸ್ಯ ದಶಾಂಗಂ ತಥಾ ಪುರುಷಸ್ಯ

ದಶಯಜ್ಞಪ್ರಜ್ಞಾಶ್ಚ .. 18..

ನಿಮ್ಮೇ ಪಾದಃ, ದರ್ಭಮೇಖಲಾ ರಜ್ಜುನ್ಯಾಯೇನ ನಿರ್ಮಿತಾ . ತದುತ್ತರೇ
ದಂಡವತ್ ಪಿಪ್ಪಲೇ ಉದುಂಬರೇ ವಾ ತತ್ರ ಮೇಖಲಾ ವಲಯಾಕೃತಿಃ .
ತದುತ್ತರೇ ಸ್ತಂಭಸ್ಯ ದಂಡವಿಲಂ ವಿಷ್ಟುದೇವತಾ, ತದುತ್ತರೇ ಸ್ತಂಭಸ್ಯ
ಕಟಿರವಿಶದಶರಾವಾಕೃತಿಃ . ತತ್ಸಮ್ಮುಖೇ ಮೃಗಪಾದೋ ಯಥಾ ಪಂಕೇ ತಥಾ
ನಾಭಿಃ ಶ್ರುವಸ್ಯ ಗರ್ಭಾಕೃತಿಃ . ತದುತ್ತರೇ ಸೌಮ್ಯಸ್ತಂಭಾಕೃತಿಃ, ಅಂಬಾಲಿಕಾ
ದೇವತಾ . ತದುತ್ತರೇ ಚತುರಸ್ತಕೂಟಶಾಲಾ, ಆವಾಸ ಇವ ಸ್ತಂಭಸ್ಯ ಹೃದಯಂ .
ತಚ್ಛಾಲಾಯಾಃ ರುದ್ರೋ ದೇವತಾ . ಶತಕೇಶೀ ಶತಶೀರ್ಷಾ ವೃಷಃ (89) , ಸ ಜ್ಯೋತಿಃ
ಪ್ರಣವರೂಪಸ್ತಾರಕಃ, ತದುತ್ತರೇ ಸ್ತಂಭಸ್ಯ ಕಂಠಃ ಸ ಶರಾವಾಕೃತಿಃ . ಸ್ವಾಹಾ
ದೇವತಾ . ತದುತ್ತರೇ ಸ್ತಂಭಸ್ಯ ಮೂರ್ಧ್ವಮಂಡಲಂ, ಸವಿತಾ ದೇವತಾ, ಏವಂ
ಕ್ರಮೇಣ ದಶಯಜ್ಞಾನುರೂಪಂ ದಶಾಂಗಸ್ತಂಭಂ ಹೋತಾರಃ ಸಮುಪದಿಶಂತಿ .

ಸ್ಥಾಪಕಾಚಾರ್ಯಾ ಸ್ತಂಭಾದ್ರೂಪಂ ಬೋಧಯಂತಿ .. 19..

ಪುರುಷಸಮರೀತ್ಯಾ ದಶಾಂಗಮೇತದುಚ್ಚೈಃ ಸಮದಶಕೋಷ್ಠಕೇ, ಆಚರಂತಿ
ಪುರುಷಾಕಲಂ ಯದೇತದ್ ವೇದೇ .

ಸ್ತಂಭಃ ಕಾಮಚಾರಿಣಸ್ತ್ರಿಧಾಮಾನಯಂತಿ .. 20..

ಯಾಜ್ಞಿಕಾ ಯಜ್ಞೇ ವಿಡ್ವಂಗಳಂ ಪ್ರೋಥಯಂತಿ ಐಶಾನ್ಯೇ ಪಿತೃಮೇಧೇ .

ದೈವಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ಯೂಪಃ .. 21..

ತಥಾ ಹಿ ಅಂಗೇ ಶುಲ್ವಕಾರಾ ಮೂರ್ಧ್ನಾನಂ ದಂಡಂ ಚ ಮಾನಯಂತಿ . ದಂಡೋ
ಭದ್ರೋ ವಾ, ಅಷ್ಟಾಂಶೋ ವಿಶ್ವಾಂಶೋ ವಾ ಯಥಾಕಾಮ್ಯ ಇತಿ, ಪಾರ್ಥಿವಾಃ
ಪಶುಮೇಧೇನ ಅರಿಮರ್ದನಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಕೃತ್ಸ್ನಸಿದ್ಧಿಲಾಭಾರ್ಥಮಾಹುತಯಂತಿ .

ತದಾ ಪಿತೃಮೇಧಾರ್ಥಂ ವೃಷಸ್ತಂಭಂ ಮಿಥುನಸ್ತಂಭಂ

ಕಾಮಚಾರಾ ಹೋಮೇ ರೋಪಯಂತಿ .. 22..

ಪ್ರಶಸ್ತದಂಡಶಿಲಾಯಾಮೂರ್ಧ್ನೇ ಶುಕರಮೈಥುನರೂಪಂ, ಏತತ್ಪ್ರಯೋಗೇಣ
ಅರಿಃ ಸ್ಥಾನುರ್ಭವತಿ ಸ್ತಂಭ ಇವ . ಪಾರ್ಥಿವಾಃ ಪಶುಮೇಧಿನಃ ಭೋಗ್ಯಪ್ರಯೋಗಮಾಚರಂತಿ .

. ಏವಂ ವೇದೇ ಪ್ರಯೋಗೇ ಚ, ಯತ್ಕಿಂಚವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯೋ ಯೂಪಃ ತದ್ರೂಪಂ
ಕೇನೈತತ್ ಪುರುಷಸ್ಯೋದ್ಭವಂ ಭವತಿ ರೂಪೇ . ಪಿಪ್ಪಲಾದ ಹೋವಾಚ
ಆಧರ್ವಣಾಂಗಿರಸ ಕೇನ ಕೋಷ್ಠಕೇ ಪುರುಷಶ್ಚಾಕ್ಷುಷೋ ಭವತಿ .

ತದ್ಭೋಧೇ ಮಾನುಷಾ ರೂಪಜ್ಞಾ ಭವಂತಿ .. 23..

ತಂ ಹ ವಹ್ಯಾಮೀತಿ ಭಗವಾನ್ ಪಿಪ್ಪಲಾದಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನಃ ತಸ್ಮೈ ಸೌಮ್ಯಪಿಪ್ಪಲಾದ
ಹೋವಾಚ .

ಆಹುಃ ಶಿಲ್ವಾಚಾರ್ಯಾಸ್ತದೇತತ್ಸತ್ಯಂ . ಯಥಾಽಽದಿತ್ಯ ಉದಯನ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಾ ದಿಶಃ
ಪ್ರಾಣಂ ಸಂಚಾರಯತಿ ತಥಾ-

ಪುರುಷಸ್ಯ ರೂಪಾಕಲೇ ಕೋಷ್ಠಕಸ್ಯಾಧೋ ಭಾವರೂಪಂ ಪ್ರಸರತಿ .. 24..

ಸಾ ಹಿ ಸ್ತಂಭಸ್ಯ ದಶಾಂಗೋದಿತಕ್ರಿಯಾ . ಯಥಾ ದಶಯಜ್ಞೇ ದಶಕರ್ಮಣಿ
ಕರ್ಮೋನ್ಮೇಷೋ ಭವತಿ (90). ಯಥಾ ಹಿ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತಾ, ಭೋಧಾ, ರಸಯಿತಾ,
ಮಂತಾ, ಸೃಷ್ಟಾ, ಶ್ರೋತಾ, ದ್ರಷ್ಟಾ, ಜ್ಞಾತಾ ಚ ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಭವತಿ
ತಥಾ ದಶಾಂಗೇ ಮನುಷ್ಯಾ ದಶಕರ್ಮಾಚರಂತಿ . ಏತದ್ಭಾವೇ ದಶಕೋಷ್ಠಕೇ
ಪುರುಷಶ್ಚಾಕ್ಷುಷೋ ಭವತಿ . ಪಾದಃ, ಪಾದಪರ್ವತಃ, ದಂಡಃ, ದಂಡಗುಲ್ಫಃ,
ಏತಾನ್ಯಂಗಾನ್ಯಧೋಽಙ್ಗುನೀತಿ . ಜಾನುಕಟಿಪರ್ವತಾಂತದ್ವಯಂ ಮಧ್ಯಾಂಗಮಿತಿ .
ಉದರಕೃದಯದ್ವಯಮುತ್ತಮಾಂಗಮಿತಿ . ಕಂಠಮೂರ್ಧದ್ವಯಂ ತುಂಗಾಂಗಮಿತಿ,
ಏವಂ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ರೂಪಕಾರಾಃ . ಇತಿ ಪುರುಷಸ್ಯ ದಶಾಂಗಂ . ಪುರುಷೋ
ದಶಾಂಗುಲಮಿತಿ ಭಾವಃ .

ಪೂರ್ವಂ ವೇದೇನ ಉಕ್ತಂ . ಸ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿಕಲ್ಪರೂಪೇಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತಿ
(91) .

ದಶಾಂಗಯೂಪೇ ರೂಪೇ ಇತಿ ತಸ್ಯ ಭಾವಃ ಸಮಾನಃ .. 25..

ಏತದರ್ಥಂ ಕೋಷ್ಠಕಾನ್ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ರೂಪಕಾರಾಃ .

ಬ್ರಹ್ಮಕೀಲಾಧಾರಃ, ಬ್ರಹ್ಮಕೀಲೇನ (92) ಸಹ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ವಿಭಾಜಯ .. 26..

ಬ್ರಹ್ಮಕೀಲಮಧ್ಯಗರೇಖಯಾ ದ್ವೈತಾಂಶೇ ಬ್ರಹ್ಮಕೀಲೇನ ಸಹ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ವಿಭಾಜಯಂತಿ . ಯಥಾ ಧರಾಯಾಂ ಮೇರುಕೀಲಂ, ಪಶೌ ಪೃಷ್ಠಾಸ್ಥಿ, ವೃಕ್ಷೇ ಸುಷೀರಂ, ಜೀವೇ ಜೀವಾತ್ಮಾ, ತಥಾ ರೇಖಾ ಹಿ ಸತ್ಯಂ . ರೇಖಾ ರೂಪಸ್ಯ ಕಾರಣಂ . ತತೋ ರೇಖಾಯಾಂ ದಶಕೋಷ್ಠಕಾನ್ ವಿಭಾಜಯ ಉತ್ತಿಷ್ಠಕ್ರಮೇಣ, ಯೇನ ಸಮೋಪಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ ಲಭೇರನ್ .

ಕತಿ ಕತಿ ಖಂಡಿತಾನಿ ಭವಂತಿ . ನ್ಯೂನಾತಿರಿಕ್ತಾರ್ಥಂ ಕಾರುಜ್ಞಾ ಆದ್ಯತ್ರಿಷ್ಣವಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ ವಿಭಾಜಯಂತಿ . ದ್ವೌ ದ್ವಾವಿತಿ ಕ್ರಮೇಣ ದಶಕೋಷ್ಠಕೇಷು ಚತ್ವಾರಃ ಖಂಡಿತಾಃ ಷಡಖಂಡಿತಾಶ್ಚ . ಏವಂ ದಶಕೋಷ್ಠಕಾ ಭುವನಸಂಖ್ಯಕಾ ಭವಂತಿ . ಯಥಾ ಪಿಂಡೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ಋಷಯಃ . ಯಥಾಽಧರ್ವವೇದಿನಾಂ ಶ್ರಾದ್ಧೇ (93) ಪಿತೃಯಜ್ಞೇ ಪಿಂಡಾರ್ಥಂ ವಜ್ರೇಣ ಮಂಡಲಮಾಚರಂತಿ .

ವೈಶ್ವದೇವೇ ತಥಾ ದಶಕೋಷ್ಠಕಾನಾಚರಂತಿ (94). ಏವಂ ಕ್ರಮೇಣ ಪಾದಃ ತದುತ್ತರೇ ಪಾದಪರ್ವತೇಽರ್ಧಾಂಶಃ ತದುತ್ತರೇ ಏಕಾಂಶದಂಡಾಃ . ತದುತ್ತರೇ ಗುಲ್ಫೋಽರ್ಧಖಂಡಿತಾಂಶಃ . ತದುತ್ತರೇ ಜಾನುದ್ವ್ಯರ್ಧಾಂಶಸಂಯೋಗಃ . ತದುತ್ತರೇ ಕಟಿರರ್ಧಾಂಶಖಂಡಿತಾಂಶಃ . ತದುತ್ತರೇ ದ್ವ್ಯರ್ಧಸಂಯೋಗೇ ಸಮ್ಮುಖೇ ಮೃಣಾಲಮೂಲಾಕೃತಿರ್ವಿಲಾಕಾರಂ ನಾಭಿಃ . ತದುತ್ತರೇ ಉದರಮೇಕಾರ್ಧಸಂಯೋಗೇ ಪೀನಾಂಗಮಿತಿ . ತದುತ್ತರೇಽಷ್ಟಾವಧಿ ಹೃದಯಂ . ತದುತ್ತರೇ ಕಂಠಃ ಅರ್ಧಖಂಡಿತಾಂಶೇ . ತದುತ್ತರ ಏಕಾರ್ಧಸಂಯೋಗೇ ಮೂರ್ಧೇತ್ಯುತ್ತಮಾಂಗಂ . ಇದಂ ದಶಕೋಷ್ಠಕೇಷು ರೂಪಂ ಚಾಕ್ಷುಷಂ ಭವತಿ .

ಅಂಗಾದಂಗಂ ಸಂಜಾಯತೇ .. 27..

ಇಯಂ ಹಿ ರಚನಾ . ಸ ಹಿ ನ್ಯಾಸಃ . ಅಧ ಊರ್ಧ್ವಾವಧಿ ಗಚ್ಛಂತಿ ದಿವ್ಯತಾಂ ಕ್ರಮೇಣೋತ್ಥಿತಕರಪಾದಾದಯಃ ಪ್ರವಿಧಾಂಗಾನಿ .

ರೇಖಾಸಂಯೋಗೇ ತತ್ತ್ವೇ ತ್ರೇಽಜ್ಞಾನಿ ಸೌಭಗಾನಿ ಭವಂತಿ (95) .. 28..

ಅಗ್ನಿರೇಖಾಯಾಮುತ್ಥಿತಾಂಗಾನಿ . ಅಪ್ಪಾರ್ಶ್ವಗರೇಖಾಯಾಂ ಸ್ಥಿರಾಂಗಾನಿ . ಮಾರುತರೇಖಾಯಾಂ ವೇಗಪ್ರದರ್ಶನಾಂಗಾನಿ . ಏತನ್ನಿಪಾತನೇನ ರೂಪಾಣಿ ಮನ ಆಕರ್ಷಯಂತಿ . ತದುತ್ತರಂ- ಕ್ಷೇತ್ರನೇಮಿಂ ರೋಧಯೇದಿತಿ .. 29..

ರೋಧನರೇಖಾಚತಸೃಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕೋಷ್ಠಕಾನಾಚರಂತಿ ಸ್ಥಾಪಕಾಃ . ಏವಂ ಕ್ರಮೇಣ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಾಃ ರೂಪಾರ್ಥಂ ಖಿಲಪಂಜರಂ ಧ್ಯೇಯಮಿತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ವಾಸ್ತೂದ್ಗೇಧತ್ರಯ ಪ್ರಬೋಧನಾರ್ಥಂ ಭಗವಾನ್ ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ವವ್ರೇ .

ಇತಿ ವಾಕ್ಯಾಯಮನೋಮಾರ್ಗೇಣ ಪಿಪ್ಪಲಾದೀಯವಾಸ್ತುಸೂತ್ರೇ ಸಂಪ್ರದಾನಚರ್ಚಾಕ್ಷೇಣ
ಮುನಿಶ್ಲೋತಾರಮುಪನಿಧಾನೇನ ಅಂಗೋತ್ತಿಷ್ಠಾದಿಮಾನಬೋಧನಮಿತಿ
ಚತುರ್ಥಪ್ರಪಾರಕಃ .

ಪಂಚಮಃ ಪ್ರಪಾರಕಃ

ರೂಪಭಾವನಾಬೋಧಃ

ಅಥ ಹೈನಮಾಧವರ್ಣಾಂಗಿರಸಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಃ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಯದಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಥಂ ಶುಲ್ಕಂ
(96) ಶಿಲ್ಪಾರ್ಥಂ ಶಿಲ್ಪಸೂತ್ರಂಚ ರೂಪಕರ್ಮಣಿ, ಇತ್ಥಂ ತದಿದಂ ಬ್ರೂಹೀತಿ .
ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ಹೋವಾಚ . ಶಿಲ್ಪಮಧೀಯಾನಾಃ ಶಿಲ್ಪೋದ್ಗಾತಾರಃ, ಶೃಣುತ .

ಭಾವಸ್ಯಾರೋಪಣಂ ರೂಪಕರ್ಮಣಿ ವಿಧೇಯಂ .. 1..

ಯಜ್ಞಶಾಲಾಸ್ಥಂಡಿಲಾರ್ಥಂ ಶುಲ್ಕಜ್ಞಾನಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ . ತತ್ರ ಶ್ಲೋಣಿ (97)
ಸಾಧನಮಂಶಾದಿಪಾತನಮಿಷ್ಟಕಾನ್ಯಾಸಪ್ರಯೋಗೋ ಭವತೀತಿ ಧೈಯಂ .
ಯೇನ ರೂಪೇಣ ಯಥಾ ರೂಪಕರ್ಮಣಿ ತ್ರಿಕೋಣಿಸಾಧನಂ ಕರ್ಣಾಕರ್ಷಣಂ
ಕರ್ಣಿಕಾಕರಣಂ ಲಬ್ಧಕ್ಷೇತ್ರೇ ಮುಖ್ಯಂ . ಏತದರ್ಥಂ ಭಾವವೋಧನಸ್ಯ
ಪ್ರಯೋಜನಂ ಭವತಿ . ಶೃಣು, ತಸ್ಯ ಕೋ ಭಾವಃ, ಕಸ್ತೇಷಾಂ ರೂಪಸ್ಯ ಸಂಧಾಃ
. ದೇಹಃ ಕರ್ಮಧಾರ ಇತಿ ವದಂತಿ ಯಾಜ್ಞಿಕಾಃ .

ಕರ್ಮ ಭಾವಸ್ಯ ಪ್ರದಾಯಕಂ .. 2..

ಭಾವಂ ಪ್ರದದಾತೀತಿ .

ಭಾವಸ್ಯಾಸಧಾರೋ ರಸಃ .. 3..

ಸ ರಸಃ ಕರ್ಮಣಶ್ಚೋದನೇತಿ ದೇಹೇ ಪ್ರಸ್ಕಂದಯತಿ ವಾಙ್ಮನಶ್ಚಕ್ಷುಃ
ಶ್ಲೋತ್ರಕರಪಾದಾದೀನಾಂ ಉದಯಕ್ರಮೇಣ, ದೇಹಲಕ್ಷಣಂ ಭವತಿ . ಭಾವವಿಧಾನೇನ
ದೇಹಸ್ಯ ರಸಾಃ ಪ್ರಸರಂತಿ .

ರಸಾತ್-

ಮನಸಿ ವೃತ್ತಿರ್ಬಹುಧಾ ಪ್ರಜಾಯತೇ .

ತದಾ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನರಸಾದ್ರೂಪಂ ನೈಕಂ ಭವತಿ .. 4..

ನವಧಾ ರಸಃ .. 5..

ನವಧಾ ರಸಾರ್ಥಂ ರೇಖಾಪಾರ್ಥಕ್ಯಂ ಜಾಯತೇ .

ಪ್ರಥಮರಸಃ ಶೃಂಗಾರಃ .. 6..

ಯಥಾ ಮೋಹಾತ್ ಪುರುಷಸ್ಯ ನಾರೀಂ ಪ್ರತಿ ಮೈಥುನೇಚ್ಛಾ ಪ್ರಭವತಿ ತದ್
ಜೀವಮಾತ್ರಸ್ಯ ಸತ್ಯಂ . ಯತ್ರ ಮುದಭಾವೋ ವಿಭಾತಿ ಸಾ ಶೃಂಗಾರಮೂರ್ತಿಃ
ಭವತಿ . ತಥಾ ದ್ವೌ ತನೂ ದೇವದೇವ್ಯೋಶ್ಚ ಕ್ರೀಡಾಂಗಗಠನಂ . ಯುಗಲಶರೀರೇ
ಕ್ರೀಡೋಪಾಯೇತಿ, ಅಕ್ಷಕ್ರೀಡಾದಿ ಮುದಿತವಿಗ್ರಹಾರ್ಥಂ .

ಶೃಂಗಾರರೂಪಾರ್ಥಮಬ್ರೇಖಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ .. 7..

ಪ್ರಸನ್ನಾನನಮಿತಿ ತೇಷಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ . ಕಾಮನಿವೃತ್ತೌ ಮನ ಉಲ್ಲಸಿತಂ ಭವತಿ .
ಹಾಸ್ಯಂ ಪ್ರದದಾತಿ .

ಸ ಹಾಸೋ ದ್ವಿತೀಯರಸಃ .. 8..

ಹಾಸ್ಯಭಾವಪ್ರದಾಯಕವಿಗ್ರಹಾ ಜನಾನಾಂ ಹೃದಯೇ ಸುಖಂ ಸಂಚಾರಯಂತಿ .
ಕಾರುಪ್ರಯೋಗೇ ತೇಷಾಮಧರ ಉನ್ಮುಕ್ತಃ, ನೇತ್ರಂ ಸೌಮ್ಯಮಿತಿ ತೇಷಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ .

ಮುಖಲಕ್ಷಣಾದ್ ರಸಂ ಜಾನಂತಿ ಸರ್ವೇ ಈಕ್ಷಣೇನ .. 9..

ಮನುಷ್ಯಃ ಮನೋಸುಖಾರ್ಥಮುಪಾಸತೇ . ಜನಾನಾಂ ಜಲೇ ಚ ರೂಪೇ ಉಭಯ
ಸಮಾನಃ . ಯದಾ ದುಃಖಂ ತದಾ ಸುಖಮಿತಿ ಸತ್ಯಂ, ರಾತ್ರಿಂದಿವಮಿವ . ಸುಖಸ್ಯ
ಪರಿಣಾಮೋ ವಿಷಾದಃ, ವಿಷಾದಾತ್ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಶಿಥಿಲಾನಿ ಭವಂತಿ .

ಸ ತೃತೀಯಃ ಕರುಣರಸ ಭಾವ ಇತಿ .. 10..

ನಯನಮರ್ಧಮುಕ್ತಂ ಚೇತಿ ತೇಷಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ . ಕರುಣಾನ್ ಮನೋ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಂ
ಭವತಿ . ಸೋಽವಸಾದ ಇತಿ . ಅವಸಾದಾತ್ ಪುನಃ ವಿಷಾದಃ ಸಂಜಾಯತೇ . ತತಃ
ಕ್ರೋಧೋ ಜಾಯತೇ .

ರೌದ್ರಃ ಚತುರ್ಥೋ ರಸಃ .. 11..

ಸ ರೌದ್ರಭಾವಃ ರೂಪೇ ಉಗ್ರ ವದಂತಿ ಶಿಲ್ಪಕಾರಾಃ . ಮುಖಂ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ನೇತ್ರಾಣಿ
ಸ್ಫೂರಿತಾನಿ, ಹಸ್ತೇ ಯೋಧಾಯುಧಮಿತಿ ತೇಷಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ .

ತಿಯರ್ಗ್ ರೇಖಾಯಾಂ ರೂಪಾಂಗಭಾವಃ ಪ್ರಕಟೋ ಭವತಿ .. 12..

ಇತಿ ವಿಶೇಷಃ . ರೌದ್ರಭಾವಾತ್ ತನುಷಿ ವಿಕಾರೋ ಜಾಯತೇ .

ಸ ವೀರಭಾವಃ ಪಂಚಮಃ .. 13..

ತೇಷ್ಟಸಮಾನಿ ಕಾಯಮುಖನೇತ್ರಾಣೇತಿ ಲಕ್ಷಣಂ . ಕೌಣಪಲಕ್ಷಣಾನ್ವಿತಾ ದ್ರುತಾ
ಪಾದರೇಖಾ ಸಮಸರಲಾ ದೇವರಾಕ್ಷಸಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಘಾತಕರ್ಮೇವ . ತೇಷಾಂ
ಮುಖೇ ವೈರಭಾವಸ್ತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ ಭವತಿ ಭಯಂಕರತೂರ್ವಯಾಣ ಇವ .

ವೈರಭಾವೇ ಉತ್ಕಟೇ ಭಯಂಕರೋ (98) ಭವತಿ .

ಸ ವೈಲಕ್ಷಣಃ ಷಷ್ಠರಸಃ .. 14..

ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವೇ ರೂಪಸ್ಯಾಂಗವೈಷಮ್ಯಂ ಧೈಯಂ . ಯೇ ವರ್ಧಿತಾಸ್ತೇ ಬೀಭತ್ಸಾ
ಗ್ಲಾನಿಯುಕ್ತಾಃ .

ಕುರೂಪಾಃ ಕ್ಷಿಪ್ತಾಂಗಾಃ ಮಾರುತರೇಖಾಯಾಮಿತಿ ಸ ಸಪ್ತಮಃ .. 15..

ಕಾಮೇ ನಿವೃತ್ತೇ ದೈವಭಾವ ಉಪಜಾಯತ ಇತಿ ಶೇಷೋಪಾಯಃ . ಅವಗತ್ಯಾ
ವಿರತೋ ಭವತೀತಿ .

ಶಾಂತಭಾವಃ, ಸೋಽಷ್ಟಮೋ ರಸಃ .. 16..

ಏವಂ ಜೀವನ್ಯಾಷ್ಟವಿಕಾರರೂಪೇಣಾಷ್ಟಭಾವಾಃ ಸಂಪದ್ಯಂತೇ (99).

ಭಾವಾನುಗತರೂಪಾಣಿ ಚತುರ್ಧಾ ಮುಖ್ಯಾನಿ .. 17..

ಯೇಷಾಂ ಶಾಂತಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇಽಗ್ನಿರೇಖಾಶ್ರಯಿಣಃ . ಯೇಷಾಂ ಕರುಣಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇಽಬ್ರೇಖಾಶ್ರಯಿಣಃ . ಆಲಸ್ಯಮೂರ್ತಿಷು ಸರ್ವೇಽಬಾಶ್ರಯಿಣಃ . ಯೇಷಾಂ ಸರ್ವಾಂಗಾನಿ ಕರ್ಣರೇಖಾಶ್ರಯಾಣಿ ತೇ ರೌದ್ರಾಃ . ರೌದ್ರಾ ಮಿಶ್ರಾ ವೈರಾ ಮಾರುತರೇಖಾಯಾ ಆಧಾರಃ . ಇಹಾನುಶಾಸನಂ ಧ್ಯೇಯಂ .

ಅಥ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪೋ ಹೋವಾಚ . ಕಿಮರ್ಥಂ ಭಾವಪ್ರಬೋಧನಾರ್ಥಂ ರೂಪಾಣಿ ? ಕಸ್ತಸ್ಯ ಹೇತುಃ ? ಭೇದಾದ್ ದೈವಜ್ಞಾನಮುಪಜಾಯತೇಽನ್ಯಚ್ಚ-ಭಗವಂತಃ ಸತ್ಯದ್ರಷ್ಟಾರೋ ಭಾವಬೋಧಾರ್ಥಂ ಬ್ರುವಂತು .

ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ಹೋವಾಚ

ಲೋಕೇ ಭಾವಬೋಧಸ್ಯ ಹೇತುರ್ಮನಃ .. 18..

ತದ್ಭೇದೇ ಭೇದ ಉಪಜಾಯತೇ ದೇವಯೋನ್ಯಃ, ಪಿತರಃ, ಸೋಮಃ, ಆಶಾಪಾಲಾಃ, ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ, ರಾಕ್ಷಸಾಃ, ಹಿ (ಠ) ಜ್ಞಾದಯಃ . ಸರ್ವಸ್ಯ ವೃತ್ತಿರಸ್ತಿ . ಸರ್ವೇ ಪೃಥಕ್ ಕತಿ ಮಿತ್ರಾಣಿ ಕತ್ಯರಯಃ . ಅರಿಭಾವಸ್ತೇಷಾಂ ಸಂಧಾಃ . ಹೋತಾರೋ ದೇವಾನ್ ಯಜಂತಿ . ಪಿಶಾಚಮೋಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ತದಾರ್ಥದಿ (100) ವಿಮೋಚನಾರ್ಥಂ ಯಜ್ಞಮಾಚರಂತಿ . ಏಷಾ ಜೈವಸಂಧಾ . ಯಜ್ಞಾತ್ ಪಿಶಾಚಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ . ಅರಿಸಾಧನಾರ್ಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪರ್ಣಮಣಿಂ ಧಾರಯಂತಿ ಕವಚೇ . ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯಜ್ಞಬಲೇನ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ಆಯುಧಬಲೇನ, ವೈಶ್ಯಾ ಭೂಮಿರಸಜ್ಞಾನೇನ, ಶೂದ್ರಾಃ ಪರಿಚರ್ಯಯಾ ದೀಪ್ತಾ ಭವಂತೀತಿ ವರ್ಣಭೇದೇ ಕ್ರಿಯಾಃ . ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಯಥಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯಜ್ಞಮಾಚರಂತಿ ತಥಾ ತ್ರಯೋ ವರ್ಣಾ ರೂಪಸಪರ್ಯಾಯಾಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭಂತೇ . ಭಾವಾನುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ . ಏವಮಾರೋಪಣೇ ರೂಪಂ ಧ್ಯೇಯಂ . ಏತದರ್ಥಂ ರೂಪಧ್ಯಾನೇನ ಬಾಧಃ .

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ವೃತ್ತಿರ್ಮುಖ್ಯೇತಿ .. 19..

ವೃತ್ತೇರ್ನಿಷ್ಕಲ-ಸಕಲ-ಭಾವಾ ಉಪಜಾಯಂತ ಇತಿ ಮಾರ್ಗಃ ಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಪರಿಣಾಮ ಇತಿ . ತದರ್ಥಂ ಶಿಲ್ಪಜ್ಞಾನಾದ್ರೂಪಂ ಧ್ಯಾಯಂತಿ, ಸ್ಥಾಪಕಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಭವಂತಿ .

ಸಂಕಲ್ಪಾದ್ ವಿಕಲ್ಪಃ .. 20..

ಇತಿ ವಿಶೇಷಃ . ಯಥಾ ಸಂಕಲ್ಪಾದ್ ವಿಕಲ್ಪಃ ತಥಾ ಭೋಗೇಚ್ಛಾಂತೇ ಅರಿಮರ್ದನೇಚ್ಛೋಪಜಾಯತೇ . ಮರ್ದನಾಂತೋ ಭೋಗಃ . ಏತದಿಂದ್ರಿಯಚಕ್ರಂ . ವಿಕಲ್ಪಭಾವಾತ್ ಶ್ರದ್ಧಾ, ಶ್ರದ್ಧಾಯಾಃ ಸತ್ತಾಭಾವಃ, ಸತ್ತಾಭಾವಾದ್ ಭಾವಯಜನಂ ಪ್ರಸರತಿ . ತದ್ಭಾವೇನ ರೂಪಂ ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ .

ಏಷ ಭುವನಕೋಷೋ ದೇಹಾನುಭೂತ್ಯಾಃ ಕ್ರಮಃ .. 21..

ಶೃಣು ತತ್ತ್ವಮಂ ಶಿಲ್ಪಶ್ರೋತಾರಃ . ತತಃ ಶ್ರೋತಾರಃ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ- ಭಗವನ್ ಕೋ ಭುವನಕೋಷಃ? ಕಿಂ ತತ್ಸ್ವರೂಪಂ? ಕಸ್ತಸ್ಯ ಕ್ರಮಭೇದಃ? ವದತು ಧರ್ಮಪುರುಷಪಿಪ್ಪಲಾದಮಹಾಮತಿಃ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಾಃ ಪೃಥಂತೀತಿ . ದೇಹಭುವನಕೋಷಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ದೇಹಾನುಭೂತಿಮಿತಿ .

ಅಥ ಭಗವಾನ್ ಪಿಪ್ಪಲಾದಃ ಪ್ರವಚನೇನ ವವ್ರೇ . ಶಿಲ್ಪಕಾರಾಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಣಿ ಶತಕೇಶಿವೃಷಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತೇ-

ಓಂ ರುದ್ರಶತಕೇಶಾಯ ರುದ್ರ ಏತದ್ ನಾಶಯ ಭಯಂ

ರುದ್ರ ಶತಶೀರ್ಷ ಶಮಯ ಭಯಂ

ವೃಷರೂಪಾಯ ಶತಕೇಶಾಯ ಚ ಧರ್ಮರೂಪಾಯ ತೇ ನಮಃ .

ಇತಿ ಬ್ರುವಾಣಾಂತರಂ ಪಿಪ್ಪಲಾದ ಉವಾಚ . ಶೃಣುತ, ಭುವನಾಃ(101) ತರಣಸ್ಯ ಸಂಧಾಃ . ಹೋತಾರೋ ವೈಶ್ವಾನರೇ ಪ್ರಜಾಪತ್ಯಾದಿದೇವಾನ್ ಯಯಾ ವಾಚಾಃಽಽಜುಹ್ವತಿ ಸ ಮಂತ್ರಃ (102). ಸ ಧ್ವನಿಃ, ಧ್ವನೇರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಾಽಽತ್ಯಜ್ಞಾ ಭವಂತಿ, ತೇ ಧ್ವನೇರ್ದೇವಲಕ್ಷಣಾನಿ ಕಲ್ಪಯಂತಿ. ಋಷೀಣಾಂ ತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ (103), ತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ ಹಿ ಋತಂ, ತಲ್ಲಕ್ಷಣಾದ್ವೂಪಂ ವೃಣುತೇ ಮನುಷ್ಯಲೋಕೇ .

ಯಜ್ಞಾದ್ ಧ್ವನಿಃ, ಧ್ವನೇರ್ಲಕ್ಷಣಂ, ಲಕ್ಷಣಾದೂಪಂ, ರೂಪಾದ್ ಭಾವಃ, ಭಾವಾದ್ ಗುಣಃ, ಗುಣಾತ್ ಕ್ರಿಯಾ, ಕ್ರಿಯಾಯಾ ಆಚಾರಃ, ಆಚಾರಾದುಪಾಯಃ, ಉಪಾಯಾಚ್ಛೇಷ್ಣಾ, ಚೇಷ್ಣಾಯಾ ಮಾರ್ಗಃ, ಮಾರ್ಗಾದೂಪಾಣಿ, ರೂಪಾತ್ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ (104), ರೂಪವಿದ್ಯಾಬೋಧಾದ್ ರೂಪಕ್ರಿಯಾ, ಏಷ ಸಪರ್ಯಾಕ್ರಮಃ ವೇದಸ್ಯಾಯನೇ ಭುವನಕೋಷಃ .

ಅರೂಪಾದ್ವೂಪಂ ತಸ್ಯ ಫಲಂ ..22..

ಆದಿತ್ಯೋ ಹ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮ ತದರ್ಥಂ ಯಜ್ಞಃ, ದಿಶಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಸಂಬಂಧ ಇತಿ ಮೂಲಂ, ಆದಿತ್ಯೋ ಹ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ತಸ್ಯ ಧ್ವನಿಃ . ಧ್ವನೇರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಶ್ಮೀರ್ಯಾ ಯತ್ರ ದೇವತಾ ಪತಿರೇಕ ಆಸೀತ್ . ತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ . ರಶ್ಮಿಭಿದ್ವಿಜಾ ಯಜಂತ್ಯಮೃತರಥೇನೇತಿ ತಸ್ಯ ರೂಪಂ . ಸೂರ್ಯೋ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಪತಿರಿತಿ ಭಾವಃ, ಭಾವಾದ್ ಗುಣ ಇತಿ, ಸ ಸೂರ್ಯಸ್ತಪತಿ ವಿಶ್ವಮಿತಿ ತಸ್ಯ ಗುಣಃ, ತದ್ಗುಣಾನುಸೃತೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಗಾಯತ್ರೀಂ ಜಪಂತಿ, ಯೇ ಚ ಇಮೇ ಭೂಮ್ಯಾಮಧಿಯಜಂತಿ ದಿವಂ ಪ್ರಯಾಂತೀತಿ ತತ್ತ್ವಿಯಾಃ, ತಾರಕಾಮುಪೇತ್ಯ ತ ಉತ್ತಿಷ್ಠಂತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಇತ್ಯಾಚಾರಃ, ತ್ರಿಕಾಲೇನ ಕಾಲಸಂಧ್ಯಾಂ ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿ ಮಂತ್ರೈಃ, ಪ್ರಜಾಯಾಃ ಸಂರಕ್ಷಣೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ದ್ರವಿಣಂ ದಧತಿ, ಸ ಉಪಾಯಃ . ಮಂತ್ರಸಂಖ್ಯಾಸಹಿತಂ ಪ್ರಯೋಜಯಂತಿ ಕ್ರಿಯಾಃ, ಸಾ ಚೇಷ್ಣಾ, ಸಾ ಬಹುಧಾ ಶ್ರುಯತ ಇತಿ ಮಾರ್ಗಃ . ಏವಂ ಬಹುಮತ್ಯಾ ದೈವತ್ವೇ ರೂಪಂ, ರೂಪೇಣಾನೇಕತ್ವಂ ಜಾಯತೇ .

ತದ್ರೂಪಂ ಪ್ರತಿರೂಪಮಿತಿ, ತಜ್ಜ್ಞಾನಂ ರೂಪವಿದ್ಯಾ, ತಚ್ಚಿಲ್ಪಸೂತ್ರಮಿತಿ .
ವೇದನ್ಯಾಯನೇ ರೂಪಭುವನಕೋಷ ಇತಿ, ಏತದರ್ಥಂ ರೂಪಾರ್ಥಂ ದಿಶಃ .
ಅರೂಪಾದ್ರೂಪಂ ತಸ್ಯ ಫಲಮಿತಿ ಪೂರ್ವಂ ವೇದೇನೋಕ್ತಂ (105).

ದಿಶಾನುಸೃತೇದಿಶಾಪಾಲಾನುಪಾಸಂತೇ (106) .. 23..

ಪ್ರಾಚ್ಯಾಮಾದಿತ್ಯಃ, ದಕ್ಷಿಣೇ ಯಮಃ, ಪ್ರತೀಚ್ಯಾಂ ವರುಣಃ, ಉದೀಚ್ಯಾಂ
ಸೋಮಃ ಧ್ರುವಾಯಾಮಗ್ನಿಃ ಏವಮಹಲ್ಲಿಕಾಃ (107) ವದಂತಿ, ಏವಂ ಪೂರ್ವಂ
ವೇದೇನೋಕ್ತಂ, ತದಾ ದಶಪ್ರಚೇತಸಃ (108) ಆದಿತ್ಯಾ ಆಶಾಪಾಲಾಃ (109) ಸಂತಿ,
ಯ ಏವಂ ವೇದ .

ಏವಂ ದೈವಭೇದಾನ್ಮಾರ್ಗಭೇದಾ ಜಾಯಂತೇ .. 24..

ಮಾರ್ಗಾದ್ರೂಪಂಚ, ಅಪ್ರಾಕೃತಂ ನಾನೃತಂ ಚ . ವಿಷ್ಣುದೈವತಾದ್ ವೈಷ್ಣವಾಃ (110),
ರುದ್ರಾದ್ ರೌದ್ರಾಃ, ಇಡಾಯಾ ಐಥಾಃ, ಅಂಬಾಯಾ ಅಂಬಿನಃ, ಸವಿತುಃ ಸೌರಾ
ಭವಂತೀತಿ .

ಏತೇನ ಭೇದೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಯಜಂತಿ, ಯ ಏತಜ್ಞಾನಾತಿ ಸ
ರೂಪಜ್ಞಃ (111), ಯೇ ರೂಪಶೈಲೇ ರೂಪಮಾಚರಂತಿ ತೇ ರೂಪಕಾರಾಃ, ತೇ
ರೂಪಬೋಧೇ ರೂಪಾಣ್ಯಾಚರಂತಿ . ತದ್ರೂಪಾರ್ಥಂ ಕಾಮಚಾರಾ ಯಜ್ಞಂ
ಕುರ್ವಂತಿ (112) ಕಾಮನಯಾ ಯ ಏವಂ ವೇದ .

ಇತಿ ವಾಕ್ಯಾಯಮನೋಮಾರ್ಗೇಣ ಪಿಪ್ಪಲಾದಕಲ್ಪೇ ಸಂಪ್ರದಾನಂ ಚರ್ಚಾಕ್ಷೇಣ
ಮುನಿಶ್ರೋತ್ಯುಣಾಮುಪನಿಧಾನೇನ ರೂಪಭಾವನಾಬೋಧಾಧ್ಯಾಯ ಇತಿ
ಪಂಚಮಪ್ರಪಾರಕಃ ..

ಷಷ್ಠಃ ಪ್ರಪಾರಕಃ

ಸಂಬಂಧಪ್ರಬೋಧನಂ

ಅಧಾಧರ್ವಣಾಂಗಿರಸಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಾದಯ ಉಪೇತ್ಯ ಪಿಪ್ಪಲಾದಮಾಶ್ರಮೇ
ಪಪ್ರಚ್ಯುಃ, ಭಗವಂತಃ ಕುತೋ ಹ ವಾ ರೂಪೇ ಭೇದಃ ಸಂಜಾಯತ ಇತಿ
ಶ್ರೋಷ್ಯಾಮಃ ಶ್ರೇಯಃ . ತಾನ್ ಹ ಸ ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ಹೋವಾಚ, ಇಯಂ-
ನ್ಯಾಸಧಾರಣಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ .. 1..

ಸಾ ಧಾರಣಾ ಸೃಷ್ಟಿಃ . ಸೌಮ್ಯಪಿಪ್ಪಲಾದಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನ ಇದಂ ವವ್ರೇ, ಯಥಾ
ಪ್ರಜಾಕಾಮೋ ವೈ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಸ ತಪೋಽತಪ್ಯತ, ಸ ತಪಸ್ತಪ್ತ್ವಾ ಮಿಥುನಮುದಪಾದಯತ್,
ರಯಿಂಚ ಪ್ರಾಣಂಚೇತಿ, ಏತೌ ಮೇ ಬಹುಧಾ ಪ್ರಜಾಃ ಕರಿಷ್ಯತ ಇತಿ ಪೂರ್ವೇ ಪ್ರಶ್ನೇ
ಮಯೋಕ್ತಂ . ತಥಾ ಕಾಮಚಾರಿಣಃ ಸುಖಂ ಕಾಮಯಂತೇ . ಸುಖಮಸೀಮಂ ತತ್
ಸುಖಚಕ್ರೇ -

ವೃತ್ತಾ ದೈವಚಿಂತನೇ ಭೇದಃ ಸಂಜಾಯತೇ .. 2..

ಸ ಹಿ ದ್ವಿಧಾ, ತದ್ಭೇದಾತ್ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಕಲ್ಪಯಂತೀತಿ ವಾದಃ . ಅಥ ಹೈನಮಾಧರ್ವಣಾಂಗಿರಸಾದಯಸ್ತ್ರಯಃ ಶ್ರೋತಾರಃ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ, ಭಗವಂತಃ ರೂಪಾಕಲೇ ಕೇನೋಪಾಯೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ದೈವೇಽನ್ಯಸಂಧಾಮಾರೋಪಯಂತಿ . ಕಥಂ ನ್ಯಸಂತಿ . ತತಃ ಷೋಡಶಕಲಪಿಪ್ಪಲಾದಪುರುಷೋ ಹೋವಾಚ ಶೃಣುತಾಮೃತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ .

ಲಕ್ಷಣಪ್ರಕಾಶಾರ್ಥಂ ಶಿಲ್ಪವಿದ್ಯಾ .. 3..

ಶಿಲ್ಪೋದ್ಗೇಧಾಃ ಪುರೋಹಿತಾ ಕ್ರಮೇಣ ಬಹುಧಾ ನ್ಯಾಸಮಾಚರಂತಿ . ಸ್ಥಾಪಕಾಸ್ತಥಾ ಚ .

ನ್ಯಾಸೋಽಲಂಕಾರಮುದ್ರಾಽಽಯುಧಬಾದ್ಯಕಕ್ಷ

ವಾಹನೋಪದೇವಾರಿಸ್ತುವಕ ಕ್ರಮೇಣ ರೂಪನವಾಂಗಮಿತಿ ಧ್ಯೇಯಂ .. 4..

ಸ ರೇಖಾನ್ಯಾಸಃ, ಅಲಂಕರಣಂ, ಮುದ್ರಾ, ಬಾಧ್ಯಃ, ಕಕ್ಷಃ, ವಾಹನಂ, ಉಪದೈವತಂ, ಅರಿಣಃ, ಸ್ತುವಕಾ (ಇತ್ಯೇವಂ) ಕಲ್ಪಯಂತಿ . ಆಶ್ರೇಣುತ ವತ್ಸಾಸ್ತ್ರಯಃ, ನ್ಯಾಸನವಾಂಗಾನುಶಾಸನ ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ವವೇ .

ರೇಖಾಂ ರೂಪಾಂಗಸೌಷ್ಠವಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಶೈಲೇ ಲಿಖಂತಿ ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ಥಾಪಕಾ . ಇತಿ ನವಾಂಗಂ ನ ಮಾನುಷೇ, ದೈವಕ್ಷೇತ್ರೇ ಮುಖ್ಯಂ .

ಉಷ್ಟೀಷಮಸ್ತಕಾಃ ಕಾರುಕಾರಾಃ ಶೈಲಕ್ಷೇತ್ರೇ ದೈವಭಾವೇ ರೇಖಾಃ ವಜ್ರಚೂರ್ಣೇನ ಲಿಖಂತಿ .

ತಿಸ್ರಃ ರೇಖಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ .. 5..

ಊರ್ಧ್ವರೇಖಾ ಅಗ್ನಿರೇಖಾಃ ಯಥಾ ಶಿಖಾ ಉತ್ಥಿತಾ ಪ್ರಜ್ವಲತಿ . ಪಾರ್ಶ್ವಗಾ ರೇಖಾ ಅಪಭೇದಾ ಯಥಾ ನದೀನಾಂ ಪ್ರವಾಹಃ . ಕರ್ಣಕ್ಷೇತ್ರಗಾ ಭೇನಕಾರೇಖಾ ಮಾರುತಚ್ಛೇದಾ ಮಾರುತಸ್ಯ ತಿಯಗ್ಗತಿರಿವ, ಉದಾಹೃತರೇಖಯಾ ಶೈಲಕ್ಷೇತ್ರೇ ಪಂಜರಾಖ್ಯಂ ಕೋಷ್ಠಕಕರ್ಮಾಽಽಚರೇತ್ . ಏಷ ಕೋಷ್ಠಕಃ ಅಗ್ನ್ಯಮ್ಮರುತರೇಖಾಸಮಷ್ಟ್ಯಾ ಸಂಯೋಗೇನ ಸಂಭವತಿ .

ರೂಪಕ್ಷೇತ್ರೇ ಕೋಷ್ಠಕಾಲಿರ್ಮುಖ್ಯಾ .. 6..

ಶೈಲಗುಹಾಯಾಂ ಭಿತ್ತೌ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕೋಷ್ಠಕರಚನೇ ಆಕಲಾನ್ಯುಪಲಭ್ಯಂತೇ ಸುಖೇನ . ಯಥಾ ಷೋಡಶಕಲೋ (113) ವೈ ಪುರುಷಃ ಷೋಡಶಾಂಶೈಃ ಪೂರ್ಣೋ ಭವತಿ ತಥಾ -

ಷೋಡಶಕೋಷ್ಠಕಮಧ್ಯೇ ರೂಪಾಣಿ ಪ್ರಭವಂತಿ

ತದ್ರೂಪಾರ್ಥಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ .. 7..

ವಜ್ರಚೂರ್ಣೇನ ಸಹ ತತ್ಕ್ಷೇತ್ರೇ ಶಲಘೂರ್ಣಿಕಯಾ ವೃತ್ತಮೇಕಂ ರಚಯ ಮರ್ಮಲಾಭಾರ್ಥಂ . ಸ ನೇಮಿಃ ಬ್ರಹ್ಮಾಭಾಸ ಇತಿ . ರೂಪೇ ತದ್ ವಿಲಂ

ಪ್ರಾಣವಿಲಂ .

ವಿಲಮಿತಿ ಮರ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮೇವ ಧ್ಯೇಯಂ .. 8..

ತನ್ಮರ್ಮಣಾಽಙ್ಗಭಾವಃ ಪ್ರಸರತಿ .

ಷೋಡಶಕೋಷ್ಠಕಪ್ರಮಾಣವಿಭಾಗಸ್ತು

ಬ್ರಾಹ್ಮದೈವಜೈವೋಪದೈವಯಾಜಕಕ್ರಮೇಣ ಪಂಚಧಾ ಧ್ಯೇಯಃ .. 9..

ಕೋಣಚತುಷ್ಟಯಾವಲಂಬನೇನ ನೇಮ್ಯಾ ಸಹ ಕೋಣವರ್ಗಂ ಕರ್ತಯ .

ಕರ್ತೀತಕೋಷ್ಠಕೇ, ಊರ್ಧ್ವದೇಶಸ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ್ವಯೇ ಯಕ್ಷಗಂಧರ್ವಾನಪ್ಸರಸಾದೀನ್

ಖೋದಯ . ಅಧಃಸ್ಥಂ ತದನುಪಾತಯ . ಕ್ಷೇತ್ರದ್ವಯಂ ಸ್ತುವಕಕ್ಷೇತ್ರಂ .

ಉಭಯಕೋಣೇ ಮಾನವೋಪಾಸಕಂ ರಚಯ . ಅಧೋಮಧ್ಯಸ್ಥಲೇಕೋಷ್ಠಕೌ

ದ್ವೌ ಜೀವಕ್ಷೇತ್ರಂ ದೈವವಾಹನಾರ್ಥಂ . ಮಧ್ಯಸ್ಥಾಶ್ಚತ್ವಾರಃ ಕೋಷ್ಠಕಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಂ .

ತತ್ರಾರ್ಚಾರೂಪಸ್ಯಾಂಗನಿರ್ಣಯಃ . ಅಧೋಧ್ವಾರವಧಿ ತುಂಗಾಂಗಪರ್ಯಂತಮಾಪಾದಶೀಲಂ

. ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ವಾಮದಕ್ಷಿಣಸ್ಥಂ ಕ್ಷೇತ್ರಚತುಷ್ಟಯಂ ಜಾಯಾಕ್ಷೇತ್ರಂ .

ರೂಪಾಂಗಂ ಚತುರ್ಧೇತಿ ವಿಶೇಷಃ .. 10..

ಪಾರ್ಥಿವಾಂಗ, ಜೈವಾಂಗಂ ಪ್ರಾಣಾಂಗಂ ದೇವತಾಂಗಮಿತಿ . ಪಾದಾಂತಾದ್

ಗುಲ್ಫಪರ್ಯಂತಂ ಪಾರ್ಥಿವಾಂಗಂ (114), ಗುಲ್ಫಾನ್ನಾಭಿಪರ್ಯಂತಂ ಜೈವಾಂಗಂ

(115) , ನಾಭೀಃ ಕಂಠಾವಧಿ ಪ್ರಾಣಾಂಗಂ (116) , ಕಂಠಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರಪರ್ಯಂತಂ

ದ್ಯೋತಾಂಗಂ (117). ತನ್ಮೂರ್ತಿತಾರಕಮಮೂರ್ತಿತಾರಕಮಿವ (118). ಯಥಾಪೂರ್ವಂ

ವೇದೇನೋಕ್ತಂ .

ಊರ್ಧ್ವಯುಗಭಾಗಯೋಃ ರೂಪಸ್ಯಾನಲಂಕಾರೈಃ ಸಹ ದೈವತೇಜೋಮಂಡಲಂ

. ಅಂಡಾಕಾರಂ ಪಿಂಡಾಕಾರಂ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ . ತತ್ರ ಶುಕ್ಲಜ್ಯೋತೀ ರಸಾಮೃತಂ (119)

ವಿದ್ಯತೇ . ಏವಂ ರೂಪೇಽಙ್ಗಭೇದಾಶ್ಚತ್ವಾರಃ ಶಿಲಾದೇವತಾರ್ಥಂ . ವಾಮೇ ದಕ್ಷಿಣೇ

ಕ್ಷೇತ್ರದ್ವಯೇ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೇ ದೇವಶಕ್ತಿಭಿರುಪದೈವತಾನಿ ತಿಷ್ಠಂತೀತಿ, ಉಭಯದಿಶಿ

ಕೋಷ್ಠಕಾಶ್ಚತ್ವಾರಃ . ಏವಂ ಷೋಡಶಕೋಷ್ಠಕಾನಾಂ ಸಂಧಾ ಇತಿ . ಮಹಾಸೂತ್ರಂ

ಸರ್ವರೂಪಕ್ಷೇತ್ರೇ ವಿಧೇಯಂ . ಇತಿ ಸೌಮ್ಯಃ ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ವವ್ರೇ .

ಅಥ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಚಪಾಂಗಿರಸಕೋಶಲಾದಯಃ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ, ಭಗವಂತೋ ವಾಸ್ತುಕರ್ಮಾಂಗ-

ಅವತಾರಷೋಡಶಕಲಪುರುಷಪಿಪ್ಪಲಾದಾಃ . ಕೇನೋಪದೇವತಾ ರೂಪೇ ಭಾವಂ

ಪ್ರದದಾತಿ . ಕಾಃ ಸಂಧಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಇತಿ .

ವರದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರಸಂಯುತಃ ಸ್ವಸ್ತಿಮುಚ್ಚಾರ್ಯುಃ, ಸೌಮ್ಯಃ ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ

ಹೋವಾಚ . ಆಶ್ರಣುತ ಶಿಲ್ಪರ್ಷಯೋ ಬಿಂದುಸಂಧಾಮಾದೌ .

ಬಿಂದುಬ್ರಹ್ಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮಧ್ರುವಂ .. 11..

ರೂಪಕೋಷ್ಠಕಾಂತರಾಲೇ ಬಿಂದುರ್ಧ್ವಿಧಾ . ಬ್ರಹ್ಮಬಿಂದುರ್ಮಧ್ಯಬಿಂದುಬ್ರಹ್ಮೇವ

. ಊರ್ಧ್ವಮಧ್ಯಗಃ ಸತ್ಯಾಖ್ಯಬಿಂದುಃ ದ್ವೌ ವಿಶಿಷ್ಟೌ .

ಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ಯಾದೌ .. 12..

ಯಥಾಽಽದಿಪುರುಷಸ್ಯ ನಾಭೇಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸೃಜತಿ ಪ್ರಜಾಃ . ಬ್ರಹ್ಮಜಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಥಮಂ ಪುರಸ್ತಾತ್ ಯಥಾ ಜನನ್ಯಾ ನಾಭಿತಂತೋರ್ನಾಲತಂತ್ವವಧಾರಣೇ ಮಾತೃಕೋಷೇ ಭ್ರೂಣ ಉಪಜಾಯತೇ ಲೋಕಸೃಷ್ಟೌ ತಥಾ ರೂಪೇ .

ಬ್ರಹ್ಮಬಿಂದುವಲಂಬನೇನ ರೂಪಾಂಗಾನಿ ಸೌಭಗಾನಿ ಭವಂತಿ .. 13..

ತಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಬಿಂದುಃ ಸತ್ಯಬಿಂದುಃ . ಭುವೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಹಿರಣ್ಮಯೇನ (120) ಪಾತ್ರೇಣ ಬ್ರಹ್ಮರಸೋ ವಿದ್ಯತೇ . ತದ್ರಸಾದ್ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಸರತಿ ಜೀವೇ . ತಥಾ ರೂಪಾಕಲೇ ತದ್ ಬಿಂದುವಲಂಬನೇನ ರೂಪಾಂಗವೈಭವಂ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ಸ್ಥಾಪಕಾ ಇತಿ . ಪುರುಷೀರೂಪಾರ್ಥಂ ಬ್ರಹ್ಮಕೀಲಸ್ಯ ತ್ರಿಭಾಗಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಮರ್ಮಾರ್ಥಂ ಬಿಂದುಂ ಚಿಂತಯೇತ್, ಯೇನೋಪಾಯೇನ ರೂಪಾಣಿ ಸುಭಗಾನಿ ಭವಂತಿ, ಸಿದ್ಧಿಂ ಪ್ರದದತಿ . ಲೋಕಾಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಾ ಭವಂತೀತಿ .

ಅಥ ಶೃಣುತ ಶ್ಲೋತಾರಃ ಅಲಂಕರಣನ್ಯಾಸಂ .

ಅಲಂಕರಣಂ ದೈವಭೂಷಣಮಿತಿ .. 14..

ತದ್ಭೂಷಣಾತ್ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಭಾವಃ ಪ್ರಸರತಿ, ಯಾಜಕಾ ಪ್ರಹಸಂತಿ . ಬಹುಧಾ ಭೂಷಣಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ . ಉಷ್ಟೀಷಂ, ರಾಜ್ಞಾಂ ತ್ರಿವಲಿಕಿರೀಟಂ, ಕೇಶಗ್ರಂಥಿಂ, ಋಷೀಣಾಂ ಜಟಾಂ, ಕರ್ಣೇ ನಾಗಕಡಾರಂ, ಲೋಲಂ, ಪ್ರವರ್ತಂ, ವಲಯಂ, ಪೈಂಡಂ, ಕುಂಭಂ ಚ ರಚಯ . ಕಂಠಾರ್ಥಂ ಕುಶಚ್ಚಂದಃ, ಸ್ವರ್ಣನಿಸ್ಪಂ, ರಜ್ಜುಯುಗಲಮಿತಿ, ಕಟ್ಯಾಂ ಮೇಖಲಾಗ್ರಂಥಿಂ, ವಸ್ತ್ರಮಾಜಾನುಲುಲಿತಂ . ಋಷೀಣಾಂ ಕೃಷ್ಣಸಾರಚರ್ಮಸೂತ್ರಂ, ನಾರೀಣಾಮಂಘ್ರೌ ಪಂಚವಲಯಂ, ಕರೇ ವ್ಯಾಲಚ್ಚಂದಃ, ಕರತಲೇ ರೈಖಾದೀನ, ದೈವಪಕ್ಷೇ ಶಂಖವದ್ಮಾದಿನಿಧಿಲಕ್ಷಣಂ ನಿಧೇಹಿ . ಇಂದ್ರಾರ್ಥಂ ವಪೂಷ್ಟೀಷಂ, ಪಶುಪತ್ಯರ್ಥಂ ವಿಷ್ಣುಚರ್ಮ, ವ್ಯಾಲೋತ್ತರೀಯಾದಿ ದೈವಭೂಷಣಂ ರಚಯೇತಿ . ಅಲಂಕಾರದರ್ಶನಾನ್ಮಾನುಷಾಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಮುದಿತಾ ಭವಂತಿ .

ಪ್ರತಿಮುಚಃ ರತಿಃ ಪ್ರಸರತಿ .. 15..

ರತ್ಯಾಸ್ತದ್ಧರ್ಶನಂ ಭವತಿ . ಸ ಏಷ ರೂಪಪ್ರಜ್ಞಯಾ (121) ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ (122) ಆನಂದಮಿತಿ, ಏವಂ ವೇದೇ .

ಕರಮುದ್ರಾ ರೂಪಸ್ಯ ಭಾವಂ ಜ್ಞಾಪಯತಿ .. 16..

ಶೃಣು ರೂಪಬೋಧೇ ಮುದ್ರಾಂಗಸಂಧಾಃ . ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಿ ದೈವಾಂಗೇ ಚ ಯಥಾ ಯಜ್ಞಕೃತ್ಯೇ ಹೋದ್ಧೀಧಾಃ ಕರಾನ್ ಗಾಥಾಭಿಃ ಸಹ ಪ್ರದರ್ಶಯಂತಿ ಪ್ರಸಾರಯಂತಿ ನಾ ಮುದ್ರಾ . ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸಾಧನಮಿತಿ .

ರೂಪೇ ತಾಂ ಯೋಜಯಂತಿ ರೂಪಕಾರಾಃ ರೂಪೇಽತ್ರ ನ ಭೇದಃ, ಯತ್ರಿಯಾ ರೂಪಾಂಗೇ ಪ್ರತಿಫಲಿತಾ ಭವತಿ . ಮುದ್ರಾಪಂಚಕಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ . ತರ್ಜನೀವರಾಭಯಯೋಗವಾ

.ಯಥೋದ್ಗ್ರೇಧಾಃ ಸದಸ್ಯಾ ಉತ್ತರಾರಣ್ಯಾಮವರಾರಣಿಚಾಲನೇ ಉದೂಖಲಪ್ರೋಕ್ಷಣೇ
 ಕೌ ಪ್ರಸಾರಯಂತಿ . ಸ್ಥಂಡಿಲಶೋಧನೇ, ಕುಶಾಂಡಿಕೇ, ಪುರೋಡಾಶಪ್ರೋಕ್ಷಣೇ
 ಚ ತನ್ಮದ್ರಾಪಂಚಕಂ . ತಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಂ ಶೃಣು ಸೌಮ್ಯೇತಿ . ಅರಣಿಮಂಥನೇ, -
 ಓಂ ಅಗ್ನಯೇ ಮಧ್ಯಮಾನಾಯಾನುಬ್ರೂಹೀತ್ಯುಚ್ಚಾರ್ಯ ಅಧ್ವರ್ಯುಮಂತ್ರೇಣಾಂಗುಲಿಂ
 ಪ್ರದರ್ಶಯತಿ ಸಾ ತರ್ಜನಿಕಾ ಮುದ್ರಾ ರೂಪೇ ಸೌಮ್ಯೇತಿ . ಯಥಾ ಉದೂಖಲೇ
 ಹವಿರ್ವೈತಾನಪ್ರಸಾರಣಾರ್ಥಂ ಕರಾನ್ ಪ್ರಸಾರಯಂತಿ ಉದೂಖಲೋಪರಿ ಸಾ
 ಧ್ವಜಮುದ್ರಾ ರೂಪೇ ಸೌಮ್ಯೇತಿ . ಸ್ಥಂಡಿಲವೀಕ್ಷಣೇ ಯಜ್ಞಗಾಥಾಗಾಯನೇ-
 ಓಂ ಯಜ್ಞಂ ಬ್ರೂಮೋ ಯಜಮಾನಮೃಚಃ ಸಾಮಾನಿ ಭೇಷಜೇತಿ ವಾಕ್ಯಮುಚ್ಚಾರ್ಯ
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯಥಾ ವೈಶ್ವಾನರಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತಿ ಕರಸಂಪುಟೇನ ಸಾಽಽವಾಹನೀತಿ
 ವರಮುದ್ರಾ ರೂಪೇ ಸೌಮ್ಯೇತಿ . ಪ್ರವರಕರ್ಮಣಿ ಕುಶಾಂಡಿಕಾಕಾಲೇ
 ದರ್ಭಕಂಕಣಂ ಕರೇ ಧೃತ್ವಾ ಯಥಾಽಽಚಾರ್ಯಾ ವೈಶ್ವಾನರಮುತ್ಥಾಪಯಂತಿ
 ಕರಪ್ರದರ್ಶನೇನ ಸಾ ರೂಪೇಽಭಯಮುದ್ರಾ ರೂಪೇ ಸೌಮ್ಯೇತಿ . ಏವಂ ಚ
 ವರಾಭಯಮುದ್ರಾಯುಗ್ಮಂ ರೂಪಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷೇತ್ರೇ ಧ್ಯೇಯಂ, ನ ಜೈವಕ್ಷೇತ್ರೇ
 (ಪ್ರವಣ) ಆಭಾತಿ ಸಾ ಕೋಷ್ಠಕೇ . ಪುರೋಡಾಶಾಚ್ಚಾದನೇ ಯಜಮಾನಂ ಪ್ರತಿ,
 ಪುರೋಡಾಶವತ್ಸಾ ಸುದುಘಾ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಾ ಉಪತಿಷ್ಠತೀತ್ಯಾದ್ಯುಚ್ಚಾರ್ಯ
 ಯಥಾ ಸದಸ್ಯಾ ಏಷಾಂ ಕರಾನ್ ಪ್ರದರ್ಶಯಂತಿ, ಹವಿಷ-ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೇನ
 ಪುರೋಡಾಶಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೇ ಯಜಂತಿ ಸಾ ಯೋಗಮುದ್ರಾ ರೂಪೇ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುದ್ರಾಪಿ
 ರೂಪೇ ಸೌಮ್ಯೇತಿ . ಇತಿ ಮುದ್ರಾಪಂಚಕಂ ರೂಪೇ ಧ್ಯೇಯಂ .

ಅಥ ಶ್ರುಣುತ ಶಿಲ್ಪಾಧ್ಯೇತಾರಃ ಶಿಲ್ಪೇ (123) ಬಾಧ್ರಸಂಧಾಂ .

ಬಾಧ್ರಂ ಬಲಂ ಜ್ಞಾಪಯತಿ ರೂಪೇ .. 17..

ಬಾಘ್ರಮಿತ್ಯಾಯುಧಂ (124) . ಸರ್ವಂ ತನುವತ್ . ಕೌಣಪಾನ್ ಪ್ರತಿ ದೇವಾಃ ಕ್ಷಿಪಂತಿ
 . ತದಾಽಽಯುಧಸ್ಯ ಮಂತ್ರಬೀಜಾನಿ (125) ಧ್ಯೇಯಾನಿ . ಮಂತ್ರಹೀನಾಯುಧಂ
 ಲೋಷ್ಟಂ ಭವತಿ . ತಥಾ ಖೋದನೇಽಪಿ ಮಂತ್ರಂ (126) ಉಚ್ಚಾರಯಂತಿ
 ಸ್ಥಾಪಕಾಃ . ತಥಾಽಽಯುಧಸ್ಯ ದ್ವಾದಶ ಬೀಜಾನಿ ಜಾನಂತಿ ಮಂತ್ರಿಣಃ . ಮಂತ್ರಸ್ಯ
 ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾದೋ ಬೀಜಮಿತಿ . ತದ್ಯೋಗೇನ ಮಂತ್ರಕ್ರಿಯಾ ಪ್ರಕಟೇ ಭವತಿ .

ಇಂದ್ರಸ್ಯಾಯುಧಂ ವಜ್ರಃ . ಓಂ ವಂ ವಜ್ರಾಯ, ವಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ ಸಾ
 ಸಂಹಾರಶಕ್ತಿರಿತಿ (127). ಮರುತಸ್ಯಾಯುಧಂ ಧ್ವಜಃ . ಓಂ ಧಂ ಧ್ವಜಾಯ,
 ಧಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಏಷಾ ಧೂನನ (128) ಶಕ್ತಿರಿತಿ . ಯಮಸ್ಯಾಯುಧಂ
 ದಂಡಃ . ಓಂ ದುಂ ದಂಡಾಯ, ದುಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ಘಾತನಶಕ್ತಿರಿತಿ
 . ವರುಣಸ್ಯಾಯುಧಂ ಪಾಶಃ . ಓಂ ಪಂ ಪಾಶಾಯ, ಪಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ .
 ಸಾಽಽಕರ್ಷಣೇ ಶಕ್ತಿರಿತಿ . ಈಶಾನಸ್ಯಾಯುಧಂ ಶೂಲಂ . ಓಂ ಶುಂ ಶೂಲಾಯ,
 ಶುಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ಭೇದನಶಕ್ತಿರಿತಿ . ಸೋಮಸ್ಯಾಯುಧಂ ಪಾತ್ರಂ

. ಓಂ ಪಂ ಪಾತ್ರಾಯ, ಪಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿರಿತಿ . ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯಾಯುಧಂ ಸುಕ್ರ . ಓಂ ಸ್ತಂ ಸ್ತುವಾಯ, ಸ್ತಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ತ್ಯಾಗಶಕ್ತಿರಿತಿ . ಸೂರ್ಯಸ್ಯಾಯುಧಂ ಪದ್ಮಂ . ಓಂ ಪಂ ಪದ್ಮಾಯ, ಪಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ಪ್ರಲ್ಛಾದಿನೀ ಶಕ್ತಿರಿತಿ . ಅಂಬಾಯಾ ಆಯುಧಂ ಮಾಲಾ . ಓಂ ಮಂ ಮಾಲಾಯೈ, ಮಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ಧ್ಯಾನಶಕ್ತಿರಿತಿ . ವಿಷ್ಣೋರಾಯುಧಂ ಚಕ್ರಂ . ಓಂ ಹುಂ ಚಕ್ರಾಯ, ಹೂಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ಮಾಯಾ (129) ಶಕ್ತಿರಿತಿ . ಕುವೇರಸ್ಯಾಯುಧಂ ಕುಂಭಃ . ಓಂ ಕಂ ಕುಂಭಾಯ, ಕಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ನಿಧಿಶಕ್ತಿರಿತಿ . ಗಣದೈವತಸ್ಯಾಯುಧಮಂಕುಶಃ . ಓಂ ಅಂ ಅಂಕುಶಾಯ, ಅಂಬೀಜೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಂತಿ . ಸಾ ಸಂಯಮಶಕ್ತಿರಿತಿ .

ರೀತ್ಯಾ ನಾದಯುಕ್ತಂ ರಚಯಂತಿ ಕಾರುಕಾರಾ ಆಯುಧಾನಿ . ನಾದ ಇತಿ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ರಸಃ . ಸ ಹಿ ಬೀಜಮಿತಿ ಕೃತ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ . ಷೋಡಶಕೋಷ್ಯಕೇಷು ರೂಪಸ್ಯ ಕರಸಂಯೋಗೇ ನೇಮಿಸ್ಪರ್ಶನಂ ಧ್ಯೇಯಂ .

ಅಥ ವಾಸ್ತುದ್ಗೀಥಾನ್ ಪ್ರತಿ ಕಕ್ಷಾಸಂಧಾಂ ಸೌಮ್ಯಾನನೋ ವವ್ರೇ (ಪಿಪ್ಪಲಾದಃ) . ಆಸನಷಟ್ಕಂ ಮುಖ್ಯಂ .. 18..

ಆಸನಂ ರೂಪಸ್ಯ ಕೃತ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ದೇಹಸ್ಯಾಕೃತಿಃ ಪ್ರಕೇತನಮಿತಿ . ಉತ್ಸರ್ಗಾ ಚಾಸೀನ ಚೇತಿ ಭೇದೇನ ದ್ವೇ ಮುಖ್ಯ ಇತಿ . ರೂಪಾಕಲೇ ಯಾ ಉತ್ಥಿತಾಸ್ತಾ (130) ಉತ್ಸರ್ಗಾಃ . ರೂಪಭೇದೇ ಯಾ ಆಸೀನಾಸ್ತಾ ಆಸಿಕಾ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಂ . ಯಥಾ ಯಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಣಿ ತಥಾ ರೂಪಪ್ರಯೋಗೇ ಗ್ರಾಪ್ತಿ ಚ .

ಆಸನಂ ಷಡ್ಧಾ . ಯಥಾ ಯಜಮಾನಾಃ ಸ್ವಶಾಲಾಯಾಂ ದರ್ಭಾಸನೇ ಉಪವಿಶಂತಿ ತತ್ ಸುಖಾಸನಂ ರೂಪೇ . ಯಥಾಽರಣಿಮಂಥನೇ ಅಗ್ನಿಧ್ರಾ ರಜ್ಜುಂ ಚಾಲಯಂತಿ ತದ್ ವಿಷಮಾಸನಂ ರೂಪೇ .

ಯಥಾ ವೇದ್ಯುಪರಿ ಆಚಾರ್ಯಾ ಉಪವಿಶಂತಿ ತತ್ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನಂ ರೂಪೇ . ಯಥಾ ಸೂತ್ರಾಯಣಕಾಲೇ ರಕ್ಷಾವಿಧಾನೇ ಪಿಶಂಕೇ ಸೂತ್ರಶೃಂಖಲೇ ತದ್ಬಂಧನಕಾಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ವಸಂತಿ ತದ್ ಯೋಗಾಸನಂ ರೂಪೇ . ಯಥಾ ಸವಿತ್ರಾರಾಧನೇ ದ್ವಿಜಾ ಉಪವಿಶಂತಿ ತತ್ ಕುಕ್ಕುಟಾಸನಂ ರೂಪೇ . ಯಥಾ ಹೋದ್ಗೀಥಾ ವಾಜಸನೇಯಸಂಹಿತೋಕ್ತ ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಕಾಲೇ ಕರೌ ಪ್ರಾಚೀಂ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಸಾರಯಂತಿ ತತ್ ಸೌಮ್ಯಾಸನಂ ರೂಪೇ, ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗ . ಇತಿ ಆಸನಷಟ್ಕಂ ರೂಪೇ ಯಜ್ಞೇ ಚ .

ಪಪ್ರಚ್ಛುರಾಂಗಿರಸ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪಾದಿಶ್ರೋತಾರೋ ಭಗವಂತಃ ಕಿಮರ್ಥಮಾಸನೇ ಭೇದಾ ಜಾಯಂತೇ, ಕಥಮುಪವೇಶನಾರ್ಥಮೇತದ್ ಧ್ಯೇಯಮಿತಿ . ಇತ್ಯಗಮ್ಯರೂಪಬೋಧ ತೇಷಾಂ ಕಾಃ ಸಂಧಾ ಪ್ರವದಂತು ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಸೌಮ್ಯಾಃ .

ಆಸನಾದ್ರೂಪಸ್ಯ ಕೃತ್ಯಭಾವಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ . ಸುಖಾಸನಂ ರೂಪಸ್ಯ ಶಾಂತಭಾವಂ

ಪ್ರದದಾತಿ . ವಿಷಮಾಸನಂ ವೈರಭಾವಂ ಕ್ಷೇಪಣ-ಕ್ರಿಯಾದಿ ಪ್ರಕಟಯತಿ .
 ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಭಾವಂ ಪ್ರಕಟಯತಿ, ಯೋಗಾಸನಂ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭೂತಿಮಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಶ್ಚ
 ಚ ವಿಜ್ಞಾಪಯತಿ . ಕುಕ್ಕುಟಾಸನಮುದ್ದೀವಭಾವಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ . ಸೌಮ್ಯಾಸನಂ
 ಸ್ಥೈರ್ಯ ಪ್ರದದಾತಿ . ರೂಪಾಕಲಾರ್ಥಮೇತದ್ ಧ್ಯೇಯಂ . ಸರ್ವೇ ಶಿಲ್ಪಾಚಾರ್ಯಾ
 ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷೇತ್ರೇ ಷೋಡಶಕೋಷ್ಯಕಾಂತರಾಲೇ ನೇಮಿಮಧ್ಯೇ ರೂಪಾನ್ವಯೇ
 ಏತದಾಚರಂತಿ .

ಶೃಣುತ ಪ್ರಿಯಂಕರಶ್ಲೋತಾರಃ, ರೂಪಾಕಲೇ ದೈವವಾಹನಸ್ಯ (131) ಸಂಧಾಃ .
 ವಾಹನಾನಿ ರೂಪಸ್ಯ ಗುಣಾನ್ ಪ್ರಕಾಶಯಂತಿ ವಿಜ್ಞಾಪಯಂತಿ .

ಗುಣಾನುಸೃತಂ ರೂಪತ್ರಯಂ .. 19..

ಸತ್ತ್ವಾತ್ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾನಿ ರಜಸೋ ರಾಜಸಾನಿ ತಮಸಸ್ತಾಮಸಾನೀತಿ ಭೇದಾಃ .
 ಯಾನಿ ರೂಪಾಣಿ ಸಾಯುಜ್ಯಂ ಪ್ರದದತಿ ತಾನಿ ಸಾತ್ತ್ವಿಕರೂಪಾಣಿ . ಯಾನಿ
 ಕಾಯಸುಖಪ್ರದಾಯಕಾನಿ ತಾನಿ ರಾಜಸಾನಿ . ಯಾನಿ ರೂಪಾಣ್ಯರಿಂ ಪ್ರತಿ
 ಮೃತ್ಯುಪ್ರದಾನಿ ತಾನಿ ತಾಮಸಾನಿ (132) .

ಗುಣಾನುಕ್ರಮೇಣ ವಾಸ್ತುವೇದಸ್ಯ ರೂಪವಿದ್ಯಾ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ . ಯ ಏನಾಂ
 ವೇದ . ಶೃಣು ವಾಹನಸ್ವರೂಪಂ-

ವಾಹನಂ ರೂಪಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಜ್ಞಾಪಕವಿಶೇಷಃ .. 20..

ಯಥಾ ಇಂದ್ರೋ (133) ದಿಗ್ಗಜಾನಾಕರ್ಷತಿ . ಪರ್ಜನ್ಯಂ ವರ್ಷಯತಿ .
 ತಥಾಽಽಕರ್ಷಣಾತ್ಮಕಂ ಐರಾವತಮಾರೋಹತಿ . ಯಥಾ ಯಮೋ ಜೀವಸ್ಯ
 ಪ್ರಾಣಾನಾಕರ್ಷತಿ, ತಥಾ ಘೋರಮಹಿಷಂ (134) ಆರೋಹತಿ . ಯಥಾ
 ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯಾಜ್ಞಿಕೈರ್ದೀಪ್ನೋ ಭವತಿ, ತಥಾ ಮೇಷಂ (135) ಆರೋಹತಿ .
 ಯಥಾ ಏಕಾಯನೇ ಸವಿತಾ ಭ್ರಮತಿ ಸಪ್ತತಂತುಸ್ತಥೈಕರಥಾಂಗಾಡ್ಯರಥಂ (136)
 ಆರೋಹತಿ .

ಯಥಾ ರುದ್ರೋ ಧರ್ಮಂ ಸಂಚಾರಯತಿ ತಥಾ ಧರ್ಮವೃಷಭಂ (137) ಆರೋಹತಿ

. ಯಥಾ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಜ್ಞಾನೇನ ಪ್ರಜಾ ಆಕರ್ಷತಿ ತಥಾ ಹಂಸಂ (138) ಆರೋಹತಿ

. ಯಥಾ ವಿಷ್ಣುಮೋಕ್ಷಂ ಪ್ರದದಾತಿ ತಥಾ ಸುಪರ್ಣಂ (139) ಆರೋಹತಿ .

ಯಥಾಽಮ್ಬಾ (ರಿಪು) ವರ್ಗಂ ನಾಶಯತಿ ತಥಾ ದ್ವೀಪಿನಂ (140) ಆರೋಹತಿ .

ವಾಹನಾನಿ ಷೋಡಶಕೋಷ್ಯಕೇ ಜೈವಕ್ಷೇತ್ರೇ ಧ್ಯೇಯಾನಿ . ರೂಪೇ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ
 ನಿಮ್ಮೇ, ಅಧೋಽನ್ಯಚ್ಚ ಶ್ರೇಯಃ . ಆಶೃಣು ಉಪದೈವತಸ್ಯ ಸಂಧಾಃ . ಸೌಮ್ಯ
 ಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ವವ್ರೇ (141).

ಉಪದೈವತಂ ಪ್ರತಿರೂಪಮಿತಿ .. 21..

ಪ್ರಜಾಪತೇರೇತೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಇಮಾನಿ ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ತದ್ಗುಣಾ
 ವೃಧಿವೀವಾಯ್ವಾಕಾಶಾಬ್ಜೋತಿರಿತ್ಯೇತಾನಿ ಜಾಯಂತ ಇತಿ . ತದ್ಭೂತ-ಜ್ಞಾನಾತ್

ಸ್ವಸ್ವಗುಣಭಾವರೂಪ ಇವ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ . ತದ್ಭೂತ-ಜ್ಞಾನಾದುಪದೈವತಭಾವಾಃ ಸಂತಿ

ಯಥಾ ವೈಶ್ವಾನರ (142) ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮ . ಸ ಯಜ್ಞಃ . ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದಾಹಿಕಾ (143) ಶಕ್ತಿಃ ಸ್ವಾಹಾ . ಪಚನಾತ್ಮಿಕಾ ಸ್ವಧಾ (144). ಇತ್ಥಮುಪದೈವಭಾವಃ ಪ್ರಥಿತಃ ಪ್ರಸರತಿ ತತ್ಪ್ರಪರ್ಯಾಯಾಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಜನನಶಕ್ತಿರಿಂದ್ರಾಣೀ (145). ಮಾರುತಸ್ಯ ವೇಗಿನೀ ಶಕ್ತಿರ್ವಾಯುನಾಯೀ ಸಾ ದ್ರುತಾ .ಯಮಸ್ಯ ದ್ವೌ ಗುಣೌ, ಪಾಲಿಕಾಸವನಾಶಿಕೇತಿ . ತಸ್ಯ ಪಾಲಿಕಾ ಶಕ್ತಿರಾಕುತಿಃ (146) , ಅವನಾಶಿಕಾ ಮೃತ್ಯುರಿತಿ (147). ವರುಣಸ್ಯ ಪ್ರವಾಹಿಕಾ ಶಕ್ತಿರ್ವಾರುಣೀ (148). ಸೋಮಸ್ಯ ಧಾರಿಕಾ ಶಕ್ತಿರಿಲೇತಿ (149) . ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸವಿತುರವಲಂಬಿನೀ ಶಕ್ತಿಶ್ಚಾಯಾ (150) . ಸಾಸ್ವೇಶಿನೀ ಶಕ್ತಿರುಷಾ (151).

ವಿಷ್ಣೋರ್ಮುಕ್ತಿಪ್ರದಾ ಶ್ರೀಶಕ್ತಿರ್ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾ ಹರಿಣೀ (152) ಧಾರಿಣೀ ಶಕ್ತಿಃ ಪೃಥಿವೀ (153). ಶೇಷಸ್ಯ ಸಹನಾ ಶಕ್ತಿಃ ಧೃತಿರ್ವ್ಯಾಪಿನೀ ಶಕ್ತಿಃ ವಿಧೃತಿಃ ಯಥಾ ಕ್ಷಮಾನ್ವದೃತಿರಿತಿ . ವಿಧೃತಿಃ ಸೌಖ್ಯಮಿತಿ . ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಯ ಕಾಲಾತ್ಮಿಕಾ ಶಕ್ತಿಃ . ಗಾಯತ್ರೀ (154) ಜ್ಞಾನರೂಪಾ, ಸಾವಿತ್ರೀ (155) ಮೇಧಾರೂಪಾ, ಸರಸ್ವತೀ (156) ಪ್ರಜ್ಞಾರೂಪಾ . ದೇವೀ ವಿಶಿಷ್ಟಾ ತ್ರಿಕಾಲರೂಪಾ ಚ .

ರಾಷ್ಟ್ರಯಾ (157) ರುದ್ರೇತಿ . ತಸ್ಯ ಪ್ರಜನನಶಕ್ತಿರಂಬಾಸ್ಮಾಲಿಕಾ (158,159) ಚೇತಿ ದ್ವೇ . ದುರ್ಗಾಯಾ ರಕ್ಷಣಶಕ್ತಿಃ ಸುಂದರೀ ಮೋಹಿನೀ ಚೇತಿ ದ್ವೇ ಆಕರ್ಷಣರೂಪೇ . ಏತತ್ಕ್ರಮೇ ದೈವಗುಣಸ್ಯಾನುಕ್ರಮೇ ಉಪದೈವತಾನಿ ಜಾಯಾಭಾವೇನ ಜಾಯಂತೇ . ತದೇತಲ್ಲಕ್ಷಣಾನಿ .

ಅಥ ಪ್ರತೀಕೀರ್ಣಮಾಧರ್ವಣಾಂಗಿರಸಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪ-ಕುವಿತ್ಸ-ಕೋಶಲಾದಯಃ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ ಭಗವಂತಃ ಪಿಪ್ಪಲಾದಾ ದಿವ್ಯಪುರುಷಾಃ ಕಥಂ ಕಾ ಹೇತಯ ಇತ್ಯಬೋಧ್ಯಮಿತಿ ವಿಶದೇನ ಬ್ರುವಂತು ಸೌಮ್ಯಾಃ . ದಿವ್ಯಪುರುಷಪಿಪ್ಪಲಾದೋ ವವ್ರೇ . ಶಿಲ್ಪೋದ್ಗ್ರಾಧಾಃ ಶೃಣುತ ವಕ್ಷ್ಯಾಮೋ ವಿಸ್ತರೇಣ ಅಪಸಾರ್ಥಮಮುಥ ಉಪರೂಪಾಕಲಸ್ಯಾನುಶಾಸನಂ ಪೂರ್ವಂ ವೇದೇನ ಯಥೋಕ್ತಂ .

ಪ್ರಜಾಪತಿರಸೃಜತ್ ಕಾಲಂ . ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರೌ ದ್ವೌ . ಉತ್ತರಾದ್ಧೇವಾ ದಕ್ಷಿಣಾತ್ತಿತ್ತರಃ . ಉತ್ತರಾತ್ಸವಿತಾ ದಕ್ಷಿಣಾಂಚಂದ್ರಮಾಃ . ಪ್ರತಿಕಾಮಮೃಷಯೋ ದಕ್ಷಿಣಂ ಪ್ರತಿಪಾದಯಂತಿ . ತತ್ ಪಿತೃಯಾನಂ ರಾತ್ರಿರಿತಿ . ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣೋ ಮೋಕ್ಷಕಾಮಾ ಉತ್ತರಂಪ್ರತಿಪಾದಯಂತಿ . ತದ್ಧಿ ದೇವಯಾನಂ ದಿವಂ . ದಕ್ಷಿಣಾದರ್ಯಮಲೋಕಾಃ ಪಂಚಪಾದಪಿತರಃ (160). ಉತ್ತರಾದ್ಧ್ವಾದಶಾಕೃತಿದಿವಮಾಹುಃ . ಏತನ್ನ್ಯಾಯೇ ಗುಣೇನೈಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ದ್ವಾದಶಧಾ ಭವತಿ . ತಥಾ ಹಿ ಸೂರ್ಯೋ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಪತಿರಿತಿ ಗುಣಾನುಸೃತೇದೇವಸ್ತಲ್ಲಕ್ಷಣಾನುಸೃತೇ ರೂಪಾಣಿ, ತತಃ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಜಾಯಂತೇ . ಏತತ್ಸತ್ಯಂ .

ಯಥಾ ಯಜ್ಞಾತ್ ತ್ಯಾಗ (161) ಇತಿ ಮುಖ್ಯಂ . ದೈವಭಾವೇ ತತ್ತ್ವಾಹಾ (162) .
ತ್ಯಾಗವೃತ್ತಿರಿತಿ ಸ್ವಾಹಾ . ಭೋಗ್ಯಮಿತಿ ಸ್ವಧಾ, ಇದಂ ಪಿತೃಭಾವಃ .

ಯಥಾ ವಿಷ್ಣುಮೋಕ್ಷಂ ದದಾತಿ . ಮೋಕ್ಷ ಇತಿ ಶ್ರೀಃ . ಭೋಗ್ಯರೂಪೇಣ ಪೃಥಿವೀ
ಭೋಗ್ಯಾ (163) . ಯಥಾ ರುದ್ರಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಗುಣಾದಂಬಾ, ಭೋಗವೃತ್ತ್ಯಾ ಮ್ಮಾಲಿಕೇತಿ
ದ್ವೇ . ಯಥೇಂದ್ರಸ್ಯ ತ್ಯಾಗವೃತ್ತ್ಯಾ ಯಜ್ಞಾಃ, ಭೋಗವೃತ್ತ್ಯೇಂದ್ರಾಣೀತಿ . ಯದಾ ಗುಣಾ
ಬಹುಧಾ ಉಪವೃತ್ತ್ಯಾ (ತದಾ) ಬಹುಧಾ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಭವಂತೀತಿ ಪರಿಪಶ್ಯಂತಿ
ಧೀರಾಃ .

ಯಥಾ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಸಪ್ತ ವೃತ್ತಯ ಉತ್ಥಾನಾದ್ ವಿಲಯಾಂತಂ ಪ್ರವದಂತೇ .
ಕ್ರಮೇಣ ತಾಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ, ಧೂಮ್ರಾ, ತಪ್ತಾ, ಉತ್ತಪ್ತಾ, ದಾಹಿಕಾ, ಭಸ್ಮಾ, ನಿರ್ವಾಣೇತಿ
. ಏತತ್ಕ್ರಮೇಣಾಗ್ನಿಸ್ತಪತಿ . ತದ್ಗುಣಾತ್ ಸಪ್ತ ಜಿಹ್ವಾ ಜಾಯಂತೇ . ಜಿಹ್ವಾಯಾಃ
ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಕಲ್ಪಯಂತಿ . (ಪೂರ್ವಕ್ರಮೇಣ) ಕಾಲೀ, ಕರಾಲೀ, ಮನೋಜವಾ,
ಸುಲೋಹಿತಾ, ಸುಧೂಮ್ರವರ್ಣಾ, ಸ್ಫುಲಿಂಗಿನೀ, ವಿಶ್ವರುಚೀ ಇತ್ಯೇತಾಃ ಸರ್ವಾಃ
ಸ್ತ್ರೀರೂಪಾಃ ರೂಪಭಾವೇ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಃ .

ಯಥಾ ಶ್ರುತಿರಿತಿ ಮಹತೀ . ಸಾ ಮೇಧಾರೂಪೇಣ ಭಾರತೀ ಸಂಭವತಿ .
ಮೇಧಾಯಾ ಯಥಾ ವಾಣೀ ಪ್ರಭವತಿ ತಥಾ ಶ್ರುತೇರ್ಮಹತೀ ಮಹೀಯಸೀ
ಸರಸ್ವತೀ (164) ಜಾಯತೇ ಪರಾವಿದ್ಯಾಯಾ ರೂಪಾ . ತತ್ತದಾಕಾರಾತ್ಮಿಕಾಃ
ಪುಷ್ಪಿಭಾವೇನ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಹೂತ್ಯಾದಯಃ . ಏತಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಷೋಡಶಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ
ದ್ವಿಪಾರ್ಶ್ವೇ ದೈವಕ್ಷೇತ್ರೇ ತತ್ತದ್ರೂಪಸ್ಯ ಜಾಯಾಭಾವೇನೋಪದೈವತಾನೀತಿ ಸತ್ಯಂ
ಧ್ಯೇಯಂ -ರೂಪಕಾರಾ ವಾಸ್ತುದ್ಗೀಠಾಃ .

ಉಪದೈವತಾದ್ರೂಪಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಸರತಿ .. 22..

ಸಪರ್ಯಯಾ ಭೂತವಿದ್ಯಾಃ (165) ಪ್ರಶಮ್ಯಂತಿ .

ಅರಿಸಂಧಾ ಧ್ಯೇಯಾ .. 23..

ರೂಪಧಾರಾಯಾ ವೃತ್ತಿರಿತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ .. 24..

ಅಥ ರೂಪಧಾರಾಯಾಃ ಶೃಣು ವೃತ್ತಿಭೇದಾನ್ . ಯಥಾ ವೃತ್ತ್ಯಾಃ ಪರಿಣಾಮಃ .
ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ-ಪ್ರಥಮ-ವೃತ್ತಿರ್ಮನಃ (166). ಮನಸೋ ವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಾಣಃ (167) . ಪ್ರಾಣಸ್ಯ
ವೃತ್ತಿಃ ಕ್ರಿಯಾ . ಕ್ರಿಯಾ ಹಿ ವಿದ್ಯಾ (168) . ಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ ಕಥಯಂತಿ ಋಷಯಃ .
ಸದಸದ್ವಿದ್ಯೇಯಂ . ಯಾ ಋತಸ್ಯ ಧಾರಾ ಸಾ ದೈವಕ್ರಿಯಾ . ಸಾ ಪರಾ ವಿದ್ಯಾ .
ಯಾ ಅನೃತಾ ಸಾ ಅಕ್ರಿಯಾ . ಸಾ ಅದೈವಾ ಅಪರೇತಿ . ತದಪರಾಜ್ಞಾನಾದಸುರಾಃ .
ಅಹರ್ದೇವಾ ಆಶ್ರಯಂತೇ ರಾತ್ರಿಮಸುರಾಃ (169) .

ಯೇಷಾಂ ಭಯಶೋಕಾಃ ಸಂತಿ, ಯಥಾ ನಿಕಂದಿನಃ, ಕಣ್ವಜಂಭಾಃ, ಯಾತುಧಾನಾಃ,
ಪೃಶ್ನಿಪರ್ಣ್ಯಾದಯೋಽವಯೋನಯೋ ಗುಣಾನುಭೇದೇನೈತೇ ಸರ್ವೇಽನ್ಯಾರ್ಥಘಾತಕಾಃ
ಸರ್ವೇಽರಿಣೋ ದೇವೇ ಚ ಲೋಕೇ ಯಜ್ಞಂ ಘಾತಯಂತಿ . ಏತೇ ಸರ್ವೇ

ಶಲಭಕ್ಷಕಾ ಬೀಭತ್ಸರೂಪಾಃ ಕೋಕಮುಖಾ ರುಕ್ಷಗ್ರೀವಾಃ ಶಿಮಿಜಾಃ (170)
 . ಸರ್ವೇ ವೈರಾಜ್ಯಕಿಂಪುರುಷಾಃ ಕ್ರುಧಾ ದೈವಘಾತಕಾಃ . ಏತಾನರೀನ್
 ಷೋಡಶಕೋಷ್ಠಕರೂಪಕ್ಷೇತ್ರೇ ಮರ್ದಿತರೂಪೇಣ ಜೈವಕ್ಷೇತ್ರೇ ಆಚರಂತಿ
 ಪ್ರತಿರೂಪಚರ್ಯಾಯಾಂ . ಏತೇ ಶಲಭಕ್ಷಿಣೋ ದೇವಾನಾಂ ಭಯದಾ ಭವಂತಿ
 . ಏತ್ಯೆಸ್ತೇಷಾಂ ದುಃಖಂ . ಯಜ್ಞಾತ್ ತರಂತಿ . ಏತದರ್ಥಂ ಕೇಚಿದ್ವಾ ಋಷೀನ್
 ಧ್ಯಾಯಂತಿ ದೇವಾಃ . ದೇವಯಜನಾನ್ಮನಯೋ ಮನಸ್ವಿನೋ ಭವಂತಿ .
 ದೈವಭಾವೇನ ದೇವಾರ್ಥಂ ಹೋತಾರೋಽನ್ನಸಮಿಧಃ ಕ್ಷಿಪಂತಿ ವೈಶ್ವಾನರೇ .
 ಋಷಯಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಭವಂತಿ .

ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ ರೂಪೇ ಸುಭಗವಿಶೇಷಃ (171) .. 25..

ಗಾಥಾಃ (172) ಪಠಂತಿ . ಜನಾ ಯಜಂತಿ ಬಹುಧಾ ರೂಪಂ ಸರ್ವಕ್ರಿಯಾಧಾರಃ
 ಮನುಷ್ಯಲೋಕೇ ರೂಪವಿದ್ಯಾ . ನಾದಃ ಸತ್ಯಮಿತಿ ಧ್ಯೇಯಂ . ರೂಪಂ ಚರಂತಿ
 ವಾಸ್ತುವೇದಿನಃ ಸ್ಥಾಪಕಾ ವಾಸ್ತುದ್ಗೀಥಾಃ . ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ ಬಹುಧಾ ಪೈಲಾ
 ನಾಲಂದಿನೋಽಪ್ಪರಸೋ ದೇವಾನ್ ಮೋದಯಂತಿ ಮೋದಕಾಃ .

ಕಾಯಮನೋವಾಕ್ಯೇನ ಗಾಯಂತಿ ತೇ ಸ್ತುವಕಾ ಭ್ರಾಜಿನಃ . ಯಕ್ಷಾ ಗಾಯಂತಿ
 ಗಾಥಾಃ . ಗಂಧರ್ವಾ (173) ದೇವಾನಂದಾರ್ಥಂ ನೃತ್ಯಂತಿ . ಸರ್ವೇ ಮಿಶ್ರಯೋನಯಃ
 ಷೋಡಶಕೋಷ್ಠಕಕ್ಷೇತ್ರೇ ಊರ್ಧ್ವಕೋಣಗತಕ್ಷೇತ್ರೇ ನಿಧೇಯಾಃ ಉಪದೈವಕ್ಷೇತ್ರೇ .
 ಯೇ ನರಾ ದೈವಭಾವಪರಾಯಣಾಸ್ತೇ ಯಾಜಕಾ . ಧ್ಯಾನೇ ತೇಷಾಂ ಸತ್ತಾ ದಿವ್ಯೇವ
 ವಿಭಾತಿ . ತಾನ್ ಜೈವಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪಾರ್ಶ್ವಗತಕ್ಷೇತ್ರೇ ಅಧಃಕ್ಷೇತ್ರದ್ವಯೇ ನೃಸೇತ್ .
 ಏವಂ ದೈವರೂಪಂ ಷೋಡಶಕೋಷ್ಠಕೇ ಧ್ಯೇಯಂ . ತೇ ತು ಧನ್ಯಾ ಯೇ ಕ್ರತೋಶ್ಚ
 ಯಜ್ಞಾನಾಚರಂತಿ ಉಪಾಸಂತೇ ರೂಪಾಣಿ . ರೂಪಜ್ಞಾನಾದ್ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರಭವತಿ
 ಲೋಕೇ .

ಪ್ರಜ್ಞಾರ್ಥಮೇತದ್ ವಾಸ್ತುಪಾಖ್ಯಾನಂ .. 26..

ಏತದರ್ಥಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಪಯಾಮ ಇತಿ . ವಾಸ್ತುಸೂತ್ರೋಪನಿಷದ್ ಭಗವತಃ
 ಪಿಪ್ಪಲಾದಸ್ಯ ಭವ್ಯಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ . ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಸ ರೂಪಾಚಾರ್ಯೋ ಭವತೀತಿ
 ವಾಸ್ತುದ್ಗಾತಾ ಇತಿ ಧ್ಯೇಯಂ . ಯೇ ಧ್ಯಾಯಂತಿ ತೇ ಮುಕ್ತಾಃ . ಪರಮಋಷಿಭ್ಯೋ
 ನಮಃ.

ಸ್ತುತಾ ಮಯಾ ವರದಾ ವೇದಮಾತಾ

ಪ್ರ ಚೋದಯಂತಾಂ ಪಾವಮಾನೀ ದ್ವಿಜಾನಾಂ .

ಆಯುಃ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಜಾಂ ಪಶುಂ ಕೀರ್ತಿ ದ್ರವಿಣಂ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಂ .

ಮಹ್ಯಂ ದತ್ತ್ವಾ ವ್ರಜತ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ..

(ಅಥರ್ವ 19.71.1)

ಇತಿ ಓಂ ನಮೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣೇ .

ಓಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಮಾ ಸಪ್ತಋಷಿಭಿರುದೀಚ್ಯಾ ದಿಶಃ ಪಾತು ತಸ್ಮಿನ್ ಕ್ರಮೇ ತಸ್ಮಿಂಭ್ರಯೇ ತಾಂ ಪುರಂ ಪ್ರೈಮಿ .

ಸ ಮಾ ರಕ್ಷತು ಸ ಮಾ ಗೋಪಾಯತು ತನ್ನಾ ಆತ್ಮಾನಂ ಪರಿ ದದೇ ಸ್ವಾಹಾ ..

ಇತಿ (ಅಥರ್ವ 19.17.7)

ಇತಿ ಷಷ್ಠಪ್ರಪಾರಕಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ..

ಪರಮಋಷಿಭ್ಯೋ ನಮಃ . ಪರಮಋಷಿಭ್ಯೋ ನಮಃ .

ಸಂಪೂರ್ಣೇಯಂ ವಾಸ್ತುಕರ್ಮಾವತಾರಪಿಪ್ಪಲಾದಸ್ಯ ಅಥರ್ವಣೀಯ ವಾಸ್ತುಸೂತ್ರೋಪನಿಷತ್ . ಉದ್ರದೇಶಿಕೇನ ಅಥರ್ವಣೋದ್ಗಾತ್ರಾ ಸೋಮಭಟ್ಟೇನ ಕೃತಾ ಪರಿಶುದ್ಧಿಟಿಪ್ಪಣೀ ಸಮಾಪ್ತಾ .

ಇದಂ ಅಥರ್ವಣೀಯ ವಾಸ್ತುಸೂತ್ರೋಪನಿಷದ್ ಅಥರ್ವಣಾಚಾರ್ಯಸೋಮಭಟ್ಟೇನ ಕೃತ ವಿಷಯಬೋಧಿನಿಟಿಪ್ಪಣೀ ಸಮೇತ ಲಿಖಿತಂ ಮಯಾ ಬಾಂಕೀ ಕುರುಮಚೈನಿ ಗ್ರಾಮವಾಸಿನಾ ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರ ಕಾಮದೇವ ಉದ್ಗಾಥಾ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವ ಭೂಪಾಲಸ್ಯ ಪಂಚದಶಾಂಕೇ ರಾಜಾ ಹರಿಚಂದನ ನೃಪಾರ್ಥ . ಓಂ ನಮೋ ಮಹಾದೇವ್ಯೈ ..

ಟಿಪ್ಪಣೀ

Footnotes of Vastusutropanishat

(1) ಅಥರ್ವ 11.4.16 ಮಂಡಲೋಕ್ತಋಷಿವಿಶೇಷಃ . 19 ಕಾಂಡೇ ಪಂಚಮಾನುವಾಕಸ್ಯ ಪ್ರವರ್ತಕ ಋಷಿಃ ಅಂಗಿರಾಃ .

(2) ಕಾಶ್ಯಪಶಿಲ್ಪಸೂತ್ರಕಾರಃ ಶಿಲ್ಪಕಾಶ್ಯಪನಾಮಾ ಋಷಿಃ .

(3) ಅಥರ್ವಣೀಯ- ಷೋಡಶವಿಧ- ತಾಪಿನೀಗ್ರಂಥಾಃ-ಅವಧೂತತಾಪಿನೀ, ತ್ರಿಪುರಾತಾಪಿನೀ, ನೃಸಿಂಹತಾಪಿನೀ, ಪುರುಷತಾಪಿನೀ, ವೃಷತಾಪಿನೀ, ಇತ್ಯಾದಯಃ ಸರ್ವೇ ಅಥರ್ವಣೀಯಾಃ .

(4) ವಾಸ್ತುವಿಷಯಕಸೂತ್ರಾಣಿ .

(5) ವಾಸ್ತುದೈವತಂ ವಾಸ್ತೋಷ್ಟತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ .

(6) ಕಾಶ್ಯಪಶಿಲ್ಪಸೂತ್ರಸ್ಯ ದೇವಶಿಲ್ಪ-ಪ್ರಾಸಾದಶಿಲ್ಪ-ನಗರಶಿಲ್ಪ-ದುರ್ಗಶಿಲ್ಪ-ಧಾತುಕರಣ-ಲೇಖವಿಚಾರಾದಿ ವಿಷಯಾಃ .

(7) ರೂಪಶಿಲಾಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಂ ಶುಭಯೋಗೇ ದರ್ಭೋತ್ಪಾಟಕ ಅಥರ್ವಣಬ್ರಾಹ್ಮಣವಿಶೇಷಃ .

(8) ಶಿಲ್ಪಾಧಿದೈವತಂ, ಅಥರ್ವವೇದಸಂಹಿತಾಯಾಮುಕ್ತಂ . ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಂ ತೇ ಸಪ್ತಋಷಿವಂತಮೃಚ್ಯಂತು, ಅಥರ್ವಂ 19.18.7 .

- (9) ಪೈಪ್ಪಲಾದಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಕಾಂಡೇ ಉಕ್ತಂ - ಶ್ಯಾಮಾ ಸರೂಪಂಕರಣೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಧ್ಯುಧ್ಯತಾ . ಇದಮೂ ಷು ಪ್ರ ಸಾಧಯ ಪುನಾ ರೂಪಾಣಿ ಕಲ್ಪಯ .. 1.26.5 (ಶೌ 1.24.4)
- (10) ಮೂರ್ತಿಶ್ಚತುರ್ವಿಧಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮೃಣ್ಮಯೀ ಶೈಲೀ ಏವ ಚ . ಧಾತವೀ ದಾರವೀ ಚೈವ ಪೂಜನಾರ್ಥೇ ವಿಶೇಷತಃ ..
- (11) ಆದಿತ್ಯೋ ಯೂಪ ಇತಿ ಐತರೇಯೇ ಉಕ್ತಂ ತಥಾ ತೈತ್ತಿರೀಯೇ ಚ .
- (12) ಅಥರ್ವವೇದೇ ವೈತಾನಸೂತ್ರಮಿತಿ . ಅಥರ್ವವೇದೇ 13.1.47 ಉಕ್ತಂ . ಪುನಃ ಯೂಪಮುಗ್ರಾ ಮರುತಃ ಸ್ಕಂಭಹಿಮಂ ಘ್ರಂಸಂ ಚಾಧಾಯ ಯೂಪಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಪರ್ವತಾನ್ . ಇಂದ್ರೇಣ ಮಂತ್ರೇ ಉಕ್ತಂ ಪುನಃ ಅಥರ್ವವೇದೇ ಯೂಪ ಸ್ಕಂಭರೂಪೇಣ ಉಕ್ತಶ್ಚ ದಶಮಕಾಂಡೇ ಚತುರ್ಥಾನುವಾಕೇ ದೈವತರೂಪೇಣ .
- (13) ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರೇ ಚ ಅಥರ್ವವೇದೇ 7 ಕಾಂಡೇ ನವಮಾನುವಾಕೇ 3 ಸೂತ್ರೇ ಉಕ್ತಂ . ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ “ವಾಸ್ತು ಹಿ ತದ್ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಯದ್ ಘೃತೇಷು ಹವಿಷು” ಇತಿ ಉಕ್ತಂ, ತದ್ ದೇವತಾ ವಾಸ್ತುಪುರುಷಃ ಶಿಖಿನ್ಯಾದಿ ಇತಿ .
- (14) ಬ್ರಹ್ಮಸುಖಂ ಹಿ ಮಧು ಇತಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ 1.34.1 ಉಕ್ತಂ- ಇಯಂ ವೀರುನ್ಮಧುಜಾತಾ ಮಧುನಾ ತ್ವಾ ಖನಾಮಸಿ . ಮಧೋರಧಿ ಪ್ರಜಾತಾಸಿ ಸಾ ನೋ ಮಧುಮತಸ್ಮ್ಯ ಧಿ ..
- (15) ಪ್ರತಿಮಾ - ಅಥರ್ವವೇದೇ 9.4.2 ಉಕ್ತಂ - ಅಪಾಂ ಯೋ ಅಗ್ರೇ ಪ್ರತಿಮಾ ಬಭೂವ ಪ್ರಭೂಃ ಸರ್ವಸ್ಮೈ ಪೃಥಿವೀವ ದೇವೀ ಇತಿ . ವಾಜಸನೇಯಿಸಂಹಿತಾಯಾಮುಕ್ತಂ - ಅಸೌ ವೈ ಲೋಕಃ ಪ್ರತಿಮೇಷಾ ಹ್ಯಂತರಿಕ್ಷಲೋಕೇ ಪ್ರತಿಮಾ ಇವ ಇತಿ ..
- (16) ಋತ್ವಿಗ್ವಿಶೇಷಾಃ ಆಥರ್ವಣಪುರೋಹಿತಾಃ .
- (17) ಅಥರ್ವವೇದೇ 2.8.1 ಕಾಂಡೇ ಉಕ್ತಂ ಉದಗಾತಾಂ ಭಗವತೀ ವಿಚ್ಯತೌ ನಾಮ ತಾರಕೇ . ಇತಿ ..
- (18) ಪೌಲಸ್ತ್ಯಸ್ಯ ಅಪತ್ಯಂ ವಿಶ್ವವಾಪುತ್ರಃ ರಾವಣಃ .
- (19) ಅಥರ್ವ 9.4.2
- (20) ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಕೃಕಸೂತ್ರಮಿತಿ ಖಿಲಂ .
- (21) ಭೀತ್ಯಾಕಾರೇ ಮಹಾಶೈಲೇ ದೈವಲೀಲಾದಯೋ ಯಥಾ . ರೂಪಶಾಲಾ ತಪಸ್ವಿನಾಂ ಮೋದಾರ್ಥಮಭಿಖೋದಿತಾ . ಇತಿ ಕಾಶ್ಯಪವಚನಂ .
- (22) ಸ್ತಂಭ ಇತಿ ಯೂಪಃ ಯೂಪಃ ವೈ ಸ್ತಂಭ (ಸ್ಕಂಭ) ಇತಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ 10.7 ಉಕ್ತಂ .. ಪ್ರಯೋಗಭೇದೇ ಸ್ಕಂಭತ್ರಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜನೇ ಸ್ಕಂಭೋ ವೈ ಯೂಪಃ, ಪಿತೃಯಜನೇ ವೃಷಸ್ತಂಭಃ, ಕಾಮಯಜನೇ ಮಿಥುನಸ್ಕಂಭ ಇತಿ ಭೇದಃ .
- (23) ಯದ್ಗುಹ್ಯಂ ಅಧಿಕೋಪಾಯೇನ ವಿಗ್ರಹಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಭವತಿ . ಸಾ ಖಿಲಪಂಜರವಿದ್ಯಾ, ಅಸಾಧಾರಣೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ, ಗುಹ್ಯಂ ರೇಖಾಜ್ಞಾನಮಿತಿ .

- (24) ಉದ್ಗೇಥಮುಪಾಸಾಂಚಕ್ರೇ . ಏತಮೇವಾಂಗಿರಸಂ ಮನ್ಯೇ . ಅಂಗಾನಾಂ ಯದ್ರಸಃ . ಆತ್ಮಜ್ಞಋಷಿವಿಶೇಷಃ .
- (25) ಸಪರ್ಯೋಪರ್ಯೋಗಿನೀ ಪ್ರತಿಮಾ .
- (26) ತೈತ್ತಿರಿಯಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಕ್ತಃ ನಕ್ಷತ್ರವಿಶೇಷಃ ಯಃ ಶುಭದಾಯಕಃ, ಅಭಿಜಿನ್ನಾಮ ನಕ್ಷತ್ರಮುಪರಿಷ್ವಾದಿತಿ ವಾಕ್ಯಂ .
- (27) ಅಥರ್ವ 20.137.3
- (28) ಏಕವರ್ಣಾ ಕಪಿಲಾ ಗೌಃ ಪುರುರೂಪಾ ಗೌರಿತಿ ಭಾವಃ . ದೈವತಂತ್ರೇ ಶಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಾ ಗಾವ . ಅಥರ್ವವೇದೇ 10.10.6 ಉಕ್ತಂ “ಸ್ವಧಾಪ್ರಾಣಾ ಮಹೀಲುಕಾ” ಇತಿ .
- (29) ಕುಂಭೀಕಾಮೋಚನಾರ್ಥಂ ಅಥರ್ವವೇದೇ 16.6.8 ಉಕ್ತಂ-ಓಂ ಕುಂಭೀಕಾ ದ್ವಷೀಕಾಃ ಪೀಯಕಾನ್ . ಇತಿ .
- (30) ಶತಕೇಶೀ ರುದ್ರರೂಪೋ ಮಹಾವೃಷಃ . ಅಥರ್ವವೇದೇ 5.22.8 ಉಕ್ತಃ . ಯಥಾ-ಮಹಾವೃಷಾನ್ ಮೂಜವತೋ ಬಂಧ್ವದ್ಧಿ ಪರೇತ್ಯ . ಪೈತಾನಿ ತಕ್ಮನೇ ಬ್ರೂಮೋ ಅನ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ ವಾ ಇಮಾ . ಇತಿ .
- (31) ತಾಪವರ್ಗಪ್ರದಯೋನಿವಿಶೇಷಾಃ ತಥಾ ಚ ಅಥರ್ವವೇದೇ 19.35.2 ಉಕ್ತಂ ಸ ನೋ ರಕ್ಷತು ಜಂಗಿಡೋ ಧನಪಾಲೋ ಧನೇವ ಇತಿ .
- (32) ಕಾಶ್ಯಪಸಂಹಿತಾಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರೇ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯೇ ಉಕ್ತಂ -ಯುಜುವದಂಡಸಂಯುಕ್ತಂ ವಲಯಂ ವೇಷ್ಟಿತಂ ತಥಾ . ರಜ್ಜುದ್ವಿಮುಷ್ಟಿ ಯಸ್ಯಾಗ್ರೇಽಪ್ಯಯಃ ಕೀಲಸಘೂರ್ಣಿಕಾ ಇತಿ .
- (33) ಅಥರ್ವವೇದೇ 6.19.1 ಅಯಂ ಮಂತ್ರಃ . ಮರ್ಮನಿರ್ಧಾರಣೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯಾಃ ಪವಮಾನಸೂಕ್ತಂ ಪಠಂತಿ ಇತ್ಯಾಚಾರಃ .
- (34) ಪಾತನಂ ಮರ್ದನಂ ಚೈವಮಂಕನಂ ಸಾ ತ್ರಿಧಾ ಕ್ರಿಯಾ . ಖೋದನೋತ್ತರಕರ್ಮಾಣಿ ಸ್ಥಾಪಕಃ ಸಂಸ್ಕರೇತ್ ಸದಾ .. ಕಾಶ್ಯಪಸಂಹಿತಾ ಅ. 1, ಶ್ಲೋ 14 .
- (35) ಶುಕ್ರಶಿಲಾಚೂರ್ಣಮಿತಿ ವಜ್ರರೇಖಾಂಕನಸ್ಯೋಪಾದಾನಂ .
- (36) ಕೀರ್ತಿರಿತಿ ರೂಪಂ ಸಾ ಪ್ರತಿಮಾ ತಸ್ಯಾಽಽಧಾರಃ ರೇಖಾಪಂಜರ ಇತಿ .
- (37) ನ ಮೃಣ್ಮಯಪ್ರತಿಮಾರ್ಥಂ ರೇಖಾನ್ಯಾಸಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಂ .
- (38) ವೃತ್ತಬಿಂದುವಿಷಯಾಣಿ ವಿಶದರೂಪೇಣ ಪಿಪ್ಪಲಾದೀಯಪ್ರಣವತಾರಕೇ ಧ್ಯೇಯಾನಿ .
- (39) ಓಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಯ (ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣೇ) ವಿದ್ಮಹೇ ಕಾರುಕಾರಾಯ ಧೀಮಹಿ ತನ್ನೋ ಶಿಲ್ಪೀ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ .
- (40) ಓಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಯ (ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣೇ) ನಮಃ, ಇತಿ ತಸ್ಯಾಷ್ಟಾಕ್ಷರೋ ಮಂತ್ರ ಇತಿ .
- (41) ನ ಯಜ್ಞಶುಲ್ವಪ್ರಯೋಗೇ ವಿಶ್ವಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದಿನಿರ್ಮಾಣೇ ಪ್ರಯೋಜನಂ .

- (42) ದೃಶ್ಯರೂಪೇಣ ಶಿಲೋಪರಿ ಇತಿ ಭಾವಃ .
- (43) ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇಶೇ ಯಥಾಕಾರೇ ದೇವಲೀಲಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ .
- (44) ತಾಲಾಂಶ್ಚಾನಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಶಿಲ್ಪೇ ಸ್ಥಾಪಕ ಉಚ್ಯತೇ . ರೇಖಾನ್ಯಾಸಂ ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಸ ರೂಪಜ್ಞೋ ಭವೇತ್ ತಥಾ . ಶಿಲ್ಪರಹಸ್ಯಾಗಮೇ 4, 2 ಉಕ್ತಂ .
- (45) ಪ್ರಜಾಪತಿರೇತೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಇಮಾನಿ ಚ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಾನಿ ವಾಯುರಾಕಾಶ ಆಪೋ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯೇತಾನೀಮಾನಿ ಚ ಕ್ಷುದ್ರಮಿಶ್ರಾಣಿ ಐತರೇಯೇ ಪಂಚಮಖಂಡೇ ಉಕ್ತಂ-ತಥಾ ಹಿ ವಾಸ್ತುವೇದೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಭಿನ್ನತಾ ಜಾಯತೇ, ದೃಶ್ಯತೇ .
- (46) ಸರ್ವರೂಪಶೈಲಸ್ಯ ಆಧಾರಃ ಚತುರಸ್ರಂ .
- (47) ಅಶ್ಮನಾ ಹ್ಯಾಪಃ ಪ್ರಭವಂತಿ . ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ನವಮಾಧ್ಯಾಯೇ ಉಕ್ತಂ .
- (48) ಮಧ್ಯದೈರ್ಘ್ಯಮಧ್ಯಪ್ರಸ್ಥಯೋರ್ಮಧ್ಯಬಿಂದುಮವಲಂಬ್ಯ .
- (49) ವ್ಯೋಮ ಇತಿ ಭಾವಃ .
- (50) ದ್ಯಾವಾ-ಪೃಥಿವೀಂ ಸಂಜಾನೀಥ, ಅಥ ವರ್ಷತಿ, ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ . ಅಥರ್ವ 12.1 ಉಕ್ತಂ ಅರ್ಣವಭೂಮ್ಯಾತ್ ಪರಮ ವ್ಯೋಮ ಜಾಯತೇ ಇತಿ ಭಾವಃ .
- (51) ಅಗ್ನಿರೂಪಂ ತ್ರಿಭುಜಕ್ಷೇತ್ರಂ .
- (52) ಹುತಮಿತಿ ರೇಖಾ, ತ್ರಿರೇಖೇಣ ಯತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ತತ್ ತ್ರಿಹುತಂ ಭವತಿ .
- (53) ದಿವ್ಯಂ ದೈವೀಭಾವಃ . ಅಥರ್ವಸಂಹಿತಾಯಾಮುಕ್ತಂ 2.12.4- ಪಿತೃಣಾಮಾಮುಂ ದದೇ ಹರನಾ ದೈವ್ಯೇನ ಇತಿ .
- (54) ಗುಹ್ಯೋಕ್ತವಿಧಿನಾ ಅಗ್ನಿಸ್ಥಾಪನೇ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶನೇ ಸ್ಥಂಡಿಲೇ ಷಟ್ಕೋಣಲಿಖನಾನಂತ ವಿಷ್ಟರದ್ವಯಂ ಸ್ಥಾಪಯಂತಿ . ತದುಪರಿ ಅಗ್ನಿಂ ಸ್ಥಾಪಯಂತಿ, ಇತಿ ಅಗ್ನಿಸಂಧಾನವಿಧಿಃ .
- (55) ತಂತ್ರೇ ತಥಾ ಕಾಲಿಕೋಪನಿಷದಿ ಉಕ್ತಂ-ಕೂರ್ಚಬೀಜಂ ವ್ಯೋಮಷಷ್ಠಸ್ವರಾ ಬಿಂದುಮಿಲನರೂಪಾಃ, ತದ್ವ್ಯಯಂ ಮಾಯಾದ್ವಯಂ ದಕ್ಷಿಣೇ ಕಾಲಿಕೇತಿ .
- (56) ಯಾತುಧಾನಃ ನಿರ್ ಋತೇರಾದಿವಾಕ್ಯಾತ್ ತಾಪವರ್ಗಪ್ರದೋ ಯೋನಿವಿಶೇಷ ಇತಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ ಉಕ್ತಂ .
- (57) ಮಂಡುವಂಶಜೋತಃ ಕೌತ್ಸಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯಃ ಋಷಿವಿಶೇಷ ಇತಿ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೇ ಉಕ್ತಂ .
- (58) ಪ್ರಯೋಗರೂಪೇಣೈತತ್ ಷಡ್ಧಾಂಕನೋಪಾದಾನಂ, ವ್ಯೋಮಾಭಾಸೇ ಮಂಡಲಂಚ ಚತುರಸ್ತೋಪಸಂಜ್ಞಕಃ ಕೋಣರೇಖಾ . ವಾಯುಶ್ಚ ಕರ್ಣಿಕಾಪೃಥಿವೀ ತಥಾ ತ್ರಿಭುಜಮಗ್ನಿರೂಪಂಚ ಷಟ್ಕೋಣಂ ದೈವಮಂದಿರಂ . ಕಾಶ್ಯಪವಚನಂ .
- (59) ರೂಪಕ್ಷೇತ್ರೇ ಖನಿತ್ರೇಣಾವಿಶಂತಿ, ಸಿತವಜ್ರರೇಖಾಯಾಂ ತತಃ ಅಯಸಾ ಖೋದಯಂತಿ ಮೂಲಂ .

- (60) ವಾಸ್ತುಯಾಗೇ ಶಿಲಾನಿರ್ಮಿತಸೌಮ್ಯಯೂಪಃ ವಿಷ್ಟುಯಜ್ಞೇ ಷೋಡಶಾಂಶವಿಶಿಷ್ಟಶಿಲಾ ವಿಧೇಯ . ಪಿತೃಯಜ್ಞೇ ದಾರವೀ ವೃಷಯೂಪಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಭವತಿ .
- (61) ಇಂದ್ರೇ ಲೋಕಾ ಇಂದ್ರೇ ತಪ ಇಂದ್ರೇಽಧ್ಯತಮಾಹಿತಂ . ಇಂದ್ರಂ ತ್ವಾ ವೇದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಸ್ಯಂಭೇ (ಯೂಪೇ) ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ .. (10.7.30) ಅಥರ್ವವೇದೇ ಏವಂ ಬಹುಧಾ ಉಕ್ತಂ .
- (62) ಸಮಮಾನೇನ ಸೂತ್ರಪಾತನೇನ ರೇಖಾಃ ಸೌಮ್ಯಾ ಭವಂತಿ .
- (63) ದೈರ್ಘ್ಯರೇಖಾಃ .
- (64) ಪ್ರಸ್ಥರೇಖಾಃ .
- (65) ಪೈಪ್ಪಲಾದಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಖಂಡೇ ರೂಪಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪವಿಷಯೇ ಉಕ್ತಂ - ರೂಪಂ ರೂಪವಯೋವಸ್ತೇನ ತ್ವಾಂ ಪರಿದಧ್ಮಸಿ, ಇತಿ ರೂಪಭಾವಸ್ಯ ಧಾರಣಾ .
- (66) ಅನ್ನಾದ್ ಭವಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಪರ್ಜನ್ಯಾದನ್ನಸಂಭವಃ ಇತಿ ಗೀತಾಯಾಃ 3.14, ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದಿ 2.2 ಅಪಿ ಚ ಪ್ರಶ್ನೋಪನಿಷದಿ ಷಷ್ಠಪ್ರಶ್ನೇ ಉಕ್ತಂ .
- (67) ಮೂರ್ತಿಕಾರಾ ಹಿ ಸ್ಥಾಪಕಾಃ, ತೇ ಸ್ಥಾಪಕೋದ್ಗೀಥಾ ಇತಿ .
- (68) ಮೂರ್ತಿದರ್ಶನಮಾತ್ರೇಣ ಯದ್ಭಾವೋ ಮನಸಿ ಜಾಯತೇ ಸಾ ರೂಪಪ್ರೇರಣಾ .
- (69) ರೂಪಮಧ್ಯೇ ಯಥಾಕೀಲಂ ಕೀಲಾಭಾಸೇ ಯದಂಗಕಃ . ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಇಮಂ ಭಾವಂ ಮರ್ಮಜ್ಞಃ ಸ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ .. ಶಿಲ್ಪರತ್ನಕೋಷೇ ದ್ವಿತೀಯಸರ್ಗೇ 18 ಶ್ಲೋಕೇ ಉಕ್ತಂ ..
- (70) ಚಾಕ್ರಃ ಸ್ಥಪತಿ-ಶ್ರೇಷ್ಠ ಇತಿ ಪಾಟವಚಾಕ್ರಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .
- (71) ದಾರವೀ ಮುಷ್ಟಿಮಾನೇನ ಕೀಲಾನ್ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಯತ್ನತಃ . ಚತುಃಪಾರ್ಶ್ವೇ ಯದಾ ಶಿಲಾ ತದಾ ತು ಅವರೋಧನಂ . ಇತಿ ಶಿಲ್ಪರತ್ನಕೋಷೇ ರೋಧನಕ್ರಿಯಾ .
- (72) ಗಾಥಾಂ ಗಾಯಂತಿ ಗಾಥಿನಃ ಯಥಾ ಕುಂತಾಪಸೂಕ್ತಾನಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ (20.127 1) ಉಕ್ತಾನಿ “ಇದಂ ಜನಾ ಉಪ ಶ್ರುತ ನರಾಶಂಸ ಸ್ತವಿಷ್ಯತೇ” ಇತ್ಯಾದಿಜಟಾಕ್ರಮೇಣ ಪಠಂತಿ ಗಾಥಿನಃ .
- (73) ಅಥರ್ವಸಂಹಿತಾಯಾಂ 3.12 : ಶಾಲಾಯಾ ಧ್ರುವಾ-ಸ್ತಂಭಃ; ಅಶ್ವಾವತೀ-ಭಿತ್ತಿಃ; ಸ್ಥೂಣಾ-ವಂಶಸ್ತಂಭಃ; ಕುಂಭ-ಧಾರಕಕಾಷ್ಠಾನಿ; ನಿರ್ಮಾಣೇಽಪಿ ಖನಿತ್ರಪ್ರಯೋಜನಂ ಭವತಿ .
- (74) ವನವಾಸಿನಃ .
- (75) ಮಂಡಲಕರಣಾರ್ಥಂ ಸೂಚೀಮುಖಾಕೃತಿ (ರಜ್ಜ್ವೇ) ಶೋಣಪ್ರಸ್ತರನ್ಯಾಸಿತಶಸ್ತ್ರವಿಶೇಷಃ .
- (76) ಪ್ರಸ್ತರಭೇದಿವೃಕ್ಷಸ್ಯ ವಲ್ಕಲಂ ಮಾಹೇಂದ್ರಪರ್ವತಾರಣ್ಯೇ ಉಪಲಬ್ಧಂ ಇತಿ .

- (77) ಯಥಾವಿಹಿತ ಲಕ್ಷಣಾನುಪಾತೇನ ಇತಿ ಭದ್ರೋಪಾಯಃ .
- (78) ಗ್ರಂಥಿರೇಖಾ ವಲಿಃ ಪರ್ವಾಣ್ಯಂಗರಾಗಂ ಯಥೋಚಿತಂ . ಪ್ರಕೃತ್ಯಾನುಸೃತೇಃ ಕುರ್ಯಾತ್ತದಂಗಸೌಭಗಂ ಸ್ಮೃತಂ . ಶಿಲ್ಪಾಗಮೇ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯೇ 14 ಶ್ಲೋಕೇ ಉಕ್ತಂ .
- (79) ಧ್ಯಾನಾನುಸೃತಂ ಯದ್ರೂಪಂ ತದ್ರೂಪೋ ಧ್ಯಾನವಿಗ್ರಹಃ, ಶಿಲ್ಪರತ್ನಕೋಶೇ 455 ತಮೇ ಶ್ಲೋಕೇ .
- (80) ಕಾಮಸ್ತದಗ್ರೇ ಸಮವರ್ತತಾಧಿ ಮನಸೋ ರೇತಃ ಪ್ರಥಮಂ ಯದಾಸೀತ್ . ಇತಿ ನಾಸದೀಯೇ .
- (81) ಶಿಲಾಯಾ ಅಪೃಥಕ್ ಸಂಲಗ್ನರೂಪೇಣ ಸರ್ವಾಂಗಂ ಯತ್ರ ಸುಷಮಂ ತದರ್ಥಾಕಲಂ .
- (82) ಸದಾ ಯೌವನಸಂಪನ್ನಂ ಪೇಶಿಗ್ರಂಥಿವಿವರ್ಜಿತಂ . ದೈವಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತಂ ರೂಪಂ ಸುಷಮಮುಚ್ಯತೇ . ಶಿಲ್ಪಾಗಮೇ .
- (83) ತಥಾ ಅಂಗಾನಿ ಕೇವಲ ರೇಖಾಚುಂಬಿತ ಅಂಗಸ್ಯ ತದ್ರೇಖಾ ಅವಲಂಬನೇ ತದ್ ಸ್ಪರ್ಶೀತಮಿತಿ .
- (84) ಜ್ಯೋತಿಃ ಪ್ರತೀಕಭಾವನಾಂಗುಷ್ಠಂ .
- (85) ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ವಿಕ್ರಿಯಾಽಭಾವಾವೇಶೇನ ಮನಸಃ ವಿಕ್ರಿಯಾ ಇತಿ . ತತ್ತ್ವ ಬೋಧಾತ್ ಚಿತ್ತಂ ಸ್ಥಿರಂ ಭವತಿ, ಭಾವಪ್ರಚೋದನೇ ಮನಃ ತತ್ತ್ವ ಬೋಧೇ ಪ್ರವಿಲೀಯತೇ, ವಿಸರ್ಗ ಇವ ದ್ವಯೋಃ ಏಕಾ ಗತಿಃ, ಅತೋ ದ್ವಿಧಾ ಏಕತ್ವಮಿತಿ ಪರಿಣಾಮಃ .
- (86) ಯೂಪಸ್ಯ ದ್ವಜಮಾನಾರ್ಥಂ ತ್ರಿವೃತಕರಣಧ್ಯೇಯಂ ಮಧ್ಯನಿರ್ಧಾರಣಾರ್ಥಂ ಚ ನಿರ್ಮೋದ್ವೇಲ ಲಘುಭಾಗಸ್ಯ ಮಾನಸಂಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಮಿದಂ ಮಾನಮಿತಿ ಭಾವಃ .
- (87) ವಿಂಶೋ ಹಿ ಪುರುಷೋ ದಶ ದ್ವಾದಶಾಂಗುಲ್ಯೋ ದಶ ಯೋ ಹ್ಯಾ ಇತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ . ದಶೇಂದ್ರಿಯಸ್ಯಾಧಾರಃ ಪುರುಷ ಇತ್ಯರ್ಥಃ . ಯಥಾ ಪುರುಷೇ ದಶಾಂಗಂ ತಥಾ ಪಿಪ್ಪಲಾದೀಯಪಿತೃಮೇಧೇನ ಸ್ತಂಭಾಕೃತಿಯೂಪೇ ದಶಾಂಗಂ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ಋಷಯಃ .
- (88) ಅಷ್ಟಾರಯೂಪದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂ ವಾಸ್ತುಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಭವತಿ . ಷೋಡಶಾರ ಯೂಪ ವಿಷ್ಣುಮಹಾಯಜ್ಞೇ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಭವತಿ . ವೃಷಸ್ತಂಭೋ ಮೃತಾಹೇ ಪಿತೃಯಜ್ಞೇ ವೃಷೋತ್ಸರ್ಗೇ ಪ್ರಯೋಜನಮಿಧುನಸ್ತಂಭಸ್ಯ ಪ್ರಚಲನಂ ನಾಸ್ತಿ . (ಉತ್ಕಲಭಾಷಾಯಾಂ) ಪ್ರಥಮ ದ್ವಿತೀಯ ಪಥರರೇ ಕರಿಬ ವೃಷಸ್ತಂಭಂ ವಟಿ ವಿಲ್ವ ಉದುಂಬರರೇ ಕರಿಬ .
- (89) ರುದ್ರ ವೃಷರೂಪೇಣ ಶುಕ್ಲಯಜುರ್ವೇದ ಉಕ್ತಂ ಚ ಧರ್ಮವೃಷಭಮಿತಿ “ವೃಷ ವೈ ಧರ್ಮಃ” ಪೈಪ್ಪಲಾದಸಂಹಿತಾಯಾಂ 1 ಖಂಡೇ “ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗೋ

ವೃಷಭೋ ಯ ಸಮುದ್ರಾದುದಾಚರತ್” . “ಸ ವೃಷ ಹಿ ಇಂದ್ರ ಸಖಾ ಶತವಾಲೋ”
ಇತಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ ಉಕ್ತಂ . ತದ್ವೃಷ ಪಿತೃರೂಪೇಣ ಪಿತೃಯೂಪನ್ಯಾವಾಸೇ
ಉಪಾಸಯಂತಿ, ಪಿತೃಣಾಂ ರುದ್ರ, ಇತಿ ತಸ್ಯ ಭಾವಃ .

(90) ಪಂಚ ಪ್ರಯಾಜಾಃ ದೈವಪುಜನೇ, ಆಜ್ಯಭಾಗಃ, ಪ್ರಧಾನಯಾಗಃ, ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತ್,
ಪ್ರಾಶಿತ್ರಾವದಾನಂ, ಇಡಾವದಾನಂ, ಭಾಗಪ್ರಾಶನಂ, ಅನ್ವಾಹಾರ್ಯ-ದಕ್ಷಿಣಾ
ಅನುಯಾಜತ್ರಯಂ, ಬ್ಯುಹನಂ, ಸೂಕ್ತವಾಕ್, ಶಂಯುವಾಕ್, ಪತ್ನೀಸಂಯಾಜ
ಇತಿ ದಶಕರ್ಮಭೇದೇ ದಶಯಜ್ಞಾಂಗಸಂಯೋಗಶೀರ್ಷರೂಪೇಣ ವಿಷ್ಣುಕ್ರಮಃ
ತಸ್ಯ ದಶಾಂಗಸ್ಯ ಭಾವಃ .

(91) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನಂ ಸಂಭವತಿ .

(92) ಬ್ರಹ್ಮಕೀಲ ಇತಿ ಮಧ್ಯರೇಖಾ .

(93) ಅಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧೇ ಇಂದ್ರಃ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ, ಸಪ್ತಪುರುಷಾರ್ಥಃ
ಪಿಪ್ಪಲಾದೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ .

(94) ಯಥಾ ಮನುಷ್ಯಗರ್ಭಾಂತರೇ ಭ್ರೂಣೇ ಕೃಮಿ -ಮಜ್ಜಾ-ಅಸ್ಥಿ-ಮಾಂಸ-
ಮೇದ-ಸ್ನಾಯು-ರಕ್ತ-ಕೇಶಾತ್ಮಕ-ಶಿರಾಭಂದೇ-ಚರ್ಮಾದಿ ದಶಾಸ್ತರಣಯುಕ್ತಂ
ದಶಕೋಷ್ಠಕಂ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ಶಿಶುವೇದೋಪನಿಷದಿ ಅಥರ್ವಣೇಯಾಃ .

(95) ಯಥಾ ಶತಪಥೇ ಸ್ವರ್ಣಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪ್ರಜಾಪತಿರೂಪಂ ಕಲ್ಪಯಂತಿ
ಹೋತಾರಃ ಷಷ್ಠಾಧ್ಯಾಯೇ ಉಕ್ತಂ .

(96) ಮಹರ್ಷಿಕಾತ್ಯಾಯನಸ್ಯ ಶುಲ್ವಂ ಭಗವತಃ ಪಿಪ್ಪಲಾದಸ್ಯ ಶಿಲ್ಪಸೂತ್ರಮಿತಿ .

(97) ರೇಖಾಕೃತಿರಿಷ್ಟಕಾನ್ಯಾಸ ಇತಿ ಶ್ರೋಣಿಃ . ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠೋಮೇ ಮಹಾವೇಧಾಃ,
ಶ್ರೋಣಿರಿತ್ಯಾದಿ .

(98) ಅತ್ರ ಭಯಂಕರೇ ಅದ್ಭುತಭಾವೋ ವಿಲೀಯತೇ . ಶಿಲ್ಪೇ ಅದ್ಭುತಭಾವಃ
ಊಹನೀಯಃ .

(99) ಯದ್ ಪ್ರದರ್ಶಯಂತಿ ತನುಷಿ ತದ್ಭಾವಃ ಯದೀಕ್ಷಣೇನ ಹೃದಯೇ
ಸಂಚಾರಯಂತಿ ಸ ರಸಃ .

(100) ತರ್ದಃ (ಖರ್ವತ) ಅಥರ್ವಂ 6.50.1 ಉಕ್ತಃ, ಅನ್ನಹಾನಿಕರಃ ಪತಂಗವಿಶೇಷಃ .

(101) ಚತುರ್ದಶಸಂಖ್ಯಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

(102) ವಾಗ್ ವೈ ಮಂತ್ರಃ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಉಕ್ತಂ . ವಾಕ್ಯೇನ ಸಹ ಯದ್
ಪ್ರಕಟಯಂತಿ .

(103) ಯಥಾ ಅಥರ್ವಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಲಕ್ಷಣಂ, 6.141.3- ಸಹಸ್ರಪೋಷಾಯ
ಕೃಣುತಂ ಲಕ್ಷ್ಮಾಶ್ವಿನಾ . ಇತಿ .

(104) ರೂಪಂ ರೂಪಂ ವಯೋ ವಯಃ ಸಂರಭ್ಯೈನಂ ಪರಿಷ್ವಜೇ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಅಥರ್ವ
19.1.3.ತತಃ ವಿಷ್ಣುರೂಪಂ, ಯದಸ್ತಿ ವಚನೇಽಪ್ಯುಕ್ತಂ, ವೈಪ್ಪಲಾದಸಂಹಿತಾಯಾಂ

ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಪ್ರತಿರೂಪಮುಪಾಸಕಾ ತದರ್ಥಂ ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ .

(105) ದೇವತಾಯತನಮಿತಿ, ತಾನಿ ನ ಕಂಪಂತೇ, ದೈವತಪ್ರತಿಮಾ ಹಸಂತಿ ರುದಂತಿ ನೃತ್ಯಂತಿ ಸ್ಫುಟಂತಿ ಸೀದಂತಿ, ಉನ್ನೀಲಂತಿ ನಿಮೀಲಂತಿ, ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ 7.10.ಉಕ್ತಂ . ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ 4.5 ರೂಪವಿದ್ಯಾ ಛಂದೋಮಯ ದೈವಶಿಲ್ಪಂ, ರೂಪೇಣ ಉಕ್ತಂ . ತಥಾ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ 3.2 ಪ್ರತಿರೂಪಶಿಲ್ಪರೂಪೇಣ ಉಕ್ತಂ . ರೂಪಂ ವೈ ಅರ್ಚ್ಚಾರೂಪಂ, ಪ್ರತಿರೂಪಾಣಿ ಉಪದೇವತಾನಿ, ಅನ್ಯಾ ಮಂಡನಮಿತಿ .

(106) ಯಥಾ ಜೈಮಿನೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ (2.4) ಉಕ್ತಂ ದಿಶ ಉ ಏವಂ ವಿಶ್ವದೇವಾಃ ದಿಶೋ ವೈ ಪ್ರಾಣಃ ಇತಿ ವಾಕ್ಯಂ .

(107) ಅಹಲ್ಲಿಕಾ ಭಾಟ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಕುಂತಾಪೀಯ ರಮಣೀವಿಶೇಷಃ .

(108) ತಾರಾದಿ ದೇವತಾಃ . ದ್ಯೌಶ್ಚ ಮ ಇದಂ ಪೃಥಿವೀ ಚ ಪ್ರಚೇತಸೌ ಶುಕ್ರೋ ಬೃಹನ್ ದಕ್ಷಿಣಯಾ ಪಿಪರ್ತು . ಅಥರ್ವಂ 6.53.1 ಸೂರ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

(109) ಆಶಾನಾಮಾಶಾಪಾಲೇಭ್ಯಶ್ಚತುರ್ಭ್ಯೋ ಅಮೃತೇಭ್ಯಃ . ಅಥರ್ವವೇದೇ 1.31.1.

(110) ವಿಷ್ಣುಯಾಜಕಾಃ . ಪುರುಷೋ ಹ ನಾರಾಯಣೋಽಕಾಮಯತ . ಯೋ ವೈಷ್ಣವೋ ವಾಮನಃ, ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .

(111) ಯಥಾ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯೇವಂ ರೂಪಂ ದಧಾತೀತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .

(112) ಯಥಾ ಪಾಕಯಜ್ಞೇ ಔಪಾಸನೇ ಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ, ಸ್ವೀಷ್ಟಕೃತ್ ಅಂಗದೇವತಾ ಪ್ರಾತಃ ಸೂರ್ಯಃ ಪ್ರಧಾನೋ ಭವತಿ ತಥಾ ವಿಶ್ವದೇವಾರ್ಥಂ ದೇವಯಜ್ಞಃ .

(113) ಷೋಡಶಕಲಂ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಉಕ್ತಂ . “ಷೋಡಶಚೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಹಾ” ಇತಿ ಷೋಡಶಕಲಾ ಉಕ್ತಾಃ . ಅಥರ್ವಂ 19.23.13.

(114) ಯದಂಗಂ ಚರತಿ ಧರಾಯಾಂ .

(115) ನಾಭೌ ಜೀವಸತ್ತಾ ರಾಜತೇ ಪ್ರಸರತಿ ಚ .

(116) ಹೃದಯೇ ಪ್ರಾಣಸ್ತಿಷ್ಠತಿ .

(117) ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರೇ ತೇಜೋ ವಿಭಾತಿ, ಆವಿರ್ಭವತಿ .

(118) ತತ್ತಾರಕಂ ದ್ವಿವಿಧಂ, ಮೂರ್ತಿತಾರಕಮಮೂರ್ತಿತಾರಕಂಚೇತಿ . ಯದಿಂದ್ರಿಯಾಂತಂ ತನ್ಮೂರ್ತಿಮತ್, ಯದ್ ಭ್ರೂಯುಗಾತೀತಂ ತದಮೂರ್ತಿಮತ್ ಇತಿ ಅದ್ವಯತಾರಕೇ ಉಕ್ತಂ .

(119) ಸರ್ವಾಂತರಃ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಃ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿರಸ್ಮ್ಯಹಂ ಇತಿ ಸ್ವರಾಟ್ ಯೋಗತತ್ತ್ವೋಪನಿಷದಿ ಉಕ್ತಂ .

(120) ಹಿರಣ್ಮಯೇ ಪರೇ ಕೋಷೇ ವಿರಜಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿಷ್ಕಲಮಿತಿ ನ್ಯಾಯೇನ .

(121) ಯಥಾ ನಾರದಪರಿವ್ರಾಜಕೋಪನಿಷದಿ ಉಕ್ತಂ-ಚಕ್ಷುಷಾ ರೂಪಗ್ರಹಣಂ ಶ್ರೋತ್ರೇ ಶಬ್ದಗ್ರಹಣಮಿತ್ಯಾದಿ . ಅಥರ್ವವೇದೇ-ರೂಪಂ ರೂಪಂ ವಯೋವಯು

ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಂ .

(122) ತದ್ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇಽಮೃತತ್ವಂ ಚೈವಾಮೃತಂ ಚ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಉಕ್ತಂ .

(123) ಕೌಷೀತಕಿಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಕಲಾವಿದ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತಂ . ಪಿಪ್ಪಲಾದಸಹಿಂತಾಯಾಂ 1 ಉಕ್ತಂ .

(124) ಅಥರ್ವವೇದೇ (6.133.2) ಮೇಖಲಾಬಂಧನಪ್ರಸಂಗೇ ಉಕ್ತಂ-ಆಹುತಾಸ್ಯಭಿಹುತ ಋಷೀಣಾಮಸ್ಯಾಯುಧಂ ಇತಿ . ಪರಾಮಿತ್ರಾಂದುದುಭಿನಾ ಹರಿಣಸ್ಯಾಜಿನೇನ ಚ . ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಅತಿತ್ರಸನ್ಯೇ ಸಂಗ್ರಾಮಸ್ಯೇಶತೇ . ಅಥರ್ವಂ 0 5.21.7

(125) ಅಥರ್ವಣೀಯೇ ಆಸುರೀಕಲ್ಪೇ ಬೀಜಮಂತ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಉಕ್ತಃ .

(126) ವಾಗ್ ವೈ ಮಂತ್ರ ಇತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ . ವಾಗ್ ವೈ ದೇವಾನಾಂ ಮಂತ್ರ ಇತಿ ಕೌಷೀತಕೀಯೇ ಉಕ್ತಂ .

(127) ಸಂಹಾರಣ ವಂ ಇತಿ ಪೂರ್ವಪಾರಶಬ್ಧಸ್ಯ ಶಕ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ .

(128) ಕಂಪನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ .

(129) ಪ್ರಜ್ಞಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ .

(130) ದಂಡಾಯಮಾನ ಮೂರ್ತಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ .

(131) ಐತರೇಯೇ ಯಥೋಕ್ತವಾಹನರೂಪಸ್ಯ ರೂಪವಿಶೇಷಃ .

(132) ಶತಪಥೇ ಛಾಂದೋಗ್ಯೇ ಚೋಕ್ತಃ ಏಷ ಕ್ರಮಃ ಏಷಾ ದೇವಯಜನವಿದ್ಯಾ . ಆತ್ಮಾನಂದೇನ ಯಜನೋಪಾಯೇನ ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶದ್ ದೇವತಾಃ ತಾಕ್ಷ್ಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಉಕ್ತಾಃ .

(133) ವೃದ್ಧಿ ಜಾಲಂ ಬೃಹತಃ ಶಕ್ರಸ್ಯ ವಾಜಿನೀವತ ಇತಿ ಅಥರ್ವ 8.8.6.

(134) ಪ್ರಾಣೋ ವೈ ಮಹಿಷ ಇತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .

(135) ಮೇಷ ಇವ ವೈ ಸಂ ಚ ವಿ ಚೋರ್ವಚ್ಯಸೇ ಇತಿ . ಅಥರ್ವ 6.49.2.

(136) ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ವಾ ಏಕ ರಶ್ಮಿವ್ಯಷ್ಟಿದ ಇತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ . ಸ ಸವಿತಾ ರಥೇನೇತಿ .

(137) ವೃಷಭೋಽಸಿ ಸ್ವರ್ಗ ಋಷೀನಾರ್ಷೇಯಾನ್ ಗಚ್ಛ ಇತಿ . ಅಥರ್ವ 11.1.35.

(138) ಹಂಸೇತಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥಃ ಸರ್ವೇಷು ದೇಹೇಷು ವ್ಯಾಪ್ತೋ ವರ್ತತೇ ಇತಿ ಹಂಸೋಪನಿಷದಿ ಉಕ್ತಂ .

(139) ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ ಸಖಾಯಾ ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿಷಸ್ವಜಾತೇ ಇತಿ . ಋ 1.164.20; ಅಥರ್ವ 9.9.20.

(140) ಏನಾ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ಪರಿಷಸ್ವಜಾನಾಃ ಸಿಂಹಂ ಹಿಂಸ್ವಂತಿ ಮಹತೇ ಸೌಭಗಾಯ ಇತಿ . ಅಥರ್ವ 4.8.7.

- (141) ವಾಸ್ತುವೇದೇ ಇದಮುಪದೈವತಂ ಪ್ರತಿರೂಪಮಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಪ್ರತಿರೂಪಂ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಏಕಾದಶಕಾಂಡೇ ಉಕ್ತಂ . ತೇಷಾಂ ಚರ್ಯಾರ್ಥ ಜೈಮಿನೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ -ಪ್ರತ್ಯಂಗಂ ಹ್ಯೇಷ ಸರ್ವಾಣಿ ರೂಪಾಣಿ ಯ ಆದಿತ್ಯಃ ಸ ಪ್ರತಿರೂಪಮಿತ್ಯುಕ್ತಃ .
- (142) ವೈಶ್ವಾನರೋ ವೈ ಸರ್ವೇಽಗ್ನಯ ಇತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .
- (143) ಅಸೌ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯೋಽಸೌ ತಪತಿ (ಪಚತಿ) ಇತಿ ಶತಪಥೇ .
- (144) ಪುರುಷೇ ಯೇನೇದಮನ್ನಂ ಪಚ್ಯತೇ ಇತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .
- (145) ಸೇಂದ್ರಸ್ಯ ಪತ್ನೀತಿ ಗೋಭಿಲಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರೇ ಉಕ್ತಂ .
- (146) ಜೀವಸ್ಯಾಽವಯವಾತ್ಮಿಕಾ .
- (147) ಅಗ್ನಿವೈ ಮೃತ್ಯುರಿತಿ ಕೌಷೀತಕಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ, ಮೃತ್ಯುವೈ ತಸ್ಯ ಶತಪಥೇ ಚ .
- (148) ಐತರೇಯೇ ವಾರುಣೇ ರಾತ್ರಿರಿತಿ ಉಕ್ತಂ .
- (149) ಇಲಾ ವೈ ಅನ್ನಮಿತಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ ಉಕ್ತಂ .
- (150) ತಮಶ್ಚಾಯಾ .
- (151) ಉಷಾ ದೇವೀ ವಾಚಾ ಸಂವಿದಾನಾ ವಾಗ್ದೇವ್ಯಷಸಾ ಸಂವಿದಾನಾ ಇತಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ ಉಕ್ತಂ .
- (152) ದ್ಯೌರಿತ್ಯರ್ಥಃ . ಭೂತಭವಿಷ್ಯದಭೀಷ್ಟವೀರ್ಯಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ವಲಮಿತಿ ಅಥರ್ವವೇದೇ ಉಕ್ತಂ .
- (153) ಸೇಯಂ ದೇವಾನಾಂ ಪತ್ನೀತಿ ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .
- (154) ತೇಜಸಾ ವೈ ಗಾಯತ್ರೀ ಪ್ರಥಮಮಿತಿ ತಾಂಡ್ಯಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ .
- (155) ವಾಕ್ ಸಾವಿತ್ರೀತಿ ಗೋಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಉಕ್ತಂ .
- (156) ಸಾರಸ್ವತರೂಪಂ ಐತರೇಯೇ ಉಕ್ತಂ .
- (157) ಸವಿತಾ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿರಿತಿ ಶತಪಥೇ ಚ 11.4.3.14.
- (158) ಅಂಬಾ ಅಥರ್ವವೇದೇ ಉಕ್ತಾ .
- (159) ಭೇಷಜರೂಪಾ ಅಂಬಾಲಿಕೇತಿ ವಾಜಸನೇಯೇ ಉಕ್ತಾ .
- (160) “ದೇವಾಃ ಪಿತರಃ ಪಿತರೋ ದೇವಾ . ಯೋ ಅಸ್ಮಿ ಸೋ ಅಸ್ಮಿ” ಅಥರ್ವ 6.123.3 ಕಾಂಡೇ . ಸ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ತಥಾ ಪಿತರ ಉಪದೇವಾ ವಸುಪಿತರ ರುದ್ರಪಿತಾಮಹ ಆದಿತ್ಯ ಪ್ರಪಿತಾಮಹ ಇತಿ ಪಿತೃಯೂಪ ಪ್ರೋತ್ಥನಮಂತ್ರಾಣಿ 24 ಸೂಕ್ತೋಕ್ತಂ ಚ .
- (161) ಮುಂಚತಾಂಹಸೋಅಂಹಸ ಇತಿ ವದಂತಿ . ಅಥರ್ವ . 31.2.ಯೇ ದಕ್ಷಿಣತೋ ಜುಹೂತಿ ಜಾತವೇದೋ ದಕ್ಷಿಣಾಯಾ ದಿಶೋಽಭಿದಾಸಂತ್ಯಸ್ಮಾನ್ ಇತಿ ತ್ಯಾಗಃ . ಅಥರ್ವ 4.40.2. ಇಂದ್ರಾಸೋಮಾ ತಪತಂ ರಕ್ಷ ಇತಿ ವದಂತಿ . ಅಥರ್ವ 8.4.1. ವಿಷೇಣ ಭಂಗುರಾವತಃ ಪ್ರತಿ ಸ್ಮ ರಕ್ಷಸೋ ಜಹಿ ಇತಿ ಭೋಗಃ ಅಥರ್ವ 8.3.23 .
- (162) ಸ್ವಾಹಾ ವೈ ಸತ್ಯಸಂಭೂತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದುಹಿತೇತಿ . ಶತಪಥೇ ಉಕ್ತಂ .
- (163) ಏತೇನ ವಿಷ್ಣೋಃ ಶ್ರೀದೇವೀ ಭೂದೇವೀತಿ ವೃತ್ತಿದ್ವಯಂ ಸೂಚಿತಂ .

(164) ಸರಸ್ವತೀಂ ದೇವಯಂತೋ ಹವಂತೇ ಸರಸ್ವತೀಮಧ್ವರೇ ತಾಯಮಾನೇ .
ಸರಸ್ವತೀಂ ಸುಕೃತೋ ಹವಂತೇ ಸರಸ್ವತೀ ದಾಶುಷೇ ವಾಯಂ ದಾತ್ .. ಅಥರ್ವ
18.4.45.

(165) ಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಯಾ ವಿದ್ಯಾ ಸಾ ಭೂತವಿದ್ಯಾ .

(166) ಮನ ಇವ ಹಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ತೈತ್ತಿರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಉಕ್ತಂ . (2.2.1.2)

(167) ಪ್ರಾಣೋ ವೈ ಹರಿಃ ಸ ಹಿ ಹರತೀತಿ . ಕೌಷೀತಕಿಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ (17.1) .

(168) ಯದ್ಧ್ವಾಮಂ ಚಕುರ್ನಿಖನಂತೋ ಅಗ್ರೇ ಕಾರ್ಷೀವಣಾ ಅನ್ನವಿದೋ ನ
ವಿದ್ಯಯಾ . (ಅಥರ್ವ 6.116.1) .

(169) ಗೋಭಿಲಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರೇ ಉಕ್ತಂ .

(170) ಶಿಮಿ-ಕರ್ಮ, ತಜ್ಜಾತಾಃ .

(171) ಸ್ತೋತ್ರಯೋವಚ ಶೃಣು ವದ್ಧ ಚ ಮೇ ಇತಿ ಅಥರ್ವಸಂಹಿತಾಯಾಂ .

(172) ಕುಂತಾಪಸೂಕ್ತಾದಯಃ ಖಿಲಪಾಠಾಃ . ಯಥಾ ಶುನಃ ಶೇಷಸ್ಯ ಶತಗಾಥಾ ಇತಿ
.

(173) ಯೋಷಿತ್ಕಾಮಾ ಗಂಧರ್ವಾ ಗಂಧೇನ ವೈ ರೂಪೇಣ ಚರಂತೀತಿ ಶತಪಥೇ
ಉಕ್ತಂ .

Footnotes are assembled together and marked
with number in parenthesis in the text.

Proofread and rearranged by K.S. Sheshadri

——
vAstusUtropaniShat savyAkhyA commentary

pdf was typeset on April 28, 2023

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

